

genija

HERSNIK
S
E
KIKLAMEN

CIKLAMEN

 e-knjiga.si

Genija d.o.o.
1000 Ljubljana, Litijska cesta 12/a
Telefon: 051 415 616
Splet: www.genija.com
E-pošta: info@genija.com

Janko Kersnik
Ciklamen

Za založbo: Blanka Jarni
Računalniška postavitvev: Dubravko Gecan

©Genija, d.o.o.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-311.2(0.034.2)

KERSNIK, Janko, 1852-1897
Ciklamen [Elektronski vir] / Janko Kersnik. - El. knjiga. -
Ljubljana : Genija, 2012

Način dostopa (URL): www.e-knjiga.si

ISBN 978-961-280-059-8 (ePub)
ISBN 978-961-280-060-4 (mobi)
26149324

Janko Kersnik

Ciklamen

2012

Tudi za brezplačne knjige veljajo avtorske pravice.

Vsa besedila na portalu e-knjiga.si so objavljena z dovoljenjem avtorjev, oz. lastnikov avtorskih pravic.* Pridobljena dovoljenja veljajo izključno za objavo in distribucijo na portalu e-knjiga.si. Ni dovoljen prenos e-knjig, besedil ali slikovnega materiala na druge spletne naslove, reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba v kakršnemkoli obsegu ali postopku.

Za osebno uporabo naše e-knjige lahko uporabljate neomejeno. Namesto nepooblaščenega razmnoževanja datotek vas prosimo, da vsako novo kopijo prenesete ali delite neposredno s našega portala. Na ta način boste prispevali k nadaljnjemu razvoju spletne knjižnice e-knjiga.si.

**za besedila, ki so v javni lasti dovoljenja za objavo niso potrebna. Javna last je oznaka za vsak izdelek, za katerega nihče ne uveljavlja lastniških pravic. Še vedno veljajo pravice za grafično podobo in računalniško postavitev knjig objavljenih na portalu e-knjiga.si*

Ciklamen

Bilo je pred nekoliko meseci, ko sem lepo nedeljsko popoldne stal v pisarni pred svojo mizo ter pogledoval zdaj ven skozi okno proti jasnemu obnebjju, zdaj zopet na kopo pisem in aktov, ležečih v predalih pred menoj. Bil sem v onem dolgočasnem položaju, v katerem človek ne ve, česa bi se lotil, niti kaj bi storil niti kam bi šel, da bi prosti čas jasnega nedeljskega popoldneva pošteno porabil in – pobil. Vsak človek ima take ure, v katerih nima gotovega opravka in v katerih mu tudi slučaj noče vplivati na voljo, da bi jo nagnil v to ali ono opravilo.

In tako sem, dejal bi, mehanično odprl nekaj predalov pisalne mize ter jel pregledovati in premetavati lističe, pisma in zavitke, ležeče v silnem neredu po njih. Iskal nisem ničesar in tudi v red jih nisem spravljaj; čemu tudi? Tu je bila še stara študentovska korespondenca, mladostne bedarije, sem ter tja že pozabljen opomin pozabljenega ali pa odpravljenega manihejca, krojačevi računi, nekoliko gimnazialnih spričeval, nekaj »zaljubljenih pisem«, katera sem – kaj morem zato – še enkrat vestno prečital in v katerih je ležalo izjemno še nekaj suhih cvetic ali peres – vse križem mi je sililo v roke. Dober spomin mi je skoro največ pomagal, da sem takoj vedel in znal, v katero dobo spadajo te ali one

stvari – namreč ženska pisanja, saj ta so navadno brez datuma. Naenkrat se mi pokaže iz vsega papirnega kaosa rumen zavitek, in ko ga razganem, ugledam v njem majhno posušeno, dobro ohranjeno cvetico ciklamen, ali kakor ji pravimo pri nas, korček. Osupnjen sem obračal listič s cvetico na vse strani – nisem vedel v prvih trenutkih, kam, v kateri čas, v katere dogodke bi jo del. Pa tu doli v kotu je stalo nekaj zapisanega; bilo je iz Fausta:

HOMUNCULUS: Ein guter Rat ist auch nicht zu verschmähn.

MEPHISTOPHELES: – – – – – Wir wollen's weiter sehn.

To prebravšemu, se je odprla mojemu spominu cela dolga vrsta dogodkov, v katerih mi sicer ni bilo nikdar odmenjena nobena aktivna vloga, kateri pa so mi vendar zdaj vstajali s čudno, neumljivo silo pred duševnim očesom.

Položil sem zavitek s suho cvetico vred nazaj v predal in jel sem pisati to povest.

Prvo poglavje

Pet let je minilo, kar je davkarski adjunkt Josip Megla zadnjo predpustno soboto popoldne zamišljenega, skrbnega obraza hodil gor in dol po svojem stanovanju, majhni, nizki sobi pri tleh ne posebno znatne hišice v Borju.

Borje je trg na Kranjskem – imenovati ga hočem tako, da pravega imena indiskretno ne izdamo – šteje skoro tisoč prebivalcev ter je središče borjanskega političnega okraja. Tu imamo okrajno glavarstvo, sodnijo in davkarijo in kolikor je še drugih po naši upravi potrebnih oblastev. Da trg ni brez župana in dekana, tega ni treba omenjati; celo finančna straža, ali kakor ji ljudstvo pravi, »iblajtarji« so zastopani. Poleg teh uradnih dostojanstvenikov biva v trgu tudi primerno mnogo premožnih obrtnih in trgovskih rodovin, katere smemo glede izobraženja staviti kolikor toliko v eno socialno vrsto z uradnimi osebami. In kadar osnuje čitalnica v trgu veselico, pošlje tudi bližnja okolica, kjer biva po raznih gradovih in gradičih nekaj gospode, dobršno število obiskovalcev.

Taka veselica, katera je bila naznanjena za pustno nedeljo zvečer v borjanski čitalnici, ali – da prav rečemo – taka »beseda« bila je vzrok, da je davkarski adjunkt Josip Megla hodil prejšnjo soboto popoldne tako zamišljen in očitno poln težkih skrbi po svoji

majhni sobi od vrat do edinega okna in zopet nazaj od edinega okna do vrat ter neprenehoma segal si z razklenjenimi prsti leve roke v svoje goste rumene lase.

Z desnico pa se je pri vsakem desetem koraku potipal za vrat, okoli katerega si je bil ovil debel robec. Pri tem je poskušal pokašljevati ter polglasno intonirati nizke in visoke glasove. Pa hripavi so bili vsi. In čim dalje je poskušal, tem obupneje je pogledoval proti stropu.

»Kaj bo, kaj bo!« zajecal je nekolikokrat, potipal se zopet za obvezani vrat, z levico pa preril si lase ter potem melanholični pogled vrgel na mizo pri oknu, kjer so ležale že tri prazne jajčne lupine. Potem pa je z globokim vzdihom obrnil pogled k tlom, tja, kjer sta njegovi silo obširni nogi tičali v čisto novih, za ples pripravnih čevljih. Od tod so mu silile oči na posteljo, kjer je ležala nova črna suknja, tako deviška, kakor jo je krojač dal iz svojih rok. Poleg nje pa je bilo videti par novih, prav masleno rumenih rokavic in bel, tudi nov ovratnik, vse tako, kakor bi bilo na ogled razstavljeno. Pa še nekaj je bilo tam in na tem je oko ubogega Josipa Megle s silnim veseljem in dopadenjem obviselo, a v drugem trenutku že tembolj se zmračilo. Bil je to visok črn cilindar, nad navadno mero širokokrajn; svetil se je tako, da mu je tudi površen opazovalec lahko prisodil, da ga je še pred kratkim gladil in likal klobučar. Ta klobuk je Megla vzel čez nekoliko trenutkov melanholičnega pogledovanja varno s postelje ter stopil pred zrcalo in nastavljal si ga jako skrbno na glavo. Poveznil se mu je skoro do ušes; a to Megle ni motilo.

»Oh, oh, kaj bo, če bom jutri tako hripav!« vzdihnil je zopet. Potem je stopil nekoliko korakov nazaj, snel cilindar, prijel ga ob robu s palcem in kazalcem desne roke, komolec pritisnil k telesu ter tako klobuk predse moleč stopal lahkih nog proti zrcalu. Pred

njim pa se je elegantno priklonil in potem zopet jako zadovoljen sam s seboj poveznil klobuk na glavo.

»Vse bi bilo, le ta zagrljenost! Oh, moj tenor-solo!«

Vtem je nekdo burno odprl vrata ter planil, ne da bi pozdravil, v sobico s klobukom na glavi in z mokro ugaslo smotko v ustih.

»Vse gre križem, vse narobe,« kričal je prišlec, »to bo lepa beseda jutri!«

»I, kaj pa je?« zinil je zamolklo, a naglo Megla, pozabivši v prvem trenutku svojega vratu.

»Kaj? Igro, pomislite, igro je vrag vzel! A kaj vrag, ne vrag, nego jeziki, klepetulje so jo vzele. Gospodična Filipina Vrtačnikova je odpovedala; ona ne bo igrala stare vdove, ker je danes od dobre prijateljice zvedela, da je gospa Teranova dejala ob svojem pohodu pri sodnikovih, da je gospodična Filipina najbolj pripravna za vlogo stare vdove. Križana nebesa, kaj čemo zdaj?«

»Oh, kaj to,« omeni tu davkarski adjunkt, »a petje, petje! – Pomislite, gospod Koren, jaz sem tako hripav, da jutri ne bom mogel peti. In ta lepi solo, ta krasna pesem!«

Pri tem se zasuče proti oknu ter poskusi intonirati: »Bodi zdrava, domovina!«

»Do jutri bode dobro,« tolaži prišlec, »in če boste še hripavi, izbere se lahko druga pesem.«

»Nikdar ne, solo mora biti; a kdo bo pel tenor-solo?«

»Novi dacar tudi dobro poje! Kaj, ko bi ga k nocojšnji skušnji povabili?«

»Seveda,« togoti se Megla, »kot čitalnični odbornik tega ne dopuščam; dacar – kakov človek je to?«

»Pa kaj, tu se še pomaga! Igra, igra, to je glavna skrb. In moja lepa vloga – stavim, da bi se nikdo tega ›doktorja Žerjava‹ ne bil tako pridno učil, nego sem se ga jaz; videli ste včeraj, kako je

sodnijski adjunkt gledal, ko je prišel poslušat k skušnji. In on nekaj ve o takih predstavah.«

Vtem je poskušal govornik zapaliti si svojo mokro smotko, a brezuspešno. Ugasle žveplenke metal je po tleh. Megla pa je hodil zopet po sobi sem ter tja ter pozabil, da nosi še vedno cilinder na glavi. Ko je prišel pred zrcalo, snel ga je ter pokazal ga obiskovalcu:

»Glejte, gospod Koren, danes sem ga dobil iz Ljubljane. Lep je!«

»A, vi pojdete s cilindrom?«

»Kajpada! Dandanes se tudi po čitalnicah ne protivijo temu in lepa noša je to. Ali ni istina?«

Megla je govoril večinoma nemški; a obiskovalec njegov zdaj nemški, zdaj slovenski, kakor je to razvada v omikanih Slovencih.

»Plesali boste pač, tudi ko bi ne peli?« vpraša Koren ter malo od strani ogleduje adjunktov klobuk.

»Peti moram vsekako! In ples, to je gotovo! Glejte, tu imam nove čevlje; a ta ljubljanski čevljar! Tako jih je spredaj zožil, da bi lahko koga nasadil; in prepovedal sem mu to. Malo špičaste naredite, dejal sem mu, a ta norec mi napravi take, kakor jih vidite!«

Megla je govoril to na videz nejevoljen, a skrben opazovalec bi bil lahko videl, da so mu ravno taki čevlji najbolj po volji, kakršne mu je bil ustvaril čevljar.

»Pa to je zdaj moderno!« meni Koren.

»A, kaj moderno – da bi mi bili le prav; a še tega ni zadel ta norec! Preveliki so mi. Dva para debelih volnatih nogavic sem moral obuti.«

Megla se je silno lagal; še enega para nogavic ni imel pod usnjem, nego kar na golo kožo je bil nove čevlje obul in to zategadelj, da bi jih drugi večer tako malo razvleknjene laže obul, ker je vedel, da ga bodo tiščali. In tiščali so ga že grozno.

Davkarski adjunkt je bil še mlad, komaj triindvajsetleten mož, ne ravno neprijetnega, pa prav navadnega obraza, srednje postave, slok, a vendar koščen in okoren. Izobraženje njegovo tudi ni segalo daleč preko prvih gimnazialnih razredov; – pa blagovoljni čitatelj bode imel še dovolj prilike, našega Meglo vsestransko spoznavati.

Obiskovalec njegov, gospod Koren, kakor ga je Megla nazival, bil je vobče enake vnanjosti, samo manj skrbno opravljen nego adjunkt in tudi starejši od onega. Tu v trgu je opravljal službo občinskega tajnika, v kateri je po nedovršenih študijah in po večletnem potovanju iz ene pisarne v drugo našel vsaj nekoliko mirno in varno zavetje.

»Novo suknjo sem tudi dobil,« nadaljuje adjunkt, kažoč na posteljo, »vse, vse imam v redu! Le ta nesrečni vrat!«

»Surovo jajce izpijte!« svetuje Koren.

»Izpil sem že tri; na koncu se mi bo še želodec obrnil! In tako draga so jajca! Tri krajcarje eno.«

»Vam bodo pa oča malo več podpore poslali!« smeje se oni.

Megla je z imenitnim izrazom nagrbančil ustna, toda zinil ni ničesar.

»Kaj mislite,« povzame po kratkem molku Koren zopet govor, »kako bi utolažili gospodično Filipino?«

Oni premišlja.

»I, kaj! Doktor Hrast naj to uredi! On je predsednik in njegova skrb bodi, da se beseda dobro izvrši!«

»Prav imate!« pritrди Koren.

»Tem gospodom doktorjem je le do tega kaj, da so predsedniki; delajo naj pa drugi. No, naš doktor Hrast vsaj pleše; kako – to je druga stvar, a grozno je vendar. Zadnjič je trem gospodičnam

na noge stopil in eni, baje ravno Vrtačnikovi Filipini, obleko raztrgal! Trebalo bi, da se še malo plesati uči!«

Megla je izustil to jako samosvestno, češ jaz vendar nisem tak!

»Bi li ne hoteli z menoj k doktorju, da mu sporočiva, kaj se je pripetilo?« vpraša Koren. »Vi ste odbornik!«

»Ni mogoče! V tem mrazu! Potem je moj glas pokopan za pol leta!« zavrne Megla.

»Eden mora tja; pojdem pa sam,« meni oni, »oh, pa – skoro bi bil pozabil; vi imate dva para črnih hlač; ako se ne motim, oboje v dobrem stanju; posodite mi slabši par k jutrišnji besedi. Moje hlače skoro niso za rabo več; drugo imam vse v redu. Rokavice so sicer še od zadnjega pogreba, saj se domišljate, ko smo županovega fantička pokopavali – a dobre bodo. Kdo pa pazi na to!«

Vtem je bil Megla že odprl omaro, edino v sobi, in iz nje izvlekel dva para črnih hlač, katere je skrbno na vse strani preobračal.

»Tele bodo!« dejal je potem ter pomolil onemu dotično oblačilo. »Tu doli so malo razparane, pa to lahko sami popravite!«

»To se ve, da!« rekel je zadovoljno Koren. »Boljših si ne morem želeti. V velikosti in širokosti sva skoro enaka.« Pri tem je zavil oblačilo v kos starega časopisa ter se hotel odpraviti. »K nocojšnji skušnji pač pridete, gospod Megla?« vpraša še pri vratih.

»Sigurno!« pravi oni.

»Torej na svidenje nocoj! Bog daj, da bi doktor Filipinico omečil!« Pri teh besedah je Koren že odpiral vrata.

Pa še enkrat se vrne.

»Ste li čuli, da bomo jutri videli tudi čisto novo prikazen, novo gospodično?«

»Ah!« de radovedno adjunkt.

»Novo guvernanto, ki je prišla včeraj k Boletovim na Drenovo. Vsi pridejo k besedi!«

»Je li lepa?«

»Nisem je videl, a opoldne pri obedu je sodnijski adjunkt pravil, da je krasna! Tam daleč iz Nemcev je in slovenskega ne ume!«

»Vseeno, da je le krasna!« zavrne Megla ter si pomane roki.

»Boletovi so si jo samo zato naročili, da bodo otroci pravilno nemški govorili; to se pravi, gospa Boletova jo je naročila, kajti njemu, gospodu, to ni posebno po volji. On je preveč naroden.«

»To je neumno,« zavrne Megla, »ko bi imel jaz toliko premoženja, kakor ga ima Bole, in ko bi imel otroke, jaz bi jim tudi naročil nemško odgojevanko!«

»Pa lepa bi morala biti!« smeje se Koren.

»To je, da!«

S tem je bil ta zanimivi razgovor končan, kajti Koren je zaprl vrata za seboj ter naglo odšel.

Megla pa si je pomel vdrugič roki in posmehljal se dvakrat. Očitno je mislil le na novo guvernanto. Postal je zopet pred svojo črno suknjo, a naenkrat obrnil se energično po sobi ter zamrmral hripavo: »Peti pa moram, to je zdaj gotovo!«

Pogledal je na uro ter jel se počasi in skrbno opravljati, da pojde k večerni skušnji.

Tu se ni bal prehlajenja.

Drugo poglavje

Beseda na pustno nedeljo zvečer je bila jako dobro obiskana. Prostori borjanske čitalnice so bili skoro premajhni, da bi ustrezali vsem potrebam mnogobrojnega občinstva. To je bilo enakih neprilik vajeno, in zato se je večina dobrovoljno dala stiskati in gnesti v tesni, zaduhli dvorani, ako smemo tako imenovati glavno sobo, v kateri se je vršila predstava. A Borjanje so jo tako nazivali, in torej njihova veljaj!

V ozadju te dvorane je bil napravljen primeren oder in široka rdeča zavesa je zakrivala kulise radovednim očem. Pred odrom pa so bili nastavljeni v šestih vrstah preko vse sobe različni stoli in raznovrstne klopi. Kar je bilo novejših in elegantnejših, stali so v prvih vrstah, in te so zasedle gospe in gospodične; za njimi pa je razno moško občinstvo porabilo vsak prazen prostorček, in kdor je tu prepozno došel, stiskal se je ob stransko steno. Vhodna vrata, kjer je visok prag dajal jako ugodno stališče, zastavili so takoj za prvo točko programa mladi in stari gledalci tako, da ni bilo lahko več prodreti v dvorano. A tu med vrati je bilo tudi prijetno. Kajti tobak kaditi je bilo v dvorani strogo prepovedano in odbornik Josip Megla je s paznim očesom izza kulise ali zagrinjala nadzoroval to prepoved. A tu med vrati in za njimi ta paragraf čitalničnih

pravil ni užival tako stroge interpretacije kakor notri med štirimi stenami. Zato pa so kadili tudi gospodje tam pred vhodom, kolikor se jim je ljubilo, obenem pa bili pazni poslušalci. Od ondod je vodil širok, s steklom zavarovan mostovž v druge čitalniške prostore, kateri so bili za take večere preustrojeni v gostilniške sobe.

A tudi te so se med seboj nekoliko razlikovale. Oprava prvim ni bila tako nova, ali rekel bi, elegantna kakor v zadnji sobi; v prvih dveh okorne mize in trdi, čisto leseni stoli; po mizah pa rdeči ali raznobarvni prtiči; v zadnji pa deloma mehki naslanjači ali vsaj obojani stoli in po majhnih okroglih mizah snežno beli prti. Ob zadnji steni pod velikim zrcalom je bila pa pogrnjena dolga miza in na njej so stali trije veliki šopi cvetic v okusnih vazah. Očitno je bil tu prostor odmenjen dostojanstvenikom, nižjemu občinstvu pa so bile posvečene prve sobe.

Naših dveh znancev iz prvega poglavja nocoj ni bilo videti niti v dvorani med poslušalci niti tu v gostilniških sobah. Oba sta imela posla dovolj za kulisami; kajti Josip Megla je bil izpil sinoči in danes toliko čaja in surovih jajc ter potil se ponoči v postelji tako vrolo, da je nekako zadovoljen šel v besedo, prepričan, da bode z glasom izhajal; in ker iz početka besede nikdo ni bil naznanil, da se bode predstavljala druga igra, nego je ostala pisana na programu, ali pa nobena ne, nadejati se smemo, da je predsednik doktor Hrast ali celo Koren sam potolažil bil gospodično Filipino ter da pričakuje zadnji zdaj oni važni trenutek, ko bo stopil v vlogi »doktorja Žerjava« na oder.

Improvizirane gostilniške sobe že med besedo niso bile prazne. V prvi sta sedela pri mizi v kotu dva tržana v družbi podučiteljevi; kajti ta, žal, ni imel toliko glasu, akoprav je poučeval mladino v petju, da bi bil mogel sodelovati pri pevskih zborih v čitalnici, zato tudi ni rad poslušal petja v dvorani. V drugi sobi

pomenkoval se je zemljiški knjigovodja z okrajnim tajnikom in pozneje se jima je pridružil še poveljnik finančne straže. Vsem tem do besede ni bilo mnogo.

V zadnji sobi pa, tam, kjer so bile mize belo pregrnjene, hodil je en gospod polagoma po sobi gor in dol ter pušil iz dolge lesene, s srebrom kovane pipe. Z eno roko je držal dolgo češnjevo cev, drugo pa si je bil položil na hrbet ter tako počasi meril sobo s svojimi koraki. Kozarec piva na koncu dolge mize pod zrcalom, iz katerega je storil potnik časi dva požirka, pa je pričal, da je bil tam zavarovan njegov sedež.

To je bil okrajni sodnik Majaron. Oblekel se ni bil praznično, nego opravljen je bil z debelo lovsko suknjo, zeleno obrobljeno, in nosil škornje z golenicami čez kolena. Pa ravno ta oprava je pristovala njegovemu zagorelemu licu. Gosti sivi lasje in dolga bela brada so mu podajali nekaj častitega, akopprav so ga njegove živahne oči kazale mlajšega, nego je bil v istini.

Sodnik ni ostal dolgo sam v zadnji sobi. Začetni prolog nocojšnje besede, katerega je govorila mlada gospodična, bil je komaj gotov in glasnemu plosku še ni bilo konca, ko pride naglih korakov v sobo k sodniku črno opravljen gospod, držeč v eni roki par belih rokavic, v drugi pa stisnjen klak.

»Izvrstno je bilo to, gospod sodnik!« kliče že sredi druge sobe, ugleđavši sodnika, korakajočega mimo vrat. »Gospodična Marica je klasično deklamovala; ta sigurnost in ta prirojeni talent, škoda, da niste poslušali! O, od zdaj vaše gospodične hčerke ne bomo več izpustili, ta prvi poskus je pokazal, koliko se smemo nadejati od nje in kako izvrstna moč nam je zdaj gotova! A zakaj niste poslušali v dvorani, gospod sodnik?« Govornik je vtem obstal pred starim gospodom ter z rokavicami, katere je držal v levici, švigal ob svoje stegno.

Sodnik se je jako prijazno nasmehljaj, svojo pipo snel s cevi ter iztrkal in izpraznil na tla.

»Preveč zaduhlo je tam v dvorani, gospod doktor, in glava me boli nekoliko; pomislite, tri dni sem zemljiške knjige urejeval – še danes dopoldne ni bilo miru! Torej, dobro je deklamovala Marica?«

»Izvrstno, pravim vam, gospa soproga in vsi vam lahko potrdijo to! In pogum ima gospodična – čudil sem se v istini tej sigurnosti!«

Tako govoreč, položi došlec svoj klobuk na mizo ter ukaže točajki prinesiti kozarec piva.

Bil je primeroma še mlad mož, morda malo preko trideset let, živahnega gibanja in v svoji vnanjosti eleganten. Lepi obraz krasila mu je kratka, temna brada in enakobarvni kodrasti lasje, in ko bi lica njegovega okrog usten ne bila kazila nekakova mu nepriстойča poteza, imenovali bi ga jako simpatičnega moža.

Sodnik je bil vtem sedel na koncu mize, kjer je stal njegov kozarec, ter zadovoljno tlačil tobak iz obrobljenega mehurja v svojo pipo.

»Da, da, pogum ima pač,« povzame zopet sodnik pogovor, »saj sem ji vsak dan priporočal in govoril, da je le treba pogumno nastopiti; o, vedite, oseminštiridesetega leta sem tudi jaz deklamoval v ljubljanskem gledališču in tedaj ...«

»Da, da, pripovedovali ste mi že o tem,« segne doktor sodniku v besedo: »deklamovali ste Prešernov ›Krst pri Savici!«

»Res je! In tedaj so mi znanci in prijatelji svetovali...«

»Da je bolje, ako stopite v gledališko učilnico, nego premetavate še dalje corpus juris in ...«

»In morda bi bilo res bolje!« reče sodnik ter nastopi s svojo vnovič zapaljeno pipo zopet pot po sobi.

Doktor je izpil vtem dobro polovico svojega piva. »Vedite, gospod doktor Hrast,« povzame sodnik, »meni ni všeč, da moja hči deklamuje tu v čitalnici. Vam lahko govorim o tem, vi ste pamenten mož; pa pomislite: edino to, da sem osemindesetega leta deklamoval Prešernov ›Krst pri Savici‹, škodilo mi je toliko, da nisem pozneje dobil hitro mesta na Kranjskem; rekli so, da sem revolucionar. In pred nekaj leti bi imel biti imenovan svetovalcem v Ljubljani – sam predsednik mi je pisal, naj prosim tja – in ravno tedaj je moja starejša hči Milica pela v naši čitalnici in – jaz nisem bil imenovan. In današnja deklamacija mi bo tudi škodila!«

Doktor Hrast je nehote segel zopet po svojem kozarcu; smeh ga je silil in nekakšen sarkastičen izraz legel mu je okrog usten; a dejal je naposled dobrovoljno:

»Ne bojte se, gospod sodnik; zdaj bo jel drug veter pihati in že piše; morda pojde celo vaš predsednik enkrat še v kako čitalnico! Nič gotovega ne vemo!«

»Nikar ne mislite, da se bojim; tega nikdar ne, gospod doktor,« reče sodnik emfatično, »jaz sem dvainpetdesetega leta z nadvojvodo Ivanom na Gorenjem Štajerskem ...«

»Da, da, tudi to vem, gospod sodnik,« povzame zopet naglo doktor besedo, da bi preprečil pripoved, katero je bil že morda petdesetkrat čul; »vem, kako sta familiarno občevala z nadvojvodo, ker ga niste poznali; in ko ste ga spoznali, vas tudi ni strah obšel! In tudi zdaj sem uverjen in vem, kako možato zastopate svoje prepričanje.«

»Pa boste videli, kako mi bo to deklamovanje moje imenovanje preprečilo! Glejte, zakaj pa okrajni glavar ne hodi k našim besedam? Zakaj ostaja davkarski nadzornik doma?«

»Drugi pa vendar hodijo in zato jih nikdo ne grize! Pred nekaj leti morda, a zdaj se je čas izpremenil. In ko bi se kaj zgodilo, imamo vendar naše poslance ...«

Zdaj je bil sodnik s smehom na vrsti. »Za božjo voljo, gospod doktor! Ste li ...« Mi ne znamo, kaj je nameraval sodnik reči, kajti vesel glas od vrat sem odrezal mu je besedo.

»Ali zopet politika? Da ne morete mirovati! Kako stoji v Faustu:

Ein garstig Lied, pfui! Ein politisch Lied!«

»O, živio, Bole!« vzklikne doktor in poda došlemu prijateljsko roko. »Bal sem se, da te morda ne bo nocoj!«

Sodnik je istotako prijazno stopil onemu naproti, a pri tem skrivaj in malo plašno pogledal v prednjo sobo, kjer je sedel okrajni tajnik.

»Ne tako glasno, gospod Bole,« dejal je potem, »midva se bolj tiho pomenkujeva in ni treba, da bi vsak vedel, o čem govorimo.«

»Haha, torej ›le tiho, le tiho, ljubica, da tega ne slišijo mamica« – kajne?« smeje se Bole ter porine svoj stol poleg doktorjevega.

Novi prišlec je bil morda štiri do pet let starejši od doktorja, velik in životen, jako jovialnega obraza, in vedenje njegovo je bilo skoro premladostno glede vse njegove vnanjosti. Bole je bil bogat posestnik iz bližnje okolice; grad Drenovo, oddaljen dobre četrte ure od Borja, bil je njegova last in tam je imel tudi veliko tovarno za parkete. Ime njegovo je bilo znano daleč po Kranjski in veseljač so ga čislali v vsaki družbi. Obiskoval je v mladosti visoke šole, po smrti očetovi pa pustil jih ter pečal se odslej samo s svojimi posestvi in s tovarno.

»Pa kje imaš gospo,« vpraša Hrast, »prišla je vendar s teboj?«

»Kaj – gospo! Gospe, ali bolje, gospo in gospodično – moraš reči!« pravi dobrovoljno Bole ter si vije cigareto.

»Ah, kako?« meni radovedno doktor.

»Vse sem pripeljal! Ženo in gospodično! Ah, krasna je – pravim ti!«

»Soproga tvoja, to seveda! Občudujem jo, odkar je poznam!« pritrди veselo Hrast.

»Ah, kaj boš govoril o moji ženi! Jaz menim gospodično Elzo! Našo novo guvernanto ali družabnico ali kakor jo hočeš imenovati! Dva dni je že pri nas!«

Doktor tudi zdaj ni drugega znil nego: »A -!«, akoravno je že včeraj zjutraj vedel, da je prišla k Boletovim mlada guvernanta.

»Prijatelj doktor! To ti je rasa! Urgermanisch, kakor imaš v knjigi pisano! Plavolasa, modrooka – in pomisli, obrvi ima temne – no, le počakaj; zdaj sta obe v dvorani, a predstavi bo kmalu konec, potem boš videl!«

»Ti si grozen entuziast! A kaj počne tvoja milostiva, ako boš to plavolaso, modrooko Elzo – ka-li ...«

»Da, Elza, Elza Müller!« pritrди Bole.

»Kaj poreče tvoja soproga, ako se boš tako zagledal v to guvernanto, kakor priča tvoja govorica?«

»Haha! Moja žena me pozna! Jaz gledam in občudujem silo rad lepe slike, ne kupim pa nobene! Pa ti, doktor, ti glej! Tako mladim, neoženjenim advokatom so take guvernante nevarne. Neko liko me to tolaži, da je Nemka. Ti menda Nemke ne boš jemal!«

»Müller se zove? Jako navadno ime!« oglasi se sodnik od drugega konca mize.

»Resda! Jaz ne znam, koliko sto tisoč Müllerjev živi v Nemcih, pa druge »Elze Müller« sigurno ni več na svetu!« smeje se Bole.

»Preradoveden sem, da bi je ne šel že zdaj pogledat!« reče doktor Hrast ter jame vleči svoje rokavice čez prste.

»Za božjo voljo, nikar, prijatelj,« kliče Bole, »počakaj tukaj; tu zavarujmo svojim ljudem sedeže in potem boš imel še dovolj

prilike! Izročil sem ženo in gospodično Elzo vašemu odborniku; čakaj, kako se pač piše? Tako neumno ime nosi – Megla ali Oblak, ka-li? Megla je pač!«

»Da, Megla, Pepe Megla!« pritrди Hrast.

»Torej ta ju je izpeljal na prvo vrsto sedežev. Ti ne moreš do nji-ju, zatorej počakaj – predstava mora biti vsak trenutek končana!«

»Kako pač pridete do tega, da jemljete Nemko v hišo?« oglasi se zopet sodnik. »Tako naroden mož, kakor ste vi!«

»Vidite, gospod sodnik, to pač pride tako, ako žena hoče!« meni dobrovoljno Bole. »Moja soproga želi, da bi otroci pravilno nemški govorili, in francoščine je tudi treba! Nemški naj bi govorili tisti ›ü‹, tako kakor naši Ribničanje, kadar imenujejo ›krüh!‹ Jaz sem ji tudi svetoval, naj si izbere kakega ribniškega dekleta, toda zastonj!«

»Kje pa je doma ta vaša guvernanta?« vpraša sodnik.

»V renski provinci! Katoličanka je pač!« Tu se obrne Bole k doktorju.

»I, kaj pa ti, prijatelj? ›Srce je prazno, srečno ni‹ – ali si se že par distance zaljubil, ker ti to izvrstno pivo več ne gre?«

»A, pojdi, ti s svojimi vednimi neprimernimi citati! Pa, glej, predstava je končana.«

Pri teh besedah je vstal ter naglo odšel proti dvorani.

»Videli bodete, gospod sodnik, doktor mi bo danes mojo guvernanto prevzel!« šali se Bole za njim.

»A, kaj še!« meni oni ter puhne gost oblak predse. »Doktor je mrzel! Pa mlad je, in ona -! Jaz sem tudi radoveden videti vašo gospodično. Tu sem jo morate posaditi. Oh, ko sem bil jaz mlad, tedaj sem v Slatinskih toplicah poznal lepo francosko markizo...«

»Vem, vem,« kliče Bole, kajti to pripoved je bil tudi že petdesetkrat čul, »in hoteli ste jo odpeljali, pa novcev ni bilo – hvala Bogu, kajne; če ne bi vas bili še zaprli!«

»Kaj še! Zdaj bi bil bogat posestnik tam v Normandiji ali pa na Burgundskem; sam ne znam več, kje je imela svoje gradove!«

Bole bi ne bil ušel svoji usodi, da bi bil moral poslušati v eno- in petdesetič pripovedovano nezgodo sodnikovo s francosko markizo, ko bi ne bila v tem trenutku stopila večja družba v zadnjo sobo.

Pred vsemi je pritekla mlada, kakih šestnajst let stara deklica skozi vrata, z velikim šopom cvetic v roki, in hitela naravnost k sodniku, kratko, a prijazno vrnivši Boletov pozdrav. Za njo je prišla postarna gospa, ponosno oziraje se na deklico in na druge. Bili sta to sodnikova soproga in hčerka Marica. Povedali sta mu naglo o izvrstnem uspehu deklamacije.

»Ko bi bila mene v vsem ubogala, bilo bi še bolje,« reče sodnik ter skuša prikrivati svojo notranjo zadovoljnost.

»Zakaj? Kako?« meni Marica.

Sodnik ni znal odgovora, ker ni bil poslušal hčerinoga deklamacije; a drugi gostje, ki so zdaj vstopili, rešili so ga iz zadrege.

Adjunkt Megla je prihajal pred dvema damama ter urejal stole pri dolgi mizi pod zrcalom. Sodnik je, ožrši se k vratom, naglo vstal.

»Pipo bi bil tudi lahko doma pustil! In črno suknjo bi bil tudi lahko oblekel! In te škornje! Da se ne sramuješ!« šepetala je nejevoljno soproga njegova. A on se ni zmenil za to. Z neko mladostno gibčnostjo je šel proti vratom, kjer sta bili vstopili dve dami. Tudi Bole se je približal; za gospema pa je stal doktor Hrast.

Predstavljanje se je hitro zvršilo in sodnik je vljudno gospe Boletovi poljubil roko, drugi pa, katero je Bole imenoval »gospodično Elzo Müllerjevo«, rekel prijazno frazo. Pipo je pri tem pač vzel iz ust, a iz rok je ni dal.

Doktor Hrast in adjunkt Megla seznanila sta se bila z dama-
ma očitno že v dvorani. Vsa družba je sedla okrog dolge mize in
sodnik se je pomaknil v istini na stol poleg Boletove guvernante.
Doktor Hrast ji je sedel nasproti in drugi so se uvrstili, kakor jim
je velel ravno slučaj. Adjunkt Megla je zabaval sodnikovo hčerko
po svoje in gospa sodnikova si je prisvojila sedež poleg Boletove
gospo. Bole ni imel stalnega prostora; ob drugem koncu mize pa
so se naselili drugi gostje.

Sprva je vladala nekoliko minut ona sitna tišina, katera nasto-
pi vselej, ako se snidejo v tesni družbi znani elementi z neznanimi
in kadar so vse navadne fraze dogotovljene.

Prijazna, morda tridesetletna soproga Boletova je bila jako
lepa dama in okusna njena obleka jo je storila še zanimivejšo. Pa
danes so bile obrnjene vse oči v njeno družabnico, ali kakor jo je
sama imenovala, guvernanto in celo skrbni in priljudni doktor
Hrast, ki je bil do zdaj vselej njen sosed pri tej mizi po čitalničnih
besedah, presedel se je bil nocoj na nasprotno stran.

In ta nemška guvernanta?

Bila je plavolasa, modrooka, kakor je pripovedoval malo prej
Bole, in obrvi je imela res temne. Nekaj izrednega, duhovitega ji je
sevalo s krasnega obraza, in kadar je govorila, legel je vselej lahek
smehljaj okrog drobnih ust. Tudi vse drugo na njej je bilo lepo,
pravilno: srednje veliki, gibčni, sloki, a vendar polni život, majh-
ni, drobni roki in to sigurno, skoro samosvestno, a vendar tako
naravno in pohlevno vedenje – vse to je storilo, da se je zdela v
kratkem vsem stara znanka.

Po besedi je bil navaden ples v čitalnični dvorani; a Boletova
gospa se ga nocoj ni hotela udeležiti in tudi Elza je bila izjavila, da
sploh ne pleše.

Okrajni sodnik je bil, prisedši poleg guvernante, svojo pipo prislonil ob zid za seboj; a čez četrto ure si je pridobil spet toliko poguma, da jo je izvlekel z mehurjem vred na dan ter jo nonšalantno zapalil. Hudi, karajoči pogledi njegove soproge ga niso brigali.

Tudi doktor Hrast je jako oživel in gospa Boletova je nekako nezadovoljno spoznala, da v njeni družbi še ni bil nikdar tako zabaven; da, celo duhovit je bil nocoj v svojem živem razgovoru.

Ta se je sukal sprva okrog razlike običajev in razmer pri nas in v Nemcih ob Renu, v domovini Boletove guvernante. Sodnik Majaron je skoro več povedal o tem nego gospodična Elza, kdaj in kako se tamkaj znanci obiskujejo, kaj in kako se tamkaj kuha ter obeduje; bila je to pač stara navada njegova, da je vse najbolje vedel in znal.

Govorili so seveda nemški in celo gospa Boletova, ki je poskusila parkrat ostentativno, in celo proti svoji navadi, slovenski govor z doktorjem Hrastom, ostala je z njim na cedilu.

Megla je bil nekoliko časa ostal pri mizi; ko pa so zadoneli prvi glasovi godbe iz plesne dvorane, ušel je s svojo sosedo, sodnikovo hčerjo, v dvorano. Pa vrnil se je kmalu; jezilo ga je, da Nemka ne pleše, kajti tu se je želel pokazati mojstra.

Kratek pomolk v razgovoru je porabil zdaj, da bi spričal vsaj svojo navzočnost, ter je vprašal Nemko:

»Kako vam je nocojšnja beseda dopadla?«

»Vi preveč zahtevate od mene,« zavrne Elza s svojim zvonkim glasom, »o petju bi morda še sodila, o drugem pa, zlasti o predstavi, mi ni moči. Saj veste, da ne umem slovenskega.«

»Da, da, petje, petje!« reče naglo in samosvestno Megla ter seže z desnim palcem in kazalcem v svoj obraz tja, kjer bi po njegovem mnenju morale že zdavnaj goste brke rasti.

»Pesmi so lepe, krasne!« pravi guvernanta. »Nocoj sem prvič čula slovenske pesmi – nikdar prej ne!«

»Da, pesmi so lepe! Pa kako se je petje čulo?« sili Megla, ki je v svoji naivni domišljavosti pričakoval pohvale svojemu samospevu.

Nemka je to čutila in malo poredno stisnila ustni.

Doktor ji je prihranil odgovor.

»Gospodična je sigurno že toliko krasnega petja čula, da je o našem še vprašati ne smemo!« reče napol obrnjen v Meglo.

»Verujem,« hiti le-ta, »v Nemcih se lepo poje.«

»Gospodična Elza ima krasen glas, alt, in je dovršena pevka,« reče Bole, pristopivši k družbi.

»A, to je izvrstno! V naši čitalnici smo že dolgo pogrešali pevke – to se pravi, altistovke, kajti tu gospica Marica poje krasen sopran,« popravi naglo Hrast svoj entuziastični vzklik. »Kajne, gospodična Elza, vi ne boste neusmiljeni?«

»To je gotovo, da nam bode gospodična pomagala,« reče nekako kategorično Boletova soproga ter ponudi guvernanti plošček s pečenko, katero je bila prinesla točajka.

»Zakaj ne,« reče ona ter vzdigne počasi trepalnice; zrla je med pogovorom na plošček predse. »Pa kako bom pela slovenski?«

»Jaz vas bom naučil!« vzklikne zdaj naglo sodnik; »ne peti, tega ne umem in ne znam, pa slovenski govoriti vas bom naučil. Tu je moja roka! Kdaj pa pričneva?«

»In tu je moja,« odgovori veselo Elza ter poda sodniku roko; »tako j lahko, ako želite! Jaz sem silo ukaželjna.«

»Dobro!« kliče sodnik ter ne izpusti njene roke. »Začniva pri glagolih! Ravno tako kakor v šoli! Amo, amas – recite: ljubim, ljubíš –«

Guvernanta poskuša ponavljati, a drugi se smejejo.

»Pa kaj pomenijo te besede?« vpraša. »Uganila bi morda!«

»Morda? Ich liebe, du liebst ...« odgovarja sodnik.

»To je skoro tako kakor nemški, ta ›ljubim‹,« smeje se Elza.

»Korenika je v sanskrtu!« odreže se resno Majaron. »Indogermansko sorodstvo!«

»Za božjo voljo, gospod sodnik, ali se bavite tudi s sanskrtom?« vpije na glas Bole.

»Zdaj ne več, na univerzi ...«

»Oh, bogme – jaz stavim, da se ›ljubim, ljubiš‹ – niste iz sanskrta učili!« smeje se doktor Hrast ter se obrne k sodnikovi soprogi, ki je malo nejevoljno pogledovala svojega moža. »Kaj menite vi, milostiva?«

»Da je moj soprog že zdavnaj prej ›ljubim, ljubiš‹ znal, nego je mene prvič videl,« reče ta napol dobrovoljno.

»Les oiseaux, ils volent toujours –« citira Bole, pa v občnem smehu ga nihče ne čuje.

»A brez šale, gospodična,« meni zdaj doktor, »vi bi se lahko kmalu slovenski naučili. –«

»Od gospoda sodnika?« vpraša ona še vedno v smehu.

»Jaz pedagoških zmožnosti častitemu našemu sodniku ne bom kratil; a bojim se, da bo vedno v glagolih, ali bolje, v tem glagolu ostal, s katerim je pričel! Pa brez šale pravim – dozdeva se mi, da imate poseben dar za jezike, in ...«

Doktor Hrast nehote umolkne; sram ga je bilo, da je sprožil tako okoren kompliment.

»Tu se vam že drugi učitelj ponuja, gospodična Elza! Čestitam, čestitam! A svetujem vam, držite se gospoda sodnika,« – kliče Bole, »le-ta doktor bode v svojih glagolih morda temeljitejši nego sodnik, ki jih celo s sanskrtom podpira.«

»Prijatelj!« zavrne Hrast skoro nejevoljno. Guvernanta se je bila pri tem s svojimi modrimi očmi ozrla vanj in pogleda njuna sta se za trenutek srečala.

»Oh, gospod doktor,« reče zdaj Elza ter zre na pahljač, katerega vrti v rokah, »gospod Bole se jako rad šali in veseli ga, da mu dajemo nekoliko povoda.«

Pogledala je zopet Hrasta.

»Stvar ni tako resna,« meni s fino ironijo Bole, »kakor ste me vi, gospodična Elza, po dvodnevni izkušnji analizirali, takega me poznajo prijatelji že leta in leta.«

Guvernanta, ki je edina čutila lahek porogljiv naglas v besedah Boletovih, zardela je malo, a vendar dejala veselo in skoro naivno:

»Ne dvojim o tem!«

Pa gospod doktor se ni hotel več smejati.

Prihod novega gosta je preprečil pogovor. Prišlec je sedel poleg doktorja in je bil za trenutek jako osupnjen, ugledavši na nasprotni strani neznano damo: Bole jo predstavi ter reče imenujoč njega: gospod Anton Meden, graščak tu v Borju!«

Ko je zinil zadnje besede, pogledala je guvernanta še enkrat novega znanca. Le-ta se je priklonil okorno – bil je malo v zadregi – ter molče porinil svoj stol blizu mize. Nanjo je položil obe roki do komolcev in potem z levico obsegel svojo temno rjavo brado ter pogladil jo navzdol.

Opravljen je bil dokaj elegantno in deloma skoro skrbno. Da zlatnino ljubi, pričala je debela verižica pri uri in dragoceni prstani, katerih je bilo več na vsaki roki. Obraz njegov je bil skoro lep in prijeten, da bi sevalo le količkaj duhovitega iz njega; postava njegova je bila srednje velikosti in primerna životni starosti, katero bi mu bil vsak cenil na kakih sedemintrideset let. Kazili so ga le

debeli vrat, katerega je deloma zakrivala brada, in pa veliki, rekel bi, kmetski roki.

»Zakaj prihajaš tako pozno?« vpraša Bole prišleca. »Besedo si zamudil in mi se bomo morali tudi že kmalu odpraviti.«

»E, kaj beseda!« ugovarja Meden s čudnim, visokim, ne ravno prijetno donečim glasom. »Kaj hočeš, da se bom paril in kuhal dve uri v tisti vaši tesni sobi ali dvorani, kakor ji pravite? Rajši večerjam mirno doma in pridem potem kakor nocoj na vrček piva!«

Govoril je to nekako oblastno, ošabno, tako od zgoraj dol in venomer gledal le gospodično Elzo.

Drugi so ga bili pač navajeni in zategadelj mu nihče ni resno ugovarjal.

»Pa enemu naših prvih mož v trgu vendar pristuje, da se udeleži take domače veselice,« pravi Hrast malo porogljivo.

»Ah,« deje oni, ne da bi čutil zasmeh doktorjev, »jaz sem že mnogo petja čul in mnogo predstav po gledaliških videl! In brez mene tudi izhajate.«

»To ni lojalno, prijatelj! Treba je drugim dobrega zgleda!« reče Bole.

»E, kaj lojalno, lojalno –« ponavlja Meden ter pije svoje pivo. »Kaj je meni do tiste vaše slovenščine? To ni nič praktičnega, nič koristnega; kdo pa ima kaj od vsega tega?«

»Seveda,« smeje se Bole, »svojih nekaj sto tisoč z golo slovenščino ne boš podvojil. Pa o tem tudi ni govora zdaj.«

Ko je Bole omenil onih nekaj sto tisoč, pogladil je Meden zopet svojo brado ter ozrl se nekako ostentativno v guvernanto. Tudi ta mu je pogled zopet vrnila.

»Jaz nisem nič!« poudarja Meden. »Politika me ne briga.«

»A ti si Kranjec, star Kranjec!«

»Kaj pa?«

»O ne, vi niste Kranjec,« reče doktor smeje se, »vi ste Borjan!«

»Tudi to!« odgovarja Meden. Doktorjeve ironije ni čutil. Zanimala ga je očitno le guvernanta, od katere ni mogel ločiti oči.

Vsa družba je to brez truda opazila in zdelo se ji je menda pri Medenu popolnoma naravno. Glavna oseba Elza je to neprestano pogledovanje čutila, a znala se je izvrstno skrivati za nedolžni, naivni izraz, katerega je nosilo njeno lice. Bole se je skrivaj hudobno nasmehnil, Boletova in sodnikova gospa sta se srečali za trenutek s pogledi in doktor je rinil nemirno po stolu sem ter tja. Megla, ki je bil kmalu spoznal, da se nocoj pri tej mizi o njegovem samospěvu ne bo govorilo, lagal se je Marici, s katero se je bil vrnil zopet od plesa, kako izvrstno zna po ledu drkati; le škoda, da ni niti jezera niti majhnega ribnjaka tu v obližju. Sodnik pa je pušil mirno svojo pipo in nikdo ni mogel poznati, da ima sploh kaj drugega v mislih nego sivi gosti dim, ki ga je obdajal.

Pa vendar je on prvi zopet pričel razgovor:

»Gospod Meden, vi imate že mlade zajce v gozdu! Ali verjamete?«

»Ni mogoče! Zdaj o svečnici!«

»Da, včeraj sem videl dva gori pod Leskovim brdom. Sprehajal sem se in moj Hektor ju je izvohal.«

»Je li to v tem času tako čudno?« vpraša Elza, napol v sodnika in napol v Medena obrnjena.

»Seveda,« reče naglo ta, vesel, da ima priliko besedo vrniti svoji novi znanki, kajti premišljeval je bil že dolgo, kako jo ogovoriti; »zajke imajo mlade šele marca meseca!«

»Oh, gospodična, kaj ste storili?« oglasi se sodnikova soproga; »tako zatvornico ste odprli, da vam ne bo mogoče več te lovske povodnji ustaviti!«

»Istina, istina!« pritrdi s smehom Bole – »die Geister, die ich rief, boste dejali! Žalostno je le to, da mi na pamet vemo vse te lovske povesti, katere boste vi zdaj čuli.«

»Molči, prijatelj!« reče Hrast s komično resignacijo. »Tudi gospica Elza ne bo ušla svoji usodi.«

V zadnjih besedah njegovih pa je bil nekakov čuden naglas, tako da se je guvernanta nehote ozrla vanj.

»Da, usoda!« ponavljala je pri tem in njeno veselo lice se je zresnilo za trenutek.

Doktorja je to skoro ganilo, a Bole je za njegovim hrbtom zopet sarkastično raztegnil ustni.

Medtem je bil sodnik že pričel s svojimi lovskimi dogodki, in kadar je malo umolknil, povedal je Meden s kričečim glasom kaj enakega. Razložek je bil samo ta, da je sodnik pripovedoval, kar je bil sam doživel, Meden pa je kopiral druge.

Pozno je bilo, ko se je poslovil Bole s svojimi. In za njim je odšel tudi sodnik z družino vred. Adjunkt Megla jih je kot odbornik dvorljivo spremil do vrat, potem pa poiskal zopet dvorano.

Hrast in Meden sta ostala sama, kajti tudi drugi gostje so bili že zapustili zadnjo sobo.

»Od kod je pa ta Boletova guvernanta?« bilo je prvo vprašanje Medenovo, katero je že stavil, ko so bili komaj skozi vrata.

»Tam iz Nemcev nekod!« reče Hrast malomarno.

»Fino dekle je to!« meni oni ter izpije svoj kozarec.

Doktor si je vil novo cigareto ter molčal.

Ko je pa jel Meden čez nekoliko trenutkov govoriti o svojih pravadah, v katerih ga je zastopal Hrast, in o varnosti in nevarnosti nekaterih posojil pri ljudeh, plačal je doktor svoj račun ter odšel.

Meden pa je prisedel v drugo sobo k mizi, kjer sta se okrajni tajnik in poveljnik finančne straže še živo razgovarjala.

Tretje poglavje

D drugega jutra se je prebudil doktor Hrast proti svoji navadi jako pozno. Jasno zimsko sonce mu je sevalo že zdavnaj skozi zamrzle šipe v majhno, lepo opravljeno sobo, ko je odprl oči ter naglo skočil iz postelje. Opravljal se je počasi, in akoravno je vedel, da ga že čakajo stranke, iskal je vendar zdaj to, zdaj ono ter ni mogel končati svoje toalete. Bil je silno razmišljen, kakor mladenič dvajsetih let v jutru po lepem, zabavnem plesu, na katerem mu je bila prilika in volja plesati, dvorjaniti ali koketirati večinoma le z eno izvoljeno plesalko. Naj počenjajo, kar hočejo, taki ljudje tisti dan po plesu, razmišljeni in nervozni so in popoldne vsakega teh lahko vidiš in srečaš v ulicah, kjer njihova plesalka stanuje ali po katerih ima svoj navaden pot. Plašno hodi tak mladenič, in ako si znanec njegov, ognil se te bo, ako mu bode moči; če ne, pa bo zardel, sluteč, da poznaš njegove namene.

Naš znanec še ni bil z napravljanjem toliko gotov, da bi bil mogel obleči suknjo, ko je nekako jezno zapazil, da že v tretje, odkar je iz postelje, resno premišljuje, ali mu bode pač mogoče iti popoldne na Drenovo k Boletovim. Za vsakim teh treh premišljevanj pa je vstal hudoben strah v podobi vprašanja: »Ali ne bodeta Boletova kaj slutila?«

Nekako jezno in sarkastično se je nasmehnil, ko je bil ujel samega sebe pri tem meditiranju, ter pozvonil strežajki, da mu prinese zajtrk. »Saj vendar nisem sedemnajst let star!« zamrmral je polglasno.

Doktor Ivan Hrast je bil sin kmetijskih roditeljev. Na Dunaju je dovršil svoje vseučiliške študije, in ker se je moral živiti sam, kajti roditelji ga niso mogli podpirati, služil je za učitelja v raznih aristokratskih in bogatih rodbinah, kjer si je bil poleg večkrat grenkega kruha pridobil ono sigurnost in oni vsestranski takt v vedenju, kateri ga je povsod označeval. Nič na njem ni pričalo, da je kmetijski sin.

In v Borju je bil stoprav pred dobrim letom ustanovil svojo pisarno in kmalu je bil tako rekoč prva oseba v socialnem življenju malega trga.

Oženjen ni bil in vse matere nežnih, za možitev zrelih hčera so gledale skrbno za mladim doktorjem. Pa on je bil gladek in mrzel ko led. Še tega ni mogel o njem nikdo povedati, je li bil kdaj zaljubljen ali ne. Zahajal je rad v žensko družbo, a to je bilo tudi vse. Ker je z gospo Boletovo najrajši občeval, hoteli so mu hudobni jeziki tu nekaj podvreči, ali tudi to ni bilo mogoče.

Dopoldanska opravila so bila končana, obed in po njem črna kava v čitalnični bralni sobi tudi rešena, in doktor Hrast se je sprehajal, kakor je bila navada njegova, kadar ni imel nujnega posla v pisarni, po sneženi cesti, ki je držala iz trga na južno stran proti nizkim, obraščenim holmom, ki so tam ne posebno oddaljeni zapirali obzorje.

Lep zimski dan je bil. Sneg, ki je na debelo pokrival zemljo, lesketal se je, da je jemal vid očem, in raz drevje in grmovje kraj ceste se je sipalo ivje, bleščeče v sončnih žarkih kakor srebrn prah. Po polju se je preletovala tolpa vran, za plotom pri cesti pa so

čivkale siničice in cela krdela ščinkavcev in strnadov in sedala na bližnje in osamljene hraste.

Doktor je imel časi tudi svoje poetične ure, kakor jih je rad sam imenoval, in tako uro mu je bila usoda danes naklonila, nikakor ne sentimentalne. Za to sploh dan ni bil ugoden in Hrast takih čutil ni poznal. Veselo, z lahko nogo je gazil zdaj sneg, zdaj zopet podrknil preko zamrzle mlake sredi ceste, potem pa lovil se po razoranem tiru, in ko bi si bil v svesti, da ga nihče ne čuje, zaukal bi bil morda na glas. Podoben je bil skoro bolj razposajenemu študentu nego advokatu. In kaj ga je od jutra sem tako preustrojilo, od jutra, katerega je bil vstal tako razmišljen, tako nervozen?

Obedoval je bil dobro in ob koncu izpil še buteljo starega istrijanca, katerega je hranil v obili množini v svoji kleti. In med to buteljo in črno kavo se je domislil, da mora z Boletom o neki pravnih stvari govoriti.

»Izvrstno!« zamrmral je sam pri sebi in sklep, da pojde takoj tja, bil je gotov. Zatem pa se ga je polastila neka vesela nepotrpežljivost kakor vsakega, kdor ve, da bode nekaj doživel, kar mu dolgočasno enakomernost prežene.

Za seboj na levi strani je bil že pustil graščinico Medenovo, po kateri je nosil trg svoje ime, in tu pred njim na desni se je pokazalo izza ovinka na nizkem holmu posestvo Boletovo: grad Drenovo. V dolini kraj dokaj močnega potoka pa so stale velike žage in tovarna za parkete.

Hrast je vedel, da gospodarja najde ob tej uri gotovo v gradu, obrnil se je takoj tja, ne da bi krenil proti tovarni.

Našel ga je samega, čitajočega časopise.

»O, lupus in fabula,« vzkliknil je Bole, ugledavši doktorja; »prav nate sem mislil v tem trenutku ter želel s teboj govoriti!«

»Kaj pa je vendar nujnega?« vpraša doktor skoro osupnjeno.

»Le sedi in prižgi si smotko! Ali hočeš rajši pipo?«

Rekši, gre Bole k steni ter potegne zvonec.

Kmalu potem sta sedela prijatelja pri kozarcu vina in pušila iz dolgih pip.

»Torej kaj imaš tako silnega?« vpraša Hrast radovedno. Menil je, da se mora danes vse sukati okoli onega predmeta, katerega je bil on poln.

»Ravno prej sem čital tu, da bodo v kratkem volitve,« – prične Bole ter prižiga iznova svoj tobak.

»Ah, seveda – za državni zbor!« reče doktor malo nezadovoljno.

»In ravno o tem sem hotel s teboj govoriti. Kaj meniš, kako bode z našim trgom?«

»Tu ni vprašanja, kakor zdaj, ko ta veter piše, nikjer ne!«

»Tako tudi jaz sodim! Pa veliko posestvo?«

»To je pa druga! In vendar bi se dalo kaj storiti tu, ko bi se malo zagnali v boj! Ti si takoj kandidat, ka-li!«

»Seveda,« vzklikne Bole veselo; »kdo bo pa doma žagal in delal?«

»Pa vendar za agitacijo si ti kakor nalašč!« reče doktor resno.

»Znanstva imaš dovolj, razvpit nisi kot naroden radikalec – česa želiš več za ta nalog?«

»Agitacija, agitacija,« smeje se Bole, akoravno so mu laskave besede prijateljeve dobro dele; »jaz stavim, da še našega soseda Medena ne spravim v Ljubljano k volitvi. To ti je pravi ptič! A propos – našo lepo guvernanto je danes že izvabil v svoj vrt!«

Doktorjevi poskusi, kazati malomaren obraz, bili so jako komični; k sreči je bil pošel Boletu zopet ogenj v pipi; zato med vžiganjem ni pogledal prijatelja.

»Ah!« zinil je doktor čez nekoliko časa.

»Dopoldne je bil pri meni, saj veš, da imava nekaj skupne kupčije, in pri tej priliki je povabil ženo mojo, guvernanto in otroke k sebi, da jim pokaže svoje umetno vrtnarstvo in novo toplico, katero je letos zidal. Žena ni šla, a poslali smo Elzo z otroki tja.«

Ko je bil zvedel doktor to novost, polastilo se ga je nekaj kakor ljubosumnja; vsa dobra volja ga je minila, in ko je Bole trdovratno poprijel se zopet razgovora o politiki, postal je oni jako redkobe-seden. Na koncu je preskočil na naglem k pravnici stvari, katero si je bil opoldne izvolil kot povod svojega pohoda na Drenovem, ter se potem kmalu poslovil pri prijatelju.

Le-ta je imel tudi svoja opravila in ga ni zadrževal. Na poti domov je ugledal Hrast že od daleč Boletovo guvernanto z otroki vred. Meden jih je pa spremljeval. Onadva sta hodila počasi, le otroka, dve dekletci, stari po osem in devet let, skakali sta po cesti in po snegu kraj ceste ter se do dobrega kepali. Sonce je sevalo z zadnjimi žarki čez belo planoto.

Doktorja je v prvem trenutku jezilo, da ga Elza tu sreča.

»Smejala se bo Medenu in meni,« dejal je sam pri sebi.

Ogniti se ni bilo moči, in naposled – čemu tudi – mislil je dalje Hrast ter jako prijaznega obraza šel znancema naproti.

»Ste li bili pri nas?« vpraša prva Elza.

»Da, da; opravilo sem imel pri Boletu! Vi pa ste si ogledali vrtnarsko toplico pri gospodu Medenu!« reče doktor ter pozdravi vljudno. »Vse sem pozvedel na Drenovem!«

»Da, gospod Meden je bil tako ljubezniv, da nam je razkazal svoje krasne naprave. Milica, ne skači tako po snegu!« Rekši, prime mlajšo deklico za roko.

Hrast je hotel študirati obraze svojih dveh znancev, a videl je le, da je Meden jako dobre volje, Nemka pa taka, kakršna je bila

sinoči. Neprilичno je bilo tudi, stati dolgo v snegu, zato se je naglo poslovil.

Tudi Meden se je vrnil; saj guvernanta ni imela več daleč domov. Pri slovesu sta si podala roki, kar je Hrasta zopet neprijetno dirnilo. Molče in naglo je korakal proti trgu, tako da je oni komaj ostajal poleg njega.

»Fino dekcle to,« reče zopet Meden ter si mane roki, »jaz ne poznam tu blizu nobene take!«

»Vi se boste še zaljubili,« pravi doktor, »akoravno vedno pridi-gujete, da vse ženstvo ni počenega groša vredno!«

»Zaljubil? He, he – jaz poznam guvernante; in ta je taka kakor druge!« smeje se oni.

»Tepec domišljavi!« mislil si je Hrast; glasno pa je dejal: »Ste se li že danes o tem prepričali?«

»Vse so koketne in gledajo, kjer bi koga ujele!«

»O Elzi tega ne morete trditi, gospod Meden!« oporeka Hrast skoro nejevoljno.

»Ko bi vas ne poznal tako dobro, dejal bi, da ste se vi že zalju-bili v njo, ker jo tako iskreno zagovarjate,« kriči oni ter se na glas zagrohota.

Hrast bi bil skoro zardel. Nasmehnil se je posiljeno, a ker sta bila dospela na razpotje, od koder je vodila stranska pot na Me-denovo posestvo, prihranjen mu je bil odgovor.

Poslovia sta se oba s smehom na ustih.

Doktor je bil storil komaj dobrih sto korakov, ko je postal pri-ča čudnemu, smešnemu prizoru.

Pod majhnim klancem, čez katerega je držala tukaj cesta, vil se je potočec in preko tega je vodil lesen most z velikimi, okornimi držaji. Onkraj mostu je stal, ali bolje, upiral se je suh, koščen konj

mučnim poskusom svojega jahalca, da bi ga spravil čez most. Bodisi da konj sploh ni rad zaupaval svojih kosti lesenim mostovom, bodisi da ga je kaj drugega strašilo: dalje ni hotel ne z lepo ne z grdo. Jezdec ga je udrihal po suhih plečih in krčevito stiskal mu pete ob život, pa zaman; konj je jel po rakovo stopati nazaj, in ker je bil ob cesti širok jarek, domislil se je nevajeni jahač, da je morda možno prekopicniti se s konjem vred vznak vanj. Skočil je torej raz sedlo, prijel konja tesno za brzdo ter udaril ga z bičem po rebrih in tako tiral ga peš čez most.

Doktor je bil obstal vrhu klanca in se smejal na glas, spoznavši pogumnega jezdeca in njegovo Rosinanto.

Bil je davkarski adjunkt Megla.

»Dobro, izvrstno,« klical je Hrast; »mislil sem, da boste to suho kljuse na ramo vzeli ter ga nesli čez most. Pa kleka se je vas usmilila – ha, ha!«

»Ko bi ne bila cesta tako ledena in ko bi bil konj na ostro kovan, spravil bi ga bil pač čez most,« odreže se Megla resno; »tako pa se je bati, da si kako nogo zlomi, če ga zapodim.«

»Vi se menda bolj za svoje noge bojite nego za konjeve!« smeje se Hrast.

Medtem je lezel Megla zopet počasi v sedlo.

»Kje ste si pa izposodili to šentano kljuse? Kdo vam ga je zaupal?«

»Izvrsten konj je to,« odgovori Megla, »ko bi le časi kaj ovsa videl! Kurentov konj je!«

»Kupite mu ga vi za plačilo, da vas tako lepo nosi!« šali se Hrast. »Kam pa hočete vendar tako pozno?«

»Prej nisem mogel; v pisarni sem moral sedeti! Po plesu pa je treba malo čistega zraka. Tu dol bom jahal proti Drenovemu.«

Rekši, udari konja zopet po vratu ter odjaše v počasnem, težkem dirku. Svoje dolge pete je zopet pritiskal krčevito ob konjev trebuh.

Doktor je s smehom zrl za njim, dokler ni izginil za bližnjim ovinkom, ter potem obrnil se proti trgu.

Hipoma ustavi svoj korak.

»Proti Drenovemu! Tako je dejal; kaj, vraga, ko bi bil to tretji – nas norcev?« zamrmral je sam pri sebi ter s porogljivim smehom stopil zopet naglo dalje.

Tako poetičen ni bil več nego prej na poti iz trga.

Četrto poglavje

Tisti teden je teklo doktorjevo življenje zopet po starem tiru. Mnoga opravila mu niso dopuščala, segati v mislih ven izza štirih sten temne pisarne, in morda je bil trden sklep njegov, ostajati s fantazijo doma. Tudi sprehajati se ni hodil veliko, in kadar je krenil iz trga, obrnil se ni proti Drenovemu. Nekaj dni se je jezil vselej, kadar se je spomnil, kako mladostno je šel onega dne tja ven k Boletovim, a v četrtek se je že smejal sam sebi, v petek pa mu vsa stvar ni prišla več na misli.

V soboto dopoldne ga pa nenadoma obišče Bole.

»Doktor, ti jezični doktor,« kliče že med vrati, »pusti akte in pravde in meč pravice vtakni za omaro. Puško vzemi, ›puško svojo risano‹ – ›Allons, enfants de la patrie!‹«

»Kaj pa je za božjo voljo?« smeje se Hrast, »ali je Turek pod tvojim gradom, ka-li?«

»Nič boljšega, prijatelj! Volka imamo v drenovskem gozdu, velikanskega volka, in jutri udarimo nanj!«

»Jutri? Kje bo volk že jutri!«

»Ne daleč! Navadil se je naše okolice. Ves teden prihajajo kmetje k meni pravit, da ga slede; včeraj je vzel gori nad Leskovim brdom tri ovce iz Brnotovega hleva in danes je že hodil okrog naše pristave. Jaz sam sem videl sled v snegu.«

»Torej jutri,« deje Hrast, »ali imaš dovolj gonjačev?«

»Na izbor! Govoril sem z okrajnim glavarjem in ta razpošlje danes oklic po bližnjih vaseh. Ta gonja se napravi uradno. Zvečer seveda boste pri meni malo počili – če volka dobimo ali ne. Ti prideš gotovo?«

»Sigurno!« odgovori oni naglo, pa takoj mu je bilo skoro žal; izgovoril bi se bil rad, toda domisli se, da je lov na volka glavna stvar in ne večerja pri Boletu; te se še lahko ogne.

Medtem je bil Bole že odšel. A še enkrat se vrne. »Skoro bi bil pozabil. Ta volk mi tiči vedno v glavi. Pomisli, naša guvernanta se hoče v istini slovenskega jezika učiti – jaz pa nimam – sram naj me bo – nobene slovnice v hiši. Imaš li kaj pripravnega?«

Advokat se je nasmehnil.

»Menda imam nekod kaj takega. Ali takoj potrebuješ?«

»Kaj še! Saj to je le ženska afektacija. Kadar ji bom prinesel knjigo, vselej bo prezgodaj. Pa še kaj, da ne bom več vezal vozlov v ruto – poišči, poišči tisto knjigo ter prinesi jo jutri s seboj!«

»Bom, če jo najdem!«

Vtem se je Bole poslovil.

Hrast je sedel zopet k svoji mizi ter pisal dalje; pa ne več nego dve vrsti, kajti kar sredi stavka se mu je ustavilo pero. Vrgel ga je na mizo ter stopil pred svojo majhno, lepo urejeno knjižnico in jel po spodnjih predalih prebirati in premetavati knjige in zvezke. Dolgo je iskal; naposled izvleče vendar zaprašeno knjigo tam iz zadnjega kota: to je bila iskana slovenska slovnica. Obriše jo lepo in položi na svojo mizo.

Pa tudi tu ni imela miru.

Kajti doktor je večkrat ponehal v svojem delu, vzel knjižico v roke, naslonil se v stol nazaj ter mehanično prebiral liste. Gledal je, da li nima slovnica kaj nerodnih obstranskih opazk in proizvodov gimnazialčeve fantazije; kajti knjiga je bila še iz one dobe.

Adjunkt Megla ga je zmotil v tem opravilu. Tudi on je bil vabljen na volčji lov, toda puške ni imel. Doktor jih je imel več in eno si je izprosil zdaj Megla.

Vtem pa je zazvonilo poldne.

D drugega jutra okoli devetih je bilo zbranih mnogo lovcev in še več gonjačev, kmetov iz okolice, nad Leskovim brdom, to je dobro uro hoda iz Borja, v gorah, ki se raztezajo na levo od Boletove graščine. Vsi so ravnali jako tiho, in ko so odhajali polagoma na vse strani na odkazana jim mesta, molčali so vestno. Glavni reditelj in vodja te vojske je bil Bole in poznali so ga vsi ko strogega poveljnika. Zastavljali so zaporedoma več dolin in jarkov, nahajali tudi v snegu dovolj sledu o volku, a volka samega ni bilo na dan. Kosmatinec je sigurno čutil nevarnost ter jo o pravem času popihal čez gore.

Nekateri lovci so bili iz početka silo plahi ter so ostajali rajši bolj v nižavi; med temi sta se odlikovala zlasti Meden in Megla. Doktor je bil bolj pogumen in ognjen, akoravno je jako previdno izbral si svoja stališča.

Pa ko se je popoldne vedno bolj kazalo, da je vsa gonja zaman in da volka gotovo ni več blizu tod, postajali so oni plašni lovci tudi bolj pogumni in neutrudljivi. Meden je vpil, da treba še v ta in oni kotel. Megla mu je pa pritrjeval; in taka prememba se je godila z mnogimi.

Pa sonce, katero je svetilo lovcem ves dan, stalo je že na obzorju in pot do Boletovega gradiča, kamor so bili namenjeni vsi gospodje, ni bila kratka. Obrnili so se torej proti domu.

Korakali so čez majhen greben, ki je bil na obeh straneh gosto poraščen z nizkim grmovjem. Adjunkt Megla je bil z nekaterimi

drugimi mladimi gospodi že daleč spredaj, ostala družba je šla počasi za njim. Večina gonjačev pa je lezla globoko pod grebenom po ozkem jarku proti dolini. Hipoma zaženo gonjači silen krik, da so lovcem obenem noge zastale.

»To je volk!« vzkliknil je tajnik Koren, ki je stal pred Meglo. Le-ta je silno obledel. A v enem trenutku so imeli vsi že puške napete, razprostrši se po robu. Megla je tekel nazaj kakih dvajset korakov ter obstal za široko skalo; gori malo nad njim se je prikazal Bole ter migal, naj miruje in pazi. Krik iz doline je še vedno dvojno odmeval od nasprotnih bregov in razločevati ni bilo možno, kaj vpijejo in kličejo kmetje zdolaj. Lovci so bili tudi preveč razburjeni. Megli in morda drugim tudi je bilo srce kakor kladivo gori v vratu in brez sape je poslušal, da li se ne bliža kaj po grmovju. In res! Gosto, s snegom obloženo robidovje je rastlo pod njim in iz tega so molele pol sežnja visoke mlade smreke. In v tej gošči zaropota hipoma nekaj, kakor bi velika žival rila sem skozi. Dva, tri, štirje skoki in v tem trenutju plane nekaj rjavega tik pred Meglo iz goščave, sneg se zapraši raz smrečje in ubogi adjunkt odskoči v groznem strahu in z glasnim vzklikom nazaj v nasprotno robidovje ter se prekopicne vznak v sneg in trnje.

A tu počí tudi že Boletova puška in ta strel Meglo še bolj prestraši; ko je bil zlezal iz trnja, kar raz sebe divja po robu, pustivši klobuk in puško v snegu. Smeh in vpitje Boletovo in drugih ga naposled vendar ustavi.

»Kaj pa je bilo?« vpraša Koren, ki je bil tudi malo brez sape prihitel mu naproti.

»Volk, volk! V sneg me je podrl, še streljati nisem mogel!« hiti adjunkt ter plaho gleda nazaj.

»No, tu imate volka!« smeje se Bole ter privleče rjavo žival iz grmovja. »Kaj takega pa še nisem doživel, ha, ha, ha, kako krasen

salto mortale ste napravili, gospod adjunkt. Samo pete so se pokazale v zraku! Da vas je ta lisjak tako prestrašil! Ravno komaj, da sem ga ujel še s strelom!«

»Ti vražji lisjak!« kolne Megla ter brcne jezno na tleh ležečo žival.

Med glasnim smehom in veseljem drugih poiskal je adjunkt zopet svojo puško in svoj klobuk.

»Lisica nerada naleti tako, kakor je ta storila! To je bilo kar nalašč namenjeno našemu gospodu adjunkt!« deje Bole ter vrže ustreljeno žival kmetskemu fantu, da jo nese domov.

Dovtipov in smeha ni bilo konca, ko so bili dospeli lovci že na Drenovo, tako da se je tudi potrpežljivi Megla vendar malo ujezil ter si vsako nadaljevanje teh opazk prepovedal. Ubriniti seveda ni mogel, da bi Bole ne bil pri obedu še enkrat svoji soprogi in vsem gostom jako živo opisal prizora z lisjakom. Jezilo ga je sedaj samo to, da je bila tudi guvernanta navzočna in da se je brez konca in kraja smejala njegovi nezgodi.

Mnogobrojna družba je bila jako dobre volje. Na gornjem koncu mize, kjer je sedela Boletova soproga med okrajnim glavarjem in sodnikom, pripovedoval je Majaron zopet o svojih lovskih dogodkih, na spodnjem koncu pa je tajnik Koren zabaval sosede s svojimi starimi študentovskimi dogodbami.

Guvernanta je sedela poleg Medena, drugi sosed ji je bil pa sodnijski adjunkt. Oba sta se trudila biti duhovita. Hudo konkurenco jima je povzročeval na nasprotni strani sedeči komisar okrajnega glavarstva, mlad aristokrat, ki je bil prišel stoprav pred nekaj meseci iz glavnega mesta sem ven na deželo. Poleg onega je imel Bole svoj prostor in zraven tega je sedel doktor Hrast.

Le-ta ni mogel prodreti v pogovoru z Elzo, pa se tudi ni posebnostno trudil; nekaj besed sta izpregovorila sicer, a njega se je polastil

čut, kakor bi se z njo ne mogel sukati v onem lahkem površnem besedovanju, kakor je to navada v družbah, kjer se govori z ednim namenom, da se govori. Odkar ji je sedel nasproti, ni bil več tako malomaren kakor nekaj dni prej pri spominu nanjo. Parkrat se je sicer prav energično utopil v pogovor z okrajnim glavarjem in hišno gospodinjo, pa kakor onega dne po čitalnični besedi nje-gove misli, tako so mu silile zdaj oči vsak trenutek h guvernanti. Bila je pa tudi nocoj v preprosti domači opravi še krasnejša nego onega večera pri besedi; in tudi nocoj je vselej vedela Hrastov pogled ujeti, ne da bi bil kdo drug to opazil.

Po obedu je povabil gospodar goste v drugo sobo na črno kavo. Nekateri so počeli kvartati, drugi so šli pušit v posebno kadilno sobo. Tudi doktor je šel tja, a ker ni našel ugodne družbe, odložil je zopet svojo smotko ter se vrnil v salon.

Pa tudi tu ni bilo nikogar. Sodil je, da najde tu gospodinjo, kajti o guvernanti je slutil, da ima zdaj posla pri otrocih; a gospa je igrala whist z okrajnim glavarjem, sodnikom in lekarjem. Ko se obrne, da bi šel v igralno sobo, odpro se na drugi strani vrata in v salon stopi – Elza.

Hrast ji gre naglo naproti.

»Oh, mislil sem, da vas nocoj ne bomo videli kmalu,« dejal je, »pa zdaj sigurno nimate več opraviti.«

»Zdaj ne ali pa tudi,« meni ona ter ponudi doktorju stol poleg kamina. »Gospa Boletova mi je dala pooblastilo, zastopati jo tukaj, dokler ni igra končana; torej imam tudi opravilo,« dostavi smeje se.

»In jaz sem vesel, da sem prvi, s katerim imate opraviti,« odgovori doktor dobrovoljno ter vzame album z bližnje mize.

Guvernanta je pletla čipke; vsa večerna zabava je imela preprost, domač značaj; saj so bili vsi gospodje v svojih lovskih opravah.

»Da mi ne ostanete edini klient,« nadaljuje ona poredno; »slabo spričevalo bi bilo to moji sposobnosti.«

»O, dovoljajte, pokličem vam celo tolpo!«

Rekši, hoče doktor s smehom iz sobe.

»Ne, ne, gospod doktor!« ugovarja ona z neko koketno zaupljivostjo. »Povejte mi rajši, kako ste danes volka lovili!«

»Najzanimljivejše ste že čuli! Kako se je naš adjunkt lisjaka ustrašil.«

»To je moralo biti v istini komično! Volka pa ni bilo?«

»V gozdu je bil sigurno, toda pred nami; zajeti ga nismo mogli. Pa tak dan v gozdu je krasen tudi brez poka, brez zverjadi!«

»Vi ste iskren lovec?«

»Ne iskren in ne strasten! Pa rad grem vendar ven, posebno zdaj pozimi, v snegu! Pomislite: mi sedimo cele tedne v tesnih, zaduhlih pisarnah, študiramo in mislimo vedno, dokler stoji sonce na nebu in še delj; potem pa zvečer – sedimo zopet v dima polni krčmi! Ali ni pač fizično živo potrebno, da gremo včasih ven na prosto, na plan, v goro, v gozd? In tudi duševna potreba je!«

»Jaz sem pozimi še malo po gozdih hodila! Ves čas svojega življenja sem prebila po mestih, zdaj sem prvič na deželi in tudi do zdaj še nisem prišla gor v gozd!«

»O, to morate! Vi ne znate, kako krasno je tam! Vse nizko grmičevje, mlada drevesca, robidovje, vse leži upognjeno k tlom, pokrito s snegom, in po kotih in skrivališčih, katere ustvari tako priroda, skače in cvrči edini stržek – vse okrog je tiho, tako čudno tiho! Po golem bukovju blešči se ivje kakor srebro in pod velikimi jelkami je mračno, temno kakor v cerkvi: zgoraj temno zeleni, s snegom gosto zakriti oboki, spodaj lahki beli sneg, iz katerega gledajo majhni šopki rjavega resja, in med snegom in obokom velikanska, sloka debela dreves – kakor umetni stebri! – In tudi tu je tako skrivnostno tiho!«

Doktor se je skoro ugreel. Elza je ponehala z delom ter zrla nehote začudena vanj.

»To mora biti res lepo!« reče ona polglasno in zamišljeno.

»Da, kako poje pač vaš pesnik?

Da steht im Wald geschrieben
Ein stilles, ernstes Wort
Vom rechten Tun und Lieben,
Und was des Menschen Hort,«

deje skoro prisrčno mladi advokat.

»Zakaj pravite naš pesnik? Saj je tudi vaš,« vpraša guvernanta.

»Mi nismo Nemci in vaših poetov si vendar ne moremo svojiti.«

»Ah, pardon! Vi se štejete k Slovenom; to sem čisto pozabila,« smeje se Elza.

Advokatu sta bila ta opazka in ta smeh neprijetna.

»Jaz se ne štejem k Slovenom, gospica, kakor vi pravite, jaz sem Sloven,« reče resno.

»Čudno!«

»Kaj se vam dozdeva čudno?«

»Čula sem, da je tu na Kranjskem vsa inteligenca nemška in da se sama šteje za Nemce; in potem ima tu na Kranjskem vsak pravico po svoji volji biti Nемеc ali Sloven. Ker pa tako izvrstno citirate naše nemške pesnike, mislila sem –«

»Da se tudi jaz poslužujem te državljske pravice, na laž staviti rodno mater in svojega očeta,« pristavi Hrast s pikrim posmehom. »Res je, da vsi, kar nas je izobraženih Slovenov, z malimi izjemami menda, poznamo tuja slovstva bolj nego svoje slovensko.«

»Kaj ima slovenski jezik tudi svoje slovstvo,« ustavi ga Nemka z začudenim obrazom; »gospod Meden mi o tem ni vedel ničesar povedati.«

»A, on je torej vaš učitelj! Žal mi je, a čestitati vam ne morem k tej akviziciji,« posmehuje se doktor še vedno.

Guvernanta je zardela; a po kratkem molku reče naglo: »Jaz sem vas morda nehote razžalila? Pomisliti pa morate, da jaz prej, nego li sem prišla sem iz daljne domačije, o eksistenci vašega naroda nisem mnogo znala. Pri nas smatramo te pokrajine za nemške.«

»O, vem, da!«

»Gospod Bole in gospa me tudi še nista dovolj poučila; edini gospod Meden se je lotil tega predmeta.«

»In kako vam je opisal našo čitalnico, kjer ste vendar sami videli slovensko predstavo, čuli slovensko petje?« vpraša Hrast radovedno.

»To je vse izvirno nemško, dejal je, in le slabo na slovensko prestavljeno.«

»O, to vam je izvrsten mož! Pa kaj vam je povedal o občinstvu, katerega ste videli v čitalnici?«

Guvernanta se je ozrla nemirno vanj; porogljivi, pikri naglas v njegovih besedah jo je osupnil.

»O, le govorite, gospica Elza,« nadaljuje doktor; »pa četudi ne, morda vam jaz lahko vse narekujem, kar vam je oni gospod razodel. Dejal je, da v čitalnico zahajajo le čevljarji in krojači, z gosposko suktnjo opravljeni kmetje, in kako bi rekel – vsake vrste sodrگا. Kdor stoji nekaj klinov više na socialni lestvi, to se pravi, vsaj tako visoko kakor ta gospod Meden, oni prihaja le, da se mu čestita ali pa morda iz sebičnih političnih ozirov. Ali ni tako govoril vaš učitelj?«

»Tako blizu pač,« odgovori Elza, »pa pustiva ta predmet!«

»O ne; zakaj pač? Jaz vam moram vendar te stvari razjasniti,« ugovarja Hrast.

»Drugikrat, gospod doktor! Danes vas to malo razburja.«

In bil je res razburjen, ta mrzli, mirni advokat.

»Pa nekaj vendar še!« reče zopet naglo guvernanta ter upre svoje modre oči v mladega moža, ki je nemirno premetaval liste po albumu: »Ali tudi vi sovražite Nemce?«

Gledala ga je koketno, ljubeznivo in ustna so bila malo raztegnjena na smeh, da je bila videti dvojna vrsta njenih svetlo belih zob.

A ta trenutek temu vprašanju ni bil ugoden.

»Tudi!« reče Hrast naglo in odločno ter vstane s stola.

Ko blisk se je posvetilo nekaj v Elzinih očeh, pa ostala je mirno ko prej na sedežu in zrla ko prej v svojega nasprotnika; z nedolžnim, naivnim obrazom je vprašala:

»In zakaj?«

Doktor je bil že zopet popolnoma miren; kesal se je, da mu je bila tako naglo ušla ona beseda, in zapeljivi smehljaj krasne deklice mu je segal do srca.

»Tudi o tem govoriva drugikrat, gospica; ona beseda pa vam ni veljala; tega mi ni treba omenjati.«

Bil je malo v zadregi, ter ne ozrši se v Elzo, položil je album na mizo. Zato tudi lahke zasmehljive poteze na guvernantinem licu ni videl.

»Oprostite me za en trenutek,« dejal je zopet naglo, »v garderobi imam nekaj za vas!«

Rekši, odide ven.

Ona ga je radovedno pogledala, a potem vstala in šla pred veliko zrcalo ob nasprotni steni ter popravila si na lahko lase.

Nasmehnila se je svoji podobi v zrcalu ter šepnila predse: »To sovražstvo me miče. Bodemo videli, doklej bo trajalo.«

Hrast, vrnivši se, podal ji je knjižico, katero je nosil ves dan v lovski torbi.

»To je slovnica, katero sem vam obljubil po Boletu.«

»Ah, kako ste prijazni! Lepa hvala vam. Kadar se v prihodnje snideva, čudili se boste mojemu znanju.«

»Izpraševati vas hočem vestno.«

V tem trenutju je prišel v sobano komisar, kateri se je bil že naveličal pušiti, in za njim še nekaj drugih gospodov; med njimi tudi Megla. Le-ta in komisar sta se polastila pogovora z guvernantom in doktor je odšel čez nekoliko časa k igralcem.

V sprednji sobi je srečal Medena, a bil je tako nejevoljen nanj, da je šel molče mimo njega. Oni se za to še zmenil ni; iskal je z očmi Elzo ter hitel v salon.

V Hrastu pa so se budila in bojevala razna čutila, ko je stal za Boletom ter nem gledal, kako kvartajo gospodje pred njim. Igralci so bili utopljeni v igro, doktor pa v svojo ljubosumnjo; kajti tajiti ni mogel, da vsa jeza, katero mu je bila povzročila guvernantina izpoved, ima izvir v ljubosumnji do Medena. Ta mož sigurno večkrat občuje z Elzo! Pa kaj je tebi do tega? – vprašal se je zopet. Da je zaljubljen, kar tako vulgarno zaljubljen, tega sam sebi ni hotel priznati – bil je malo ponosen na dosedanjo nezmagljivost; da jo pa ljubi resno, da se rodi v njem ona globoka, goreča ljubezen, katera le enkrat objame človeka – tega pa si ni mogel priznati, kajti življenje in družba sta mu bila vcepila preveč frivolnih nazorov.

Samo en trenutek mu je prišla bliskoma ta misel, zaničljivo je raztegnil ustni. Misel je bila s tem zavržena, absolvirana; v prsih pa mu je vendar nekaj ostalo, nekaj težkega kakor kamen, neka neznana, neumljiva skrb – ali skoro – hrepenenje.

Ta večer se je potem ogibal guvernante, akoravno je večkrat nehote pogledal proti salonu, kadar mu je udaril nje zvonki glas na uho. Videl je tudi pri taki priliki, da je prinesel Meden hipoma dva velika šopa krasnih cvetic v sobo ter podaril enega Elzi; drugi je bil menda namenjen hišni gospodinji.

»Okoren in neroden človek to,« mislil si je Hrast; »zdaj nosi šopke; neprilичno je to in nedostojno.«

Tega pa ni hotel v poštev jemati, da ima Meden kot bližnji sosed in star znanec posebne svoboščine.

Čas je potekal in lovci so se po čaju, kateri jih je ogrel do dobrega, odpravljali domov. Zdolaj je bilo vpreženih več vozov in na te so sedali gospodje.

Doktor je bil eden zadnjih, ki so pristopali po stopnicah. Pri gospodinji se je bil sicer že poslovil, in Bole je bil okrajnega glavarja spremil do voza, a doktor se je še obotavljal v garderobi. Naposled ide vendar, a v koridoru sreča, kogar je iskal – Elzo. Bilo pa je, kakor da bi mu bila ona prišla nalašč naproti.

Iz velikega šopa cvetic, katerega je še nosila v rokah, vzela je dve vijolici, ter podavši jih doktorju, dejala šaljivo in s koketno ljubeznivostjo:

»To bodete od Nemke vendar vzeli?«

»Oh, gospica, rekel sem že, da vam ona beseda ni veljala! Ali mi jo odpuščate?«

»Bog varuj! Zaradi nje bodeva še računala!« deje ona napol resno, napol šaljivo.

Pa doktor ni čutil ni enega ni drugega glasu; vse, kar je govorila ona, dozdevalo se mu je le ljubeznivo. Podala sta si roki in ona je njegovo tudi na lahko stisnila.

Zdolaj so ga že klicali. Skočil je na bližnji lojtrski voz in potem se je odpeljala vsa družba; vsa najboljše volje.

Tudi doktor je bil zdaj vesel in srečen! Glasan ni bil, nego tiho je sedel na svoji deski, v rokah pa je varno držal svoji dve vijolici. K sreči je bila noč jako temna.

Peto poglavje

Zakaj nas pač mučijo časih spomini s tako elementarno silo? Kadar jih najmanj potrebujemo, najmanj pričakujemo, stopijo nam pred oko in na uho nam zvene nekdanji znani, in kakor smo sami mislili, pozabljeni glasovi. Ni treba, da bi človek štel petdeset let in da bi imel za seboj burne ali vsaj nemirne dni; tudi mladega, čigar pot je vodila do zdaj vedno po varnem, ravnem svetu, tudi njega posilijo take bridke ure: saj je ni žive duše na svetu, katera bi mogla mirno reči o sebi, da se ji ni ničesar kesati, ničesar sramovati.

Taka se je godila zadnje dni doktorju.

Odkar je prinesel oni dve vijolici domov ter ju hranil na oknu, postavljeni v kozarec vode, in kadar koli mu je bil v spominu lahki, mehki stisk Elzine roke, vselej so mu vstajale v spominu podobe iz minulih let in kakor kragulj Prometeja, tako so doktorja ujedali ti spomini že nekaj večerov; vračal se je zgodaj iz gostilne domov in potem je sedel blizu do polnoči zamišljen pri mizi in sem ter tja brskal in iskal in prebiral po starih pismih. – – –

Bilo je morda pet ali šest let prej. Hrast je bil tedaj koncipient pri znanem advokatu na Dunaju, in kakor je ta čislal Hrasta dobrega, umnega delavca, tako priljubljen je bil mladi doktor v

družini svojega šefa. Zato je bilo tudi redno, da je spremljal vsako leto, odkar je bil v tej pisarni – in bil je tam do zdaj vsa leta po dovršenih študijah – odvetnikovo družino v poletnih mesecih ven na deželo ter ostajal kake tri do štiri tedne tam na počitnicah. Bila je tu navadno postarna soproga odvetnikova, sin njegov, takrat še vseučiliški studiosus, in dve že omoženi hčeri, kateri sta se seveda bolj brigali za svoje otroke nego za drugo družbo. Hrast je torej občeval največ z mladim študentom, s katerim sta obhodila in oblazila vso okolico in vse gore in doline v obližju. Onih prostih nekaj tednov je naglo minilo in potem se je pričel zanj zopet stari vsakdanji posel.

Pred petimi ali šestimi leti torej – natančnega časa ne vemo več – stanovala je vsa ta družina zopet za nekaj poletnih mesecev v prijazni vili blizu Badna pri Dunaju. Bila je letos mnogobrojnejša nego sicer, kajti pridružil se jim je bil nekov sorodnik z Moravskega s svojo hčerko.

Mlada je bila ona, menda komaj osemnajstletna, lepa, izobrazena in – recimo – duhovita.

Pa čemu bi tu po okoliših pripovedovali? Zaljubila sta se drug v drugega, Hrast in mlada Katinka, in nekega krasnega večera – mesec je sijal jasno na nebu in mlačna sapa je nosila rožno vonjavo čez sečo – hodila sta po samotnem potu v zadnjem koncu vrta in tu sta se prvič poljubila.

Pa – je li bila to prava, vroča ljubezen, katero je nosil on v srcu?

Sam si ni bil tega v svesti in se tudi vprašal ni o tem. V Hrastu je tičalo preveč onega, kar imenujemo površno vulgarno: materializem, kar pa v istini ni nič drugega nego – sebičnost, samoljubje. Samoljubni, sebični ljudje pa požrtvovalne, globoke ljubezni niso zmožni, premaga jih in stori jih sužnje edina pohotnost.

Hrast je bil tedaj še jako mlad in ko je znal, da ga dekle ljubi, in ko jima je bilo moči parkrat srečati se na skrivnem in objeti in poljubiti, bil je srečen in vesel tudi on. Čeravno poln lahkih nazorov, katerih največ mu je vcepila, kakor smo že omenili, lahka družba, rekel si je, da ljubi deklico – saj je bilo to vprvič, da je bil v taki razmeri z žensko. O resnici, o vztrajnosti te svoje ljubezni premišljevali pa ni imel povoda.

Čisto drugačna je bila Katinka. Oklenila se je mladega moža z vso iskrenostjo in zaupljivostjo prve, nedolžne ljubezni. Dvojiti o resnici njegovih besed ji ni prišlo na um, in kakor ga je ljubila sama, tako je sodila o njegovi ljubezni.

Njuna razmera je ostala po dogovoru obeh tajna; o prihodnosti pa nista govorila.

Tako so minili oni štirje tedni, kateri so bili odmerjeni Hrastu za dopust; potem je moral zopet v mesto. Odslej sta si vedno dopisovala, zlasti ko se je bila Katinka vrnila z očetom na Moravsko. Videla sta se zadnjikrat v odvetnikovi hiši, kjer se je deklica en dan mudila, pa govoriti nista mogla na samem.

Med dopisovanjem je potekalo leto in bližali so se zopet gorke poletni dnevi. Odvetnikovi so se odpravljali na odhod – letos so hoteli na Solnograško in tudi Katinko so pričakovali, da jih spremlja tja – doktor Hrast pa letos ni hotel z njimi. Izprosil si je bil dopusta, da gre za nekoliko tednov v domovino, na Kranjsko, katere že več let ni videl.

Katinki dolgo časa ni pisal, akoravno je redno prejemal liste od nje.

Mislil je preveč o svoji advokatski preskušnji, o mestu, kjer bi se naselil, in – da govorimo odkrito – hladan in mrzel je bil postal v svoji ljubezni. Deklica je bila predaleč in pisma njena, akoravno

tako ljubezniva in gorka, vendar niso mogla netiti ognja v njegovih prsih. To je naravno pri takih ljudeh kakor on.

Ko je bil povedal deklici vprvič, da jo ljubi, in pozneje še – nikdar si ni bil prav tega čuta v svesti, morda je nevede sebi in njej lagal; zdaj pa, ko se je jel ogibati nje, tudi ni premišljeval o nagibih.

Šel je torej domov na Kranjsko.

Le-sem ni bilo nobenega pisma; saj ubogo dekcle, ki si je ubijalo glavo, zakaj in kako je vse to, ni vedelo, kam bi pisalo. Hrast pa si je podaljšal dopust, rekši – da je bolan. Ko je slutil, da mu ne bo več prilike, sniti se s Katinko, vrnil se je na Dunaj, a tam je takoj svojo službo odpovedal. Pridobil si je bil mesto v domovini. Preden pa je odšel, prejel je od ljubice še eno pismo, in to je bilo zadnje. Žal besede ni bilo v njem, niti očitanja; vprašala je le, zakaj je ne ljubi več?

In on?

Odgovoril ji je ter napisal šest dolgih strani; trdil je in se rotil, da jo ljubi – pa da je vse njuno počenjanje, vsa razmera – brez nade, brez upanja; da nimata premoženja, da on niti ne ve, kdaj bode samostalen in kdaj si bode pridobil toliko, da bode dovolj dvema. Govoril je, kakor bi bil on žrtev, edina žrtev svojega – poštenja. In na koncu je dejal, da je nikdar ne bode pozabil!

Odgovora na vse to ni bilo, in ko je poldrugo leto pozneje iz pisma starega odvetnika z Dunaja pozvedel, da se je Katinka omožila – dozdevalo se mu je, kakor bi ga bil kdo opomnil starih, zdavna pozabljenih sanj.

Katinka pa je bila vzela bogatega posestnika, toda starega, bolnega moža.

»Brez premoženja je bila ona,« pisal je odvetnik.

»Brez premoženja!« ponavljal je tudi Hrast, prebravši to pismo, ter vrgel ga v predal.

Potem pa ni čul več njenega imena in tudi sam se je le redkokrat spomnil; da je pa kaj zakrivil, da je grešil proti njej s svojo nezvestobo, tega si tudi nikdar očital ni, kajti sodil je njo po sebi, in možnost njena mu je še bolj potrdila to sodbo.

Srce se mu pa do zdaj tudi ni bilo zopet vnelo.

In zdaj? ...

Dva večera že se je bil zgodaj vrnil iz gostilne domov ter dal tako znancem povod ugibati in govoričiti o njegovi zamišljenosti in melanholiji, kakor je rekel Megla afektirano.

»Jaz pa vem, kaj je doktorju!« reče drugega večera sodnik Majaron skrivnostno ter iztrka svojo pipo na tla. »Zaljubljen je, prav v istini zaljubljen! Včeraj mi je cel akt iz pisarne odnesel, in ko sem danes slugo k njemu poslal ter ga za akt terjal, poslal mi je drug akt, katerega je bil baje predvčeranjim pri adjunktju pobasal.«

Družba se je smejala.

»Pa kam, v koga se je zaljubil?« vpraša davkarski nadzornik.

»Tega ne vem! Jaz sem le preverjen, da je zaljubljen; drugo je vse brez pomena. Pa čakajte – kaj pa, ko bi ta Boletova guvernanta ...?«

»Ni mogoče,« oporeka lekar, »to guvernanto bo vzel Meden! Ves trg je poln tega.«

»Zato se pa doktor Hrast vendar tudi lahko zaljubi v njo,« ponavlja Majaron.

»Jaz ne verjamem niti tega niti onega,« pristavi s pomenljivim glasom Megla ter vleče na vso moč dim iz pipe.

»Seveda! Ha, ha,« oglasi se davkarski nadzornik, »o vas, gospod adjunkt, se pa trdi, da ste že dvakrat pali pod Boletovim gradom raz Kurentovega konja, odkar je ona guvernanta tam.«

»To je grda laž!« huduje se Megla.

»Jaz ne vem; priča nisem bil, toda sigurno je, da ste vsakega popoldne v sedlu in na poti proti Drenovemu! Ha-ha!« smeje se nadzornik.

Vtem ko je ona družba reševala to za trg jako važno stvar, sedel je Hrast doma ter bral pisma – nekdanje svoje ljubice Katinke.

Do zdaj tega ni bil še nikoli storil, v vseh minulih letih ne.

Ona mehka, gorka ženska roka, katero je držal pred nekoliko dnevi v svoji, spomin na Elzin smehljaj, na nje pogled in pa ta močni omamljivi duh vijolic na oknu vse to je zakrivilo, da so mu vstajali tako živi spomini na oni minuli kratki čas, ko je tudi on objemal in pritiskal k sebi vitko deklico. Nje ni imel, pa pisma njena so ležala v spodnjem predalu njegove mize, v zadnjem kotu, zaprašena in pozabljena; poiskal jih je in bral.

Smeh mu je legel časih okrog ust, a proti polnoči je odrinil te prašne liste od sebe, naslonil glavo v roko ter tako dolgo, dolgo srpo gledal predse.

Pa to ni bila vest, to ni bil več spomin na nekdanjo ljubo: na oknu sta duhteli v kozarcu vode oni vijolici in na uho mu je zvenel vedno glas: »To bodele od Nemke vendar vzeli!«

Šesto poglavje

Veliki teden je bil tu. Južni veter je odpravil že prej s polja, brodov in goric vso belo odejo, le tam višje v podnožju planin in po njih se je bleščal še sneg v jasnem pomladanskem soncu.

Tu doli pa je bilo krasno. Vse ceste in steze so bile suhe in gladke, za vsako mejo so moleli šopi rumenih trobentic iz mahovja, tam pod skalo se je širil beli teloh in z leskovja in vrbovja se je usipal cvetni prah.

V borjanski farni cerkvi so se vršile velikotedenske duhovne molitve in tam se je med pevci odlikoval zlasti Megla. Veliki Palestrinov »Miserere« je bil njegov ponos; vsako leto se je pripravljaj na to. Kar je bilo študentov gimnazialcev doma na počitnicah v Borju in v okolici ali bogoslovcev in celo nekaj vseučiliških dijakov: vsi so peli tam poleg dekana in kaplanov v dveh stranskih klopih pri velikem oltarju velikotedenske lamentacije. Po cerkvenem pravilu okoli štirih popoldne pa so šli sleherni dan pevci na dekanovo povabilo v farovž; in tam je bilo za nekaj ur vina dovolj in poleg tega sira, kruha in presnega masla; drugega ne – kajti od srede do nedelje je bil v farovžu strogi post.

Pobožnih se je zbiralo vsak dan več k popoldanskemu opravilu; petje, ki ni bilo slabo, zanimalo je posebno ženski spol. Med

drugimi je prihajala tudi guvernanta z Drenovega s svojima gojenkama.

Megla jo je ugledal že v sredo v cerkvi in dan na dan je bolj povzdigoval svoj glas. Po opraviu je postajal med cerkvijo in farovžem kakor Herkul na razpotju: ali Elza – ali dekanovo vino – na desno ali na levo; tako je ugibal. Pa levica, rekše farovško vino je zmagovalo. Zaradi tega pa Elza tudi ni bila brez spremljevalca.

Bodisi naključje, bodisi namen, a sigurno je bilo vendar, da je doktor Hrast redno ob istem času vsak dan zapustil svojo pisarno ter se šetal po ulici proti cerkvi. Srečaval je več znanih gospa in gospodičen, pozdravlja je jih, a ogovoril ni nobene. Pred guvernanto pa, ki je prihajala z Boletovima dekletoma malo pozneje, postal je, in govoreč nekaj vsakdanjih fraz, obrnil se ter krenil z majhno družbo po lepi, suhi cesti proti Drenovemu. Dekletci sta skakali po trati, nabirali cvetice, pobrali tu in tam ob mejah kakega zalizanega polža ter stopali zopet križem čez ozki jarek poleg ceste.

Doktor in guvernanta sta bila pa utopljena v svoje pogovore.

»Zakaj ne prihajate v cerkev k molitvam? Petje je res dobro in glasovi – kakor bi bili izbrani,« reče Elza, ko sta bila prišla na veliki petek popoldne iz trga ven na sončno plan.

»Glavni vzrok je, da nimam časa; tudi jaz ljubim petje, a vendar – ko bi imel tudi časa dovolj, teh lamentacij bi ne poslušal rad.«

»Kako je to?«

»Nekaj čudnega je v teh napevih; rekel bi, da počasi, polagoma omamljajo človeka, tako rekoč v prsi, v dušo segajo – a ničesar ni v njih, kar bi budilo in vžigalo fantazijo!«

»A, vi me spominjate Hauffovega Satana,« reče živo ona, »pa odkrito povedano, do mene te pesmi nimajo takega vpliva, kakor

ga opisujete! V meni ravno fantazijo najbolj bude. Pomislite le oni krasni himnus, s katerim končuje sleherni dan to petje: vam li ne vstajajo pred dušo morje in gore, narodi vseh stoletij, živali in drevesa in skale in vse, vse poje ...«

Pogledala je Hrasta.

»Ah, vi se mi posmehujete, ker mislite, da izvirajo te moje besede iz prenapete pobožnosti! Zagotavljam vam ...«

»Ni treba, gospodična,« reče on še vedno v smehu, »osupnilo me je le to vaše navdušenje.«

»Glejte, oni psalm ima takov vpliv! In če stopim po opravilu ven iz temne cerkve – tu zunaj pa je nebo tako čisto, tako jasno, in pomladansko sonce kliče na dan vso spečo prirodo: potem dvojno čutim in morda tudi malo umem poetično silo teh pesmi.«

Čudno; guvernanta je govorila vse to naravno, mirno, pa vendar gorko; in tudi brez vse umetne koketnosti. Doktor jo je pogledoval od strani, pa zdaj sam ni znal več, zakaj je osupnjen. Bil je to morda, ker enakega navdušenja ni bil zmožen.

»Ali Boletovi pričakujejo gostov v praznike?« vpraša, da bi presuknil govor.

»Menda ne; pa gotovega ne vem; vi boste prišli enkrat popoldne?«

»Bom; ne pogrešate me itak ne gori na Drenovem.«

»Saj še vsak teden ne prihajate.«

»In še to je dovolj jezikom,« omeni Hrast na videz nejevoljno.

»Katerim jezikom?« vpraša Elza ter postane.

»Hudobnim!« reče doktor in gleda v tla, korakajoč počasi dalje.

Elza se je nasmehnila za njim, a potem, pospešivši svoj korak, vprašala naivno: »Jaz vas ne umem; kako mislite to?«

Njemu je bilo že žal, da je sprožil ta pogovor; tu sredi ceste vpricho malih Boletovih dekletc ji vendar ni mogel povedati, da ljudje stikajo njeno in njegovo ime. Kaj, ko bi ga potem ona vprašala: kako on sodi o tem, ali sploh kaj enakega; povedati bi ji moral prikrito ali odkrito, da jo ljubi! Ljubi? Je li res?

Mignil je z ramama tem svojim mislim in vendar je čutil, da mu bije srce kar gori pod vratom.

»Ali mi nečete odgovoriti?« deje ona ko prej, toda bolj laskavo. Hrast si je pomagal.

»Vi še ne poznate hudobnega sveta,« dejal je skoro patetično, »izkusili ga bode, toda zdaj ga pustiva v miru!«

Pri teh besedah se niti ni ozrl v njo in zato tudi porogljivega smehljaja na njenih ustnih ni videl.

A ona je bila hudobna.

»Vi niste prijazni, gospod doktor,« dejala je z očitajočim naglasom, »tu govorite o zlobnih ljudeh, in sicer tako, kakor bi meni pretila nevarnost, a potem mi zopet vse prikriivate!«

»Tu ni govora o nevarnosti,« oporeka on naglo, »nikar se ne vznemirjajte zaradi tega; o priliki vam bom pač vse razložil.«

Bližala sta se že razpotju, od koder vodi stranski kolovoz na Drenovo. Naenkrat postane zopet guvernanta.

»Ali verujete vi v predestinacijo?«

»Kaj vam je danes, gospodična? Ali prebirate knjige svetega Avguščina ali vas je veliki petek tako razburil – jaz vas ne umem.«

»Ne, ne, doktor, brez šale! Pa vprašala nisem tako, kakor sem mislila. Čakajte, takoj popravim. Ali verujete vi, da so nam glavne premembe, poglavitni, ali recimo, merodajni dogodki v našem življenju – namenjeni?«

»Nikar si ne ubijajva glave o tem! To so mislili in govorili in pisali že ...«

»Drugi bolj duhoviti in učeni – možje – seveda, hočete reči,« oporeka Elza, »a iz tega ne sledi, da bi se vsak moral tem avtoritetam, tem filozofom toliko klanjati, da bi mu ne pristovala svoja sodba. Vsak človek ima svoje misli! Odgovorite mi torej!«

»Kaj vam pomaga moja objektivna sodba?«

»Pomaga? Tega ne! Pa radovedna sem, kako vi sodite. Jaz imam tu, v tej stvari gotove, stalne nazore.«

Hrastu to modrovanje ni bilo po volji. On sam se z enakimi premišljevanji ni bavil nikdar in zdaj se ga je ostro polastil čut, da mu guvernanta rase čez glavo, ne s svojim izobraženjem, nego s samostalno sodbo.

Pa otresel se je naglo te misli ter dejal po kratkem molku: »Jaz nisem gotov o tem v svoji veri.«

Dalje ni mogel, akoravno bi bil ravno tu rad kaj duhovitega zininil. Jezilo ga je to in nekako hudobno je vprašal:

»Ali tudi z gospodom Medenom rešete take stvari?«

Ona je čutila posmeh ter mu ravno tako porogljivo odgovorila:

»Ne! Z njim govorim o cveticah, o žitu in poljedelstvu, in če hočete, tudi o vremenu. Pa on ume vse to!«

»Ne dvomim!«

Šla sta nekoliko časa molče dalje.

»Pa – zakaj vas zanima ono vprašanje?« povzame zopet Hrast besedo. Ni mogel najti drugega predmeta.

»Čakajte, gospod doktor,« meni zopet ona, »odgovorite mi na drugo. Pa ne smejte se! Ali imate vi kaj verskega prepričanja?«

Hrast bi se bil v istini skoro na glas zasmel: tako šegavo se mu je zdelo to nepričakovano vprašanje; samo resni guvernantin obraz ga je zadrževal.

Odgovoriti pa tudi ni mogel takoj. Nameraval je obrniti vse na smešno stran in rešiti se z dovtipom, a njeno lice se mu je kazalo

tako odločno in resno, da si ni upal. Storil je nekaj korakov in potem dejal mirno: »Vi hočete resen odgovor? Nekoliko vere imam, kar mi je še ostalo iz mladih let, in vendar, če prav premislim – – malo je te vere ali pa nič!«

»In s čim ste jo nadomestili? Nekoliko filozofije ima vsak človek!«

»Nadomestil? Jaz nikdar nisem čutil te potrebe!« reče on lakonično.

»Torej ste popoln indiferentist.«

»Da, da!« hiti Hrast, kajti pogovor mu je postajal neprijeten.

»Oh, le čakajte, gospod doktor,« zavrne Elza vnovič, »tu imava še nekaj sto korakov do razpotja in medtem se lahko popolnoma dogovoriva o tej stvari.«

On je pogledal po cesti.

»Vi ste prav velikotedensko razpoloženi, gospodična!« reče potem naglo. Začutil je instinktivno, da se guvernanta namerava vzpeti čez njega in da ga je prijela ob njegovi najslabejši strani.

Bil je res verski indiferentist – ta doktor Hrast, in kakor je bil večš v svoji stroki in doma v lepi književnosti – vera in sploh vsa filozofija mu je bila deveta skrb.

Samoljubje pa mu ni dopuščalo, da bi se dal premagati. Vedel ni, kaj hoče guvernanta, a čutil je, da ga namerava nadzirati.

Pa tudi ona je zdaj ponehala. Ugledala je bila nekakov neprijeten izraz na doktorjevem licu in zato je dejala zdaj s smehom: »Prav imate! Veliki petek me je prevzel.«

»Jaz vas bom kaznoval za vse to – prihodnjič, ko se snideva gori na Drenovem,« reče Hrast dobrovoljno ter pokaže s prstom gradič, ki se je svetil pred njima na griču v zahajajočem soncu.

»Ni treba prerokovati! Že vem – kako! S slovnico ka-li?«

»Še ozrli se niste v njo!«

»Bodemo videli!«

Tu sta bila na razpotju. Dekletci sta tekli že daleč pred njima proti domu.

»Lahko noč, gospod doktor!« dejala je guvernanta gladko slovenski ter se nasmejala. Bilo je prvič, da je slovenski govorila. Podala sta si roki, kakor navadno vselej, kadar sta se ločila.

Hrast njene ni mogel izpustiti.

»Gospodična!« izustil je po tihem, naglo in skoro hripavo.

Stala sta na prostem polju, niti drevesa ni bilo blizu; gori v oknih belega gradiča se je žarilo sonce, tam v ozadju je šumela voda ob tovarni in nad njima po nebu je podil gorki jug nekaj lahkih oblčkov.

Elza je povесila oči, a potem se naglo ozrla gor proti gradu ter skušala odtegniti roko doktorju. Slutila je, kaj on namerava, a to ji zdaj ni bilo ugodno ali pa se je zbala, da ne bi bil kdo neprilična priča temu prizoru.

»Zbogom,« dejala je naglo nemški; z lica ji je odsevala lahka rdečica; »v gradu me bodo že pogrešali. Milica! Anica! Čakajta, kam sta hiteli?«

Odšla je urno proti gradu.

Sedmo poglavje

Velikonočni ponedeljek zvečer je bila zopet beseda v borjanski čitalnici; po besedi pa ples. Ta veselica je bila zadnja v zimski dobi in do adventa je potem počivalo društveno življenje. Torej se ni čuditi, da je bila ravno velikonočna beseda vsako leto jako mnogobrojno obiskovana.

Vnanje lice te besede je bilo tako kakor one, katera se je vršila pustno nedeljo zvečer. Tudi nocoj si je bil tajnik Koren izposodil črne hlače od Megle in tudi nocoj je bil le-ta izpil nekoliko surovih jajc. Toda zdaj se je zgodilo zadnje samo iz preservativnih ozirov, kajti Megla ni bil hripav.

Neizogibni prolog je govorila nocoj gospodična Filipina Vrtačnikova, katera se izjemno ni bila skregala z odborom. Sodnikova Marica je imela posla dovolj v gledališki igri. Tu je nastopilo tudi nekaj novih moči: gimnazialci in vseučiliščniki – študentje, ki so zdaj bivali doma in katere je adjunkt Megla vedno grdo gledal; kajti kadar so se ti prikazali, izginila je njegova veljava kakor breznov sneg. Toda odstraniti jih ni mogel. Hrast ni dovolil tega, nego še vabil jih je.

Sodnika Majarona je v domišljiji zopet glava bolela kakor na pustno nedeljo in tudi nocoj je meril zadnjo gostilniško sobo

borjanske čitalnice, pušič iz svoje dolge pipe. Prišel je bil malo prej z lova, in zato je umljivo, da je še vedno tičal v visokih škornjih in kratki lovski suknji. Čeravno je koledar oznanil že zdavnaj lovcem: palmarum-tralarum – vendar je Majaron ves dan iskal po gozdih in travnikih kljunačev; toda brezuspešno. Zato je bil tudi slabe volje.

In še nekaj drugega ga je jezilo. V prvih dveh sobah so sedeli navadni gostje: učitelji, finančni nadzornik, zemljiški knjigovodja in drugi; a v zadnjo sobo ni bilo nikogar onih, kateri so bili poklicani na to mesto; vsi so bili v dvorani. Zato je ostal sodnik sam s svojim pivom, seveda le, dokler je trajala beseda.

Pa tudi pozneje se sobica ni napolnila; kajti dame so nocoj plesale.

Boletova gospa in guvernanta sta bili tako rekoč središče, okoli katerega se je vse sukalo. Gospa je imela nocoj najlepšo in najokusnejšo toaleto, Elza je bila pa navzlic jako preprosti opravi najlepša plesalka.

Bole je gledal ples do prve kadrilje, potem je šel poslušat sodnika in povesti o njegovih današnjih lovskih dogodkih. Doktor je pa plesal z vsemi plesalkami seveda, katere so šteje v družine dostojanstvenikov, največ pa z ženo svojega prijatelja Boleta in z Elzo. Pa pri zadnji je imel dva huda konkurenta.

Meden, kateri je nocoj izjemno že pol ure pred začetkom besede stražil pri vseh vhodih – porabljal je vsak prosti trenutek, katerega je imela Elza, da je ali govoril ali plesal ali promeniral z njo po dvorani. Velik, krasen šop redkih cvetic, katerega ji je bil prinesel, vzbujal je občno pozornost in pri ženskem občinstvu – nevoščljivost. Takoj za Medenom je bil Megla jako pazljiv, da guvernanta ni ostala nekaj trenutkov sama, in potem – doktor. Le-ta je bil vsaj toliko previden, da si je že med besedo zagotovil

nekaj plesov pri njej, zato je bil njegov tudi kotiljon, katerega je vodil Megla.

Ples je zaljubljenim ljudem jako nevaren; kajti gotovo je, da človek med plesom, bodisi že zaljubljen ali ne, govori največ neumnosti. Oh, koliko jih je, ki se trudijo biti duhoviti, dovtipni, a zaman; tako je, kakor bi jim bila pamet zlezla v pete.

In tudi nepreviden, prenagel je človek tedaj, kadar v šumeči godbi suče svojo vitko plesalko ter v rokah in ob vsem životu čuti, kako naglo vre njej kri po žilah.

Gori v kotu dvorane blizu godbe sta sedela Elza in doktor; ne daleč od njiju Boletova gospa in njen plesalec Meden. Pozornost vsega občinstva je bila obrnjena v Meglo, ki je sredi dvorane stoječ aranžiral novo kotiljonovo podobo.

»Bom li nocoj tudi prejel eno vijolico iz vašega šopa?« vprašal je Hrast polglasno.

»Vam je li mar do nje?« deje ona ter stisne svoj vroči obrazek med cvetice.

»Vi dvomite?«

»Kam ste deli oni, kateri sem vam zadnjič ponudila?«

»Hranim ju doma.«

Pogledala sta se: ona njega resno, mirno; on njo nekako zmoten, ali v zadregi.

Tu pa je zaklical Megla: »Kotiljon!« Pari so vstajali s stolov ter plesali valček.

Tudi doktor je plesal enkrat po dvorani. Razburjen je bil in težko je sodel; bližal se je že svojemu sedežu, a še enkrat se je zasukal po dvorani.

»Ali mi verujete, da vas ljubim?« vpraša medtem svojo plesalko; pa ni se je upal stisniti k sebi.

Ona je zardela, a pogledala ga ni, niti mu odgovorila. Priple-sala sta zopet do svojih sedežev; on zmoten, nem in ves poten; ona mirna, kakor bi se ne bilo nič pripetilo. Igrala se je s svojim šopom in tudi kakor igraje izpulila iz njega vijolico ter jo podala doktorju.

A ozrla se ni vanj.

»Je li to vaš odgovor?« vpraša on po tihem.

»Ali umete ta jezik, ta razgovor? Saj ne veste, kakov pomen ima vijolica!« de je ona šegavo ter mu pogleda od strani v vroče lice.

»Res, da ne,« hiti doktor, »tudi nisem mislil na pomen vijole, nego samo na to, da ste mi podali zdaj to cvetko.«

Elza je malomarno pulila široki svilnati trak ob svojem šopu in naglo dvakrat zaporedoma ozrla se v Hrasta; pa vselej je imel pogled nekaj resnega, celo ognjenega. Ko bi ju bil kdo strogo opa-zoval in ko bi bil imel dovolj psihološkega izkustva, nehote bi se mu bil moral vriniti spomin na mačko, ki ima onemoglo miš pred seboj ter se igra z njo. Pa doktor ni vedel, da je on ta miš. Hotel je ponoviti svoje vprašanje, a v tem trenutku je prišel Megla ter odpeljal guvernanto v sredo dvorane. Doktor je ostal sam ter igral se s pahljačo, katero je bila njegova plesalka na stolu pustila.

Nedaleč od njega sta sedela Boletova gospa in njen plesalec Meden. Njun razgovor ni bil posebno živahen, kajti Meden vobče ni bil spreten družbenik, Boleška pa je svojo pozornost obračala bolj tja, kjer sta sedela Hrast in Elza. In vedela je dobro, kaj se godi med onima; kajti ženske imajo v vsem, kar jih le količkaj zanima, boljši dar opazovanja nego mož.

Boletova gospa ni bila koketna; nikdo ji ni mogel v tem oziru kaj slabega očitati; pa jezilo jo je, da se doktor toliko bavi z guver-nanto in da je, kakor je bila ona prepričana – v istini zaljubljen v

Elzo. Vzrok te nejevolje pa ni bila ljubosumnja, nego razžaljeno samoljubje. Prej se je doktor Hrast, ki je bil ena prvih oseb tu v trgu in morda v družbenem oziru prvi izmed vseh, sukal osobito okoli nje in do današnjega dne je bil na vsaki čitalnični veselici njen plesalec pri kotiljonu; zdaj pa si ga je popolnoma osvojila njena guvernanta. Zdelo se ji je, kakor bi bila nekako smešna postala in da se ji rogajo na tihem druge gospe in gospodične, kate tudi drugikrat niso smele posebnih milosti pričakovati od doktorja.

Skušala je prikriti in zatreti svojo nejevoljo; a to ni bilo lahko. Naenkrat se oglasi celo sodnikova soproga, ki je sedela za njo ter gledala strogo in obenem ljubeznivo vsakega, ki je plesal z njeno Marico; le-ta ji šepne na uho: »Doktor nas pa nocoj čisto pozablja in zanemarja!«

Boleška je stisnila ustni; zdelo se ji je, da je hotela ona reči: »vas«, a ne »nas zanemarja«. Pa vendar se je naglo in s smehljajem obrnila ter rekla sodnikovi: »Ne, meni se ne dozdeva!«

Nato je tudi ona zopet molčala.

V tem trenutku je opazila Boleška, da podaja Elza doktorju vijolico iz šopa, ter videla njune poglede.

Sklonila se je k Medenu, ki si je ravno s svilnatim robcem brisal pot s čela, in mu rekla po tihem in kakor bi se hotela malomarno šaliti: »Vaše rožice rade romajo, gospod Meden!«

Le-ta se je ozrl naglo na njen šopek, kajti tudi tega je bil on prinesel.

»Ah, ne bojte se,« nasmehne se ona malo ironično, »te ne ubeže nikamor. Pa druge, druge so silo premakljive.«

Zdaj se je Meden seveda obrnil proti Elzi in ugledal je res vijolico v doktorjevi roki.

»He, he, he!« zasmejal se je s svojim rohnečim glasom ter pogledal dvakrat zaporedoma oni par in svojo plesalko. Vedel ni, kaj bi odgovoril.

»Pazite, pazite, gospod Meden!« deje zopet Boletova gospa ter poskuša svojemu obrazu podeliti nekakšen resen in dobrovoljen izraz, kakor ga ima mati, ki svari svojega sinka, ne da bi ga karala.

Boleški je to jako dobro pristovalo; bilo je to edina njena kokerija, a poznal jo je do zdaj morda samo Hrast, drugi ne.

»He, he, he!« smejal se je zopet Meden, a potem je dejal vendar samosvestno: »Kaj to? Ena vijolica! Prihodnjič jih bom poslal doktorju cel šop, da ne bo drugod prosil!«

Ona se je morala nehote nasmehniti.

»Ali menite, da je doktor v istini prosil one rožice?« dejala je potem malo zlobno.

Odgovora ni mogla pričakovati, kajti tudi njo je odvedel Megla v krog sredi dvorane, kjer se je hotel izkazati s čisto novo kotiljonsko podobo; da bi bila tudi ostala na svojem sedežu, odgovora bi vendar ne bila prejela, ker Meden je popolnoma umolknil. Še zasmejal se ni.

Ko so si volili malo potem gospodje svoje plesalke, menjala sta svoji dami Hrast in Meden kakor po dogovoru. Oba sta skušala pogovor med plesom, pa Meden ni bil nič bolj duhovit nego Hrast, ki se je z očmi ogibal pogledov Boletove gospe.

»Kako vam dopade današnja beseda, milostiva?« vprašal je z edinim namenom, sploh nekaj izpregovoriti s svojo plesalko.

»Lepa je, kakor vse, katere se pod vašim nadzorstvom prireja-jo, gospod predsednik!« odgovori Boleška, šaleč se.

»Vi se vedno posmehujete!« očita on.

»Bog varuj! Sami ste prepričani, da je beseda lepa, in doma v skrivnem predalu svoje pisalne mize imate že dopis za ›Slovenski

narod« pripravljen, ki povzdiguje v tretje nebo vse današnje igralce in igralke, pevce in deklamatorje ... recite, da ni res!«

Doktor se je smejal.

»Škoda, da naša guvernanta še ni prišla z vašo slovnico tako daleč, da bi mogla enkrat na ta čitalniški oder stopiti!« nadaljevala je gospa s porednim naglasom.

»Zakaj?« vprašal je Hrast mehanično.

Stala sta že pred njenim sedežem.

»Radovedna sem, kako bi jo vi hvalili,« reče Boleška po tihem, »a propos, doktor, gospod Meden vam bo jutri vse pravde odpovedal, katere koli vam je izročil.«

Hrast se je zasmel, pa potem vendar nejevoljno mignil z rameni. Te šale so ga jezile, zlasti ker so prihajale od Elzine gospodinje. Odšel je po dvorani iskat si druge plesalke, da zadosti svoji dolžnosti kot društveni predsednik.

Medtem je Meden premišljeval, kako bi najbolj spretno ogorčil svojo plesalko. Zadnje besede Boletove soproge so mu donele še vedno na uho. Ta mož po svojem očetu, napol kmetskem bogatašu, ni bil drugega podedoval nego denar, zato se tudi v vsem svojem življenju ni brigal za to, kar imenujejo izobraženi ljudje takt; kajti tudi tega je treba podedovati!

Že je bil enkrat preplesal dvorano, in ker je še več gospodov čakalo Elze za ples, moral se je požuriti, če je hotel kaj ziniti. In začel je res: »Jaz vam ne bom več cvetic nosil, če jih boste drugim dajali – gospodična!«

Hotel je to povedati kot dovtip ali vsaj kot šalo, a čeravno je na koncu pristavil svoj neizogibni »he, he, he!« – vendar se mu ni posrečilo, raztegniti lica v prijazne, dobrovoljne gube. Vsi dotični poskusi so imeli le ta rezultat, da je bilo videti, kakor bi se hotel zjokati.

Guvernanti ni bilo težko z enim pogledom spoznati, kam meri Meden; in čeravno so bile besede njegove razžaljive, hotela jih ni tako tolmačiti; čemu bacniti bogatega graščaka od sebe?

»Kaj pravite? Tukaj so vaše cvetice!« reče z naivnim glasom ter dvigne svoj veliki šop.

»Pa eno vijolico ste oddali!«

»Ah, kako ste vi zaljubljeni v svoje rože! Samo eno vijolico – kaj pa je to!«

Meden je bil udarjen s svojim orožjem. Toda še nekaj ga je bodlo.

»Vas je li doktor prosil?«

»Ah, vi ste res čudni! Mislite li, da cvetice ponujam?«

»Tega ne, tega ne – pa –«

Tu sta bila že na svojem prostoru, kjer je čakal neizogibni Megla, da tudi zaraja enkrat z guvernanto. Podaril ji je majhen šopek ter zavihtel jo po dvorani.

Tudi Megla ni bil duhovit družabnik, pa nocoj je bil mnogo bolj energičen nego njegova dva prednika.

»Ali ljubite cvetice, gospica?« vprašal je, govoreč in naglasujoč svojo nemščino kolikor mogoče tako, kakor je sam mislil, da je pravilno.

Dobro je bilo, da se je guvernanta med plesom skoro vedno smehljala; zato se ji tudi zdaj ni bilo treba zatajevati.

»O da, da!« reče veselo.

»Jaz tudi, gospica; jaz tudi ljubim cvetice! In posebno rad jih rišem in slikam.«

»To je lepo!« reče ona, akoprav je vedela, da se Megla laže.

»In še nekaj bi vas prosil,« nadaljuje on po tihem, »ko bi mi hoteli dati eno rožico iz vašega šopa za spomin, prosim, prav lepo prosim – –«

Elza ni vedela, ali naj bi se smejala ali bila nejevoljna. »Malo nesramno je to!« mislila si je in že hotela ostro odgovoriti, pa tu se domisli Medena; in ravno zdaj sta plesala proti njegovemu sedežu.

»Naj bo, ker tako lepo prosite!« reče s smehom in glasno, da jo je moral čuti Meden, ter potegne majhno cvetko iz šopa in jo poda Megli.

»Pa redu zdaj ne dobite; ta roža velja zanj!« pristavi potem naglo.

Megli je podrlo sicer to polovico veselja, toda odšel je vendar ponosno s svojo cvetko. Meden pa je bil zadovoljen, ugledavši tudi na Meglovi suknji rožo iz svojega šopa, da si je mel roki ter Boletovi gospe takoj razodel, da je ona krivo sodila.

»Ste li Elzi to očitali?« vpraša ona začudena.

»Seveda!«

»Ah, vi ste izvrstni!« zakliče gospa in glasen smeh jo posili.

Pri zadnjem valčku v kotiljonu so volile dame, in tu je plesal doktor nocoj zadnjič z Elzo, ker po kratkem počitku so hoteli Boletovi domov.

»Zakaj mi ne odgovorite nocoj?« vprašal je on takoj, ko jo je prijel čez pas.

Zasukala sta se naglo in on jo je strastno pritisnil k sebi. Ni mu branila, pa tudi odgovorila ni onemu vprašanju. To ga je še bolj razvnelo.

»Vi morda mislite, da se šalim – ali pa –«

Ona ga je pogledala resno.

»Ali pa – kaj hočete reči?« ponavljala je za njim.

»... me ne ljubite!«

Molčala sta oba; samo roko mu je ona stisnila, lahko in mehko; pa pregorelo ga je po vsem životu, tako da jo je vnovič divje in strastno zasukal.

»Nocoj vam ne morem odgovoriti,« reče ona potem šepetaje in ne ozrši se vanj, »drugikrat; morda bode kmalu prilika; – in do tedaj –«

»Do tedaj?«

»... ostaneva prijatelja!«

Pri teh besedah je uprla zopet svoje mirne, modre oči v njegov vroči, strastni obraz.

Te besede so ga nekoliko ohladile.

»Prijateljstvo!« To mu je bil nekako sumnjiv izraz.

»Ah, vi me ne ljubite!« dejal je še enkrat, toda skoro osorno.

Pa ona mu zopet ni odgovorila z besedo, nego z roko, z onim mehkim, lahkim stiskom.

In proti temu ni imel nobenega ugovora. Plesala sta še enkrat po dvorani, pa vtem je bil tudi konec kotiljonu. -

Tam v zadnji čitalnični sobi se je zbrala za kratek čas vsa naša znana družba. Dobre volje so bili vsi razen Boleta, kateri je bil danes nenavadno čemerren; še citirati se mu ni ljubilo.

Hrast pa je prisedel zopet k njegovi soprogi ter prepustil guvernantu sodniku in Medenu. Dozdevalo se mu je, da je je gotov, in zato se ga je polastila neka majhna reakcija.

Boleška je to zapazila.

»Obžalujem vas, doktor,« šepnila je svojemu sosedu, »kaj nameravate vendar?«

»O čem govorite?« vprašal je na videz osupel.

»Ah, to dobro znate! Nikar ne silite svojega lica v tako nedolžne gube. Pomislite vendar – vi in pa ta uboga, revna guvernanta! Pustite jo – Medenu!«

»Uboga – revna« – to mu je bolj glasno, bolj trdo udarilo na uho nego »pustite jo Medenu«.

Stisnil je ustni, toda ohrabil se je zopet.

»Vi nimate pravice tako govoriti, milostiva,« dejal je naglo, toda jako pohlevno.

»Prav imate! Smete me tudi osorno zavrnuti; pa vendar – pomislite malo o svoji lepi prihodnosti, o svoji karieri!«

Govorila je to tako materinsko, zaupljivo, kakor je le ona sama zmožna bila govoriti. In ta žena je bila lepa in še mlada.

Hrast je grizel konce svojih brk ter molčal nekoliko trenutkov.

»Gospa! Milostiva,« dejal je potem naglo, »ali veste, ali znate, kaj je ljubezen?«

»Jaz ne vem, o kakovi ljubezni govorite; ah, za Boga, kako različno je vse, kar imenujete s to besedo!« Povesila je nekoliko glavo in lice se ji je zmračilo.

Toda nihče ni opazil tega. Tudi ni bilo dovolj prilike, kajti takoj se je z veselim obrazom obrnila zopet k svojemu sosedu: »Doktor, ne bodiva sentimentalna! Saj sva že mnogokrat premišljevala in reševala take predmete, a vselej sva se smejala. Čemu bi se nocoj ne? In glejte, jaz sem si vedno prisvojevala nekoliko pravice, vam časi več povedati, nego drugi smejo – tako v navadnem družabnem občevanju. Ni li to istina?«

Hrasta je ta laskavi glas premagal.

»O, to znam, da ste mi prijazni! In hvaležen sem vam!«

»Torej preudarite in premislite!«

Vtem je Bole naznanil, da je voz vprežen. Drenovska gospoda se je odpravila domov. Tudi Meden je imel nocoj svoje konje v trgu ter je ukazal vpreči takoj po odhodu Boletovih. Z doktorjem sta se vračala skupaj po stopnicah, po katerih sta bila spremila Boletove do voza.

»Lepa veselica, lep ples je bil to!« reče Meden.

»Kolikor zmoremo!« pravi Hrast.

Obema pa je donelo na uho drdranje Boletovega voza po nerodnem, razbokanem tlaku glavne trške ceste.

Osmo poglavje

V teku onega tedna Hrasta ni bilo na Drenovo. Nekaj so ga zadrževala mnoga opravila, nekaj pa se ga je bila polastila čisto naravna reakcija. Ne, da bi bil pozabil Elze, nego vedno pogosteje se je je spominjal in strast njegova je rastla od dne do dne; pa podobna ni bila več plapolajočemu plamenu, temveč tlela mu je le živo v prsih, in taka je bila skoro še bolj pekoča. Kajti zdaj mu je bilo misliti tudi o vprašanju: »Se li hočeš ženiti?« In to vprašanje je stalo za njim ko strašilo. Tedaj seveda, ko je guvernanto vrtil v burnem plesu ter čutil njeno gorko sapo ob svojem licu in udarec njenega srca ob svojih prsih, tedaj seveda mu ni bilo do tega, vprašati samega sebe: »Se boš li ženil?« Tedaj ni videl drugega nego Elzo in ni občutil drugega nego sladkosti in bridkosti, katere mu je povzročevala slepa strast.

Zdaj pa se je oglasila mirna, računajoča pamet. In njej nasproti si je Hrast redkokrat mašil ušesa. Poleg tega pa so mu hodile po glavi besede Boletove soproge: »Ta revna, uboga guvernanta! Pomislite o svoji prihodnosti, o svoji karieri!«

Da, da, kariera – tako nekako na političnem polju, to je bilo Hrastu najljubše, najprijetnejše sanjarjenje; in za to kariero je

treba kolikor toliko – premoženja. Ubog politik je redkokdaj vpliven. Guvernanta pa nima niti počenega groša! ...

Tako je premišljeval doktor večkrat sleherni dan onega tedna; v nedeljo popoldne se je pa vendar odpravil na Drenovo.

Kakor je pričakoval, našel je Medena tamkaj. Z Boletom sta pila črno kavo ter pušila cigarete. Gospe in Elze ni bilo videti.

Bole je predlagal, da napravijo kratek tarok, in kmalu so sedeli vsi trije pri okrogli mizi, zamišljeni in utopljeni v igro. Čudno, da je bil doktor redkokdaj tako pazljiv pri igri kakor danes. Čez dobro uro stoprav, ravno ko je bil Meden zgubil veliko igro ter je z nejevoljnim obrazom odštel onima novce – vprašal je Hrast, tako rekoč mimogrede, kje je Boletova obitelj.

»Ah, da! Pozabil sem vama povedati. Vsi so se peljali v Zalog obiskat tamošnjo gospodo. Toda vrniti se morajo pred večerom. Vidva pač ostaneta tu?«

Meden je pritrdil, a doktor se je hotel izgovarjati.

»Opravila imam mnogo!«

»Ah, beži, beži! Svoje kmete lahko jutri dereš, saj ti ne odi-do,« reče Bole dobrovoljno, »po večerji se pa pelješ domov; zdaj je mesečno.«

Ko se je zmračilo, pustili so karte ter šli pred grad; malo pozneje se je pripeljala gospa z dekletcema in Elzo. Sklenili so iti v mali prijazni cvetnjak na zadnjem koncu vrta in tam se je vnel prav živahen razgovor. Pozneje je odšla gospa ukazovat nekaj hišni, in slučaj je nanesel, da se je malo potem prišel tovarniški vodja posvetovat zaradi nekih hrastov z gospodarjem in Medenom, kateri je bil tudi nekoliko v trgovski zvezi z Boletom.

Oba sta šla v grad in guvernanta je ostala sama z doktorjem v cvetnjaku. Svetilnica, viseča s stropa, brlela je slabo in v to poltemo je seval mesec skozi sprednjo stekleno steno.

Meden je bil odhajajoč tako utopljen v omenjene hraste, da se niti ozrl ni, Bole pa je postal malo v vratih ter dejal: »Oprosti, doktor, samo za trenutek; takoj se vrneva.«

Hrastu se je dozdevalo, da so imele te besede malo porogljiv naglas. Pa ni odgovoril ničesar.

Oba, doktor in guvernanta, molčala sta dolgo. Sedela sta si nasproti ob okrogli mizi, na kateri je stala velika aloa in krog nje v majhnih posodah venec prekrasnih marjetic, hijacintov in drugih zgodnjih cvetic. Vonjava, ki je polnila topli zrak, bila je mamljiva.

In vendar se je doktorja polastil neprijeten čut, tako blizu, kakor bi bil v ledenici. Streslo ga je dvakrat, mrzlici enako, in sam ni vedel, je li to strast ali bojazen pred strastjo. Ko bi bil sedel poleg guvernante – tega si je bil v svesti – že zdavnaj bi jo bil objel in poljubil, in to tem rajši in morda tem strastneje, ako bi se bila ona branila; tu pa je stala široka miza med njima in krasne rože na njej so tako mamljivo duhtele. Do guvernante pa je bilo treba storiti najmanj tri korake in kolikokrat je človeku v enakem položaju še en korak preveč in nemogoč.

Elza je bila v molčanju trdovratna; neprestano je zrla na svoje čipke, katere je pletla tudi nocoj, kakor navadno v prostih urah, pa vendar je bila videti nemirna; upala si ni pogledati Hrasta, akoravno je dobro čutila, da tudi on ne upira očesa v njo, nego da zre nepremično v tla.

»Kako ste se zabavali pri Zaloških?« vpraša doktor prvi, ne da bi dvignil glavo.

»Ah, prijetno je tam; družba je jako ljubezniva in meni simpatična,« deje Elza.

»Gospodične so zmerom dobre volje! Zlasti Vera, kolikor jo poznam. Pa – kavalerije ni bilo videti?«

Hrast je vprašal to z zlobnim naglasom.

»Jaz vas ne umem!« reče guvernanta.

»Čudno! Ne veste li, da imajo one gospice največ znanstva med oficirji, zlasti kavaleristi in artileristi. Ljudje pravijo, da je ni nedelje brez oficirja – v Zalogu namreč.«

»Mogoče,« pristavi guvernanta malomarno, »toda danes ni bilo nobenega. Tudi govorili niso o takih znancih.«

Doktor je vstal s stola.

Ta pogovor, ki se je sukal krog drugih ljudi in ki njiju ni več zanimal, nego toliko, da sta besedovala, omogočil mu je, da je stopil k stekleni steni.

Ko bi bil govoril o svojih stvareh in o svoji ljubezni, ne bi se bil mogel ganiti.

»Krasen večer je to!« dejal je, ozrši se ven v mesečino. Ona ni odgovorila; položila pa je pletenje v naročaj in zrla v jasno pomladno noč.

Hipno se zgane ter reče polglasno: »Ali veste, kaj se godi nocojšnji večer? To noč?«

»Ne, ne vem,« odgovori Hrast nekako začuden ter se obrne k njej.

»Seveda, pri vas ne znate tega; a pri nas v Nemcih -! Nocojšnja noč je Valpurgina noč,« zavrne ona skoro skrivnostno.

»Ah, čul sem o teh nemških bajkah; čudne reči se gode nocoj – da, da, jutri je prvi dan majnikov; nocoj pa živi vse, vse govori, vse se giblje v vsej prirodi, kamen in skala, leskov grm in star, ozebel macesen, marjetica v travi in vse, vse – in coprnice letajo nocoj po zraku, ka-li?«

»Nima li res nekaj čudnega – lepa prva majnikova noč?«

»Skoro da! A te bajke so umljive; vsa priroda vstaja zdaj, vse duhti in cvete – in ptički stavijo gnezda; povsod se budi novo življenje; tu ni čudo, da si je človek to po svoje tolmačil ter ustvaril

si svoje pojme v teh skrivnostno delujočih silah. Mi imamo enake bajke v prostem narodu – toda Valpurgine noči ne poznamo; na njenem mestu je pri nas kresna noč.«

Guvernanta je bila vstala ter odprla malo okence; gorak južni veter je pihal čez gredice. Peščeno pot proti gradu pa je obseval mesec, tako da je bilo lahko videti, se li kdo bliža od tam cvetnjaku.

»Deževalo bode morda – kaj menite?« reče polglasno ter se skloni malo ven, oziraje se proti nebu; a takoj upre zopet pogled v Hrasta, poleg katerega je stala.

Njemu ni bilo treba storiti dveh, treh korakov do nje – kdo more trditi, da bi jih bil storil nocoj; zdaj pa je stala deklica poleg njega, skoro dotikajoča se ga.

On je slonel ob debelem, lesenem stebri ter naprestano in molče gledal ven; kam: ali v nebo ali proti gradu ali na pot, tega sam ni znal; čutil je le, da je ona poleg njega.

»Deževalo?« vprašal je ponavljaje njene besede.

In vtem je obrnil obraz k njej.

Guvernanta pa je slonela že zopet v oknu ter zrla kvišku v oblake, katere je gonil jug v redkih gručah po nebu.

»Elza!«

Rekel je to tako tiho, šepetaje, da je neumljivo, kako ga je mogla čuti; pa čula ga je dobro. Zganila se je malo, pa slonela venomer v oknu.

Ženska je čudna stvar. Ne govorite mi, da jo omami duhovitost, lepota, in da ji ljubezen šine kar tako z jasnega v srce – seveda, ljubezen! Duhovitost, lepota – smešno! Priložnost – ona jim je pogubna.

Doktor tudi ni vdružil izustil njenega imena.

Položil ji je roko okoli pasa – strast, poltema in mamljiva vonjava cvetic, vse je vplivalo nanj; in v tem trenutku mu je slonela

deklica na prsih, glasno ihteča, ter zakrivala obraz z obema rokama. Snel ji je roki raz lice ter poljubljal jo strastno. Pa izvila se mu je iz rok.

»Elza, recite mi, da me ljubite,« hitel je on, »kolikrat sem vas že prosil tega in vi veste, da vas ljubim bolj nego ...«

»Stojte, doktor,« reče ona z lahkim smehljajem, »obljubila sem vam odgovor, toda prej moram vedeti, ali vam ga pristuje zahtevati!«

»Elza!« deje Hrast očitajoč.

»Ste si li popolno v svesti svoje ljubezni?«

»Kaj zahtevate, da vam jo dokažem?«

»Ničesar zdaj! Edini čas mi jo bo dokazal.«

»Jaz vas ne umem!«

Doktor res ni vedel, kam meri ona.

Guvernanta pa je stopila naglo v drugi konec cvetnjaka, kjer so nad toplico cvele mnogovrstne pozne rože. Odtrgala je malo cvetov ciklamen ali korček ter vrnila se k doktorju. Gredoč mimo okna, je pogledala ven na pot, da li nihče ne prihaja.

»Vzemite to cvetko, doktor! Ali veste, kakov pomen ima? O, tega ne veste! Vdanost in potrpežljivost – pomenja ta cvet. Hranite to rožo; in kadar vam bom podala drugo enako, tedaj ...«

»Tedaj?« vzkliknil je on nestrpljivo.

»Tedaj vam odgovorim, ali pa mojega odgovora želeli ne boste!«

»Čemu to igranje!« ugovarja Hrast.

»Ah, vi se bojite kake romantične burke,« nasmehne se Elza, »verujte mi, nič romantike, nič poezije! Samo malo potrpljenja in nekoliko – stanovitosti je treba!«

»Vi mi ne zaupate!«

»Potem bi vam tudi te cvetke ne ponujala!«

Stala je pred njim s sklenjenima rokama in zapeljivi smehljalj ji je igral na ustnih. Doktor se ni mogel premagati: objel jo je vnovič in zdelo se mu je, da sta drug drugega poljubila; pa zmoten je bil tako, da se je stoprav na Elze živahen opomin, katera je bila čula korake in govor od grada sem, vrnil na svoj stari sedež. Ona je vzela zopet pletenje v roke, Hrast pa je naglo spravil korčkov cvet v listnico. Toda svoje razburjenosti ni mogel tako naglo zmagati niti prikriti; ugodno je le bilo, da sta se Bole in Meden, katera sta malo trenutkov pozneje stopila v cvetnjak, še vedno živo razgovarjala o omenjeni hraščini.

Takoj potem je odšla guvernanta v grad po svojih opravilih.

Ostali večer je potekel brez zanimivega dogodka; edina Boleška je slutila nekaj, kajti doktor se ji je zdel nenavadno zgovoren.

»Nekaj hoče prikrivati,« sodila je in morda je bilo res to vzrok Hrastove nenaravne veselosti.

Pa še nekaj je bilo hišni gospodinji sumnjivo: doktor se je namreč pri večerji Elze skoro ogibal; niti deset besed ni govoril z njo.

Dobro oko glede slabosti in skrivnosti drugih – to ima vsaka ženska.

Tem veselejši je bil Meden, ki je vsled previdnosti hišne gospodinje sedel poleg guvernante; pa tudi njena bližina ni zaprečila, da bi ne bil pričel dvakrat ali celo trikrat pogovora z Boletom o lesni kupčiji. Kramarske narave tudi ljubezenska strast ne uduši.

Deveto poglavje

Majnikovi krasni dnevi so potekali enakomerno nad Borjem kakor vsi drugi vsega dolgega leta. Saj je pa tudi vsa okolica in leža našega trga jasno svedočila, da je tu ustvarjeno vse le za nekako neizogibno enakomernost in lahko površnost. Oni nizki holmi krog in krog s svojim svetlo zelenim bukovjem, napol razprostrta ravan na vseh straneh, majhna mirna vodica, ki goni nekaj mlinov in žag – vse to ne povzročuje globokih vtisov. Snežene planine – oh, kje so tam daleč v ozadju, in jezera tudi ni, takega skrivnostnega jezera s tolmoni, prozornimi morda nekaj sežnjev globoko – potem pa temnimi in brez dna. Je li čudo, da tudi vsi dogodki v naši povesti teko tako polagano, enakomerno in da ni burnih prizorov niti ognjenih besed? Jezera ni, skrivnostnega globokega jezera s temnimi tolmoni!

In vsi ti pogovori, to besedovanje, kako površno, brez jedra, brez duhovitega zrna je vse to! Škoda, pa naši Borjani so taki in drugačnih ne smemo risati. Morda bo pa vendar kdo našel samega sebe v njih, sicer ne po licu, pa spoznal se bode ter dejal: da, taki smo!

Mesec majnik je potekal in zadnji njegovi izredno gorki dnevi so prinašali nekaj novega Borjanom. Nekaj tujih rodbin je dospelo

semkaj, da prebijejo poletje v zdravem zraku na deželi. Stanovanje se je lahko dobilo, do železnice tudi ni bilo daleč, in zato so taki gostje že več let obiskovali Borje.

Tudi Meden je rad oddajal stanovanja v svojem gradiču ali pa v lepi, prostorni pristavi, oddaljeni kake četrte ure od grada, kjer je bil nalašč za tujce pripravil nekoliko sob. Kadar koli se je prikazal tuj obraz v ozidju borjanskega trga, vselej so imeli naši znanci zvečer pri pivu veliko posvetovanje, kdo je pač ta tujec, od kod je, in kar je bilo najvažnejše – je li bogat ali ne. Sodnik Majaron se je brigal za vse lastnosti vsakega prišleca, adjunkt Megla pa samo za ženstvo. Drugi so uvrstili svoje zanimanje med ta dva različna pola. Ta radovednost je bila pa tako živa, da se je baje pred nekaj leti sodnik Majaron že resno posvetoval s svojim adjunktom, ne bi li bilo umestno nekega tujca zapreti kot gotovega ogleduha, ker konec drugega dne svojega bivanja v Borju še ni bil stopil na ulico in nihče ni vedel njegovega imena. Tudi okrajni glavar in župan sta stikala glavi, k svoji sreči pa je prišel tujec tretjega dne zjutraj na pivo in golaž v gostilno in tam se je spričal kot star penzionirani stotnik, katerega je dva dni po glavi trgalo.

Nocoj je Majaron prvi sprožil pogovor o tujcih.

»Ta Lah, ki meni nasproti stanuje, je jako originalen,« dejal je, iztrkavši po stari navadi svojo pipo pod mizo, »ves ljubi dan sloni v oknu ter puši cigarete in gleda v moje stanovanje! Jaz bom okna zagrnili!«

»Morda hoče gospici hčerki dvorjaniti?« omeni Hrast, kateri je imel privilegij izreči kaj takega.

»Saj je oženjen!« deje sodnik s smehom.

»In kako lepo ženo ima,« vzklikne Megla z drugega konca mize, »vsak dan se trikrat preobleče.«

»Kdo?« vpraša davkarski nadzornik.

»I nu – ona!« reče adjunkt nejevoljno.

»To še ni dovolj za lepoto,« omeni Majaron, »toda gospod Megla ima prav; ta žena je res lepa. Vi je še niste videli, doktor; toda povem vam, da je krasna. Često me spominja one lepe francoske markize v Slatinskih toplicah ...«

»Katero ste hoteli odpeljati, pa novcev niste imeli!« ustavi ga Hrast naglo, da zapreči povest, katero so vsi od besede do besede na pamet znali.

»Resda! Ah, saj sem vam menda že pripovedoval o tem! Toda – ta Lahinja je popolnoma taka ko tista markiza!«

»Preveč otrok ima, da bi bila interesantna,« reče doktor malomarno.

»Potem vam bo druga bolj dopadla, katera je danes prišla na Medenovo pristavo,« reče skrivnostno davkarski nadzornik, v svesti si, da pove nekaj čisto novega.

»Kaj? Kdo? Od kod?« povpraševali so od vseh strani. Tudi Hrast je bil radoveden.

»Da, da! Danes popoldne sta se pripeljala dva tujca, gospod in gospa, s postaje naravnost na Medenovo pristavo.«

»Ste li pozvedeli, od kod sta?« sili Majaron.

»To seveda!« odgovori oni ter si prižiga novo smotko. »Iz Gorice sta prišla!«

»Ah – iz Gorice! Že zopet Lahi!« meni zaničljivo sodnik ter se nasloni zopet nazaj ob zid.

»O, ne Lahi! Oba sta iz Nemcev. Čez zimo sta bivala v Gorici zaradi njegove bolezn; on je star in bolehen, ona pa mlada in krasna.«

»A!« vzkliknil je Megla.

»Stanovala pa sta v Gorici v Medenovi hiši – saj veste, da ima tam Meden hišo – in zdaj, ko jima je tamkaj prevroče postalo, prišla sta semkaj ter ostaneta baje do jeseni.«

»A!« dejal je zopet Megla, toda bolj potihoma.

»Kje ste pa vse to pozvedeli, gospod nadzornik?« čudi se sodnik.

»To ni bilo težko!« smeje se oni. »Medena sem srečal po naključju in ta me je poučil.«

»Videli ste pa oba?« vpraša Megla.

»To seveda! Tako kakor zdaj vas! Jaz stavim, da se bo naš adjunkt tudi v to lepoto zaljubil kakor v –«

Lekar, ki je do zdaj molčal ter obiral pečenega piščanca, dre-gne s komolcem nadzornika v rebra; pa ta se je bil tudi že sam domislil, da sedi nocoj doktor poleg njega, ter ni končal svojega stavka. Drugim je bilo tudi prav tako, najbolj pa Hrastu samemu, ki je čutil, kaj je hotel reči nadzornik.

»Vi tudi mislite, da me vsako lice zapelje,« deje vtem Megla afektirano.

»O ne, toda narobe,« smeje se nadzornik, »vi ste zmožni vsako lice zapeljati.«

Megla ni mogel drugače, nego smejati se z drugimi vred, ako-ravno na svoje stroške.

»Torej iz Nemcev sta onadva?« zavrne zopet sodnik pogovor na stari predmet.

»Gotovega ne vem, ker sem tudi pozabil natanko povprašati. Toda čakajte – ne bo tako; ime njihovo je slovansko, kakor sodim; e, saj sem ga zapisal,« hiti nadzornik ter išče po listnici.

Doktorja vse to ni posebno zanimalo; pil je mirno svoje pivo ter prebiral malomarno liste starih novin.

»No, tukajle je ime; nemško ni, Ilovski se zove,« pripoveduje nadzornik drugim.

»To je poljsko ali rusko, morda tudi češko,« modruje z imeni-tnim obrazom Majaron.

Drugi, o slovanščini nič bolj poučeni nego sodnik, prikimovali so molče.

Hrasta pa je nekaj po vsem životu stresnilo. Vrgel je časopis na mizo ter vzkliknil: »Kako, kako?«

»Ilovski; glejte, tu je zapisano!«

»Ilovski, Ilovski,« ponavljal je Hrast po tihem, »kje sem jaz čul to ime?«

»Morda jih je več na svetu,« meni sodnik. »Z imeni je tako kakor z obrazi: človek jih lahko zgreši.«

»Pa bogati ljudje so to; slugo in služkinjo imajo s seboj. Otrok pa ni,« nadaljuje nadzornik svoje pripovedovanje. »Meden je tudi nekaj pravil, da gospa ni posebno srečna videti.«

»Oh, seveda, Meden! Ta se pa razume na take diagnoze!« posmehuje se doktor, da bi prikril nemir in zamišljenost, katera sta ga hipno navdala.

Čudna slutnja se ga je lotila. Ko je zrl predse na rdeči prt ter prebiral krušne drobtine, vstajala je pred njim zopet mračna podoba one deklice, katero je on prvič ljubil, a potem tako brezobzirno zapustil. To je njeno ime, katero nosi ona zdaj po možu: Ilovski!

Morda pa moti samega sebe – morda je to ime onemu le podobno; doma hoče takoj poiskati ono odvetnikovo pismo, edino, v katerem stoji pravo ime gospe – Katinke. Ni mogoče, da bi bila ona tukaj! Pa ona – lepa in mlada, mož pa star in bolehen in – bogat. In ime je res skoro enako!

Nejevoljno je potegnil uro iz žepa; zgodaj je še bilo in drugi bi se čudili, ko bi že odšel. Pa gotovosti je treba, je li Katinka res – Ilovska.

Druga družba je že zdavnaj rešetala čisto druge predmete, tudi nam ne zanimive, ko je Hrast še vedno strmel v rdeči namizni prt ter prebiral drobtinice.

»Doktor še zdaj ni gotov z onim imenom,« reče čez nekoliko časa Majaron, »to morajo biti prav zanimivi spomini, ki vas vežejo na nekega Ilovskega!«

»Ah, kaj še,« zavrne oni nejevoljno, »jezi me, da se ne morem domisliti osebe, katera je menda nosila to ime; pa tudi tega ne vem gotovo. Povejte, gospod nadzornik, kakov je ta tuji gospod?«

»Povejte rajši, kakšna je ona; to nas bode – in morda tudi doktorja – bolj zanimalo!« smeje se Majaron. Hrast je skoro zardel, akoravno je vedel, da sodnik pri svoji šali nima drugega namena, nego kar šaliti se tjavendan.

»Ko bi jo mogel opisati! Videl sem le polno, mladostno postavo in pa dvoje živih, črnih oči; v obraz je bila bleda –«

»Pa lasje, lasje,« hiti doktor v začudenje vseh navzočnih, »kake barve so lasje?«

»Teh pa nisem videl! Toda stojte, meni se zdi, da ima prav rumenkaste, svetlo plave – oh, da, da; še čudno se mi je zdelo – črne oči in tako svetle lase!«

Hrast je na videz malomarno odkimal, a zobe je tiščal vkup in rekel bi bil kmalu na glas: »Ona je – Katinka je!«

Ne dolgo potem je odšel domov; tam pa še niti klobuka niti vrhnje suknje ni odložil, nego iskati je jel po predalih svoje mize ter naposled res izvlekel ono pismo.

Tu pa je stalo ime Katinkinega soproga: Ilovski.

»Ona je, ona je!« sikal je Hrast med zobmi.

To noč dolgo ni zatisnil očesa in zadnje njegove misli niso bile pri Elzi, nego tam gori daleč na Dunaju in v Badnu in naposled na Medenovi pristavi.

Deseto poglavje

Pristava Medenova je bila, kakor smo že povedali, oddaljena kake četrte ure hoda od njegove graščine in je stala na zelenem holmiču onkraj majhnega potoka, kateri je gonil malo niže Boletove pile. Leža njena je bila skoro lepša ko gradičeva, akoravno se je takoj ob zadnjem koncu poslopja pričel že gost bukov log, ki je prikrival razgled na daljne gore. Iz onega loga pa je vodila stezica po holmovem grebenu navzdol v sotesko, po kateri je poleg omejenega potoka tekla okrajna cesta.

Ne daleč od mesta, kjer sta se stikali cesta in ona steza, stala je ob potokovem bregu borna lesena kovačnica, združena z ravno tako bornim lesenim hramom; edino ognjišče s stransko steno vred je bilo zidano.

Tamkaj je vlekel dan na dan svoj kovaški meh ter koval, kalil in brusil svedre stari kovač Tileh.

To vam je bil čuden možic; bavil se je samo s svedri, kaj drugega ni hotel zdelavati; in v ostri, dovtipni besedi je bil vsakemu kos. Premagala ga je edina njegova »baba«, kakor je sam v slabih urah potrdil; toda ona ga ni zmagovala z jezikom, kakor bi morda kdo sodil, nego s polenom, ker je bila telesno močnejša. Otrok nista imela in živela sta, izvzemši nekaj nesrečnih hudournih slučajev,

v katerih se je redno izpričala nadvlada matere kovačice, prav v miru in v sporazumljenju.

Ta žena kovačeva, Barba ji je bilo ime, opravljala je tudi redno leto za letom gori na pristavi pri tujcih službo postrežnice; pa ne da bi kdo mislil in sodil o kaki posebni izurjenosti te žene in imenitnosti te službe; nego vse njeno poslovanje se je združevalo v tem, da je po bližnjih vaseh prekupovala maslo, jajca in kuretino, nabirala jagode ter potem te in enake tvarine kot po Medenu popoblaščena prodajalka ponujala in oddajala z majhnim dobičkom tujcem na pristavi.

In kadar je kako šestico več zaslužila, nego je bila izprva računala, potem je kupila zanjo žganja ter ga prinesla domov Tilhu. Le-ta je pa hvalil v dobrih urah Barbo, rekoč: »Moja baba je več vredna in boljša nego pol grunta!«

Tako je šlo leto za letom.

Nikdar pa še kovačica glede tujcev ni bila tako razdražena nego letos. Tri dni sta že prebivala dva tujca, gospod in gospa, na pristavi, pa do zdaj še ni imela prilike izpregovoriti z enim ali drugim; le ohola služkinja, katera je obenem opravljala kuhinjska opravila, kupovala je jajca in piščeta od kovačice, z drugim pa ni bilo moči govoriti; to je bila škoda Barbi, ker ona je najskopejšo gospo vedela pripraviti do tega, da je dobila od nje kako staro obleko ali ruto; vse ji je dobro prišlo. Tudi glede nemškega ali laškega govora Barba ni bila v zadregi; vsako leto je vedela nekaj besedi več in porabljala jih je na pravem mestu.

Proti večeru tretjega dne po prihodu Ilovskih na pristavo je pilil Tileh velik sveder, katerega je bil izdelal na Boletovo naročilo za vrtanje lesenih cevi za vodometa. Vrata kovačnici so bila odprta, ker majhno, zaprašeno in z brezštevilnimi pajčevinami prevlečeno okno bi bilo branilo tudi najjasnejšemu sončnemu žarku, ko

bi bil segel popoldne v to samotno sotesko; zato je Tileh sedel na širokem neokretnem pragu ter sukal in pilil svoj sveder.

Kar ga pokliče nekdo:

»No, Tileh, kaj pa bode s tem?«

Kovač se ozre na cesto ter dobrovoljno pokima z glavo, obenem pa pljune predse.

»Borovce bodo vrtali gori na Drenovem; za vodo, ka-li!«

Rekši to, zastavi zopet svojo pilo, ne meneč se za prišleca.

Le-ta pa je stopil bliže.

»Ah, da da,« reče ter potrka s paličico ob železo, »vodo bodo s hriba v grad napeljali!«

»To vi bolje veste, gospod doktor, ker ste vsak dan gori v gradu. In pa dobra prijatelja sta z gospodom Drenovskim!«

»To seveda,« deje Hrast, kajti ta je stal pred kovačnico, »povejte, Tileh, koliko časa kujete tak sveder?«

»Tak sveder?« ponavlja kovač. »Verjemite mi, da je Bog prejšnji svet ustvaril, nego se naredi tak sveder; in ko bi bil Bog hotel še tak sveder ustvariti, bil bi ves osmi dan za to namenil; ničesar drugega bi ne stalo o istem dnevu v Svetem pismu.«

Hrast se je smejal.

»Čemu se smejete! Tu ni treba nič smeha; vi ne umete tega, gospod doktor. Ko bi vi kovali sveder, ukrenili bi tudi tako kakor mati županja z bukvami.«

»Kako pa so storili mati županja?«

»I, v cerkvi so brali iz pozlačenih bukev, pa so jih narobe držali; in ko jih je soseda opozorila, so pa dejali: Glej, glej, gotovo so mi jih otroci doma nalašč narobe obrnili.«

»Vi ste pa res ptič, Tileh,« deje Hrast med glasnim smehom; »kje jih pa pobirate take govorice?«

»Kajne! Dobro je le, da so bili moja mati prej na svetu nego jaz! Bog zna, česa bi jih bil še jaz naučil!«

Kovačevi dovtipi so vplivali na Hrasta. Prisedel je na debel hrušev hlod, ki je ležal kraj praga, ter vprašal: »Kje imate pa ženo – Barbo?«

Oba, kovač Tileh in žena njegova, bila sta znana v Borju. Pa kovaču se je vendar čudno dozdevalo, da borjanski doktor počiva pred njegovo kočo. Do zdaj se je bilo v teku treh let to samo enkrat zgodilo, in to tedaj, ko se je Tileh pravdal z Medenom zaradi steze čez greben proti pristavi; tedaj je bil prišel ta Medenov doktor ter z njim vse poravnal. Kovač je seveda pozneje zvedel, da bi bilo bolje zanj, ko bi se ne bil podal, pa storjeno je bilo storjeno in zato se tudi ni jezil ter ni postal sovražen niti Medenu niti doktorju.

Danes je bilo pa vendar čudno, zakaj seda doktor zopet na hrušev hlod, ko se Tileh ne pravda niti z živo dušo na svetu.

»Žena? Barba?« ponavljal je po svoji navadi. »I, na pristavo je menda nesla jajca, kali!«

Pri tem pa je vlekel pilo gor in dol po svedrovem ušesu, da je Hrastu po kosteh letelo.

»So li zopet tujci tamkaj?« vpraša le-ta.

»So, so!«

»Lahi?«

»Vrag ga vedi!«

Hrast je čutil, da kovaču ni nekaj pogodu, toda zastonj je ugi-bal, kaj in kako.

»Hočete li eno zasmoditi?« deje ter ponudi Tilhu smotko.

Ta jo, namuznivši se, vzame ter jo položi na klop poleg korita.

»Ta sveder bi dal, ko bi vedel, česa hoče ta škric?« Tako je ugi-bal Tileh sam pri sebi.

»Ste li že videli to tujo gospodo, odkar je tu gori na pristavi?«
prične zopet doktor ter si prižiga smotko.

»Oh, ta tiči v svojih sobah kakor krt v zemlji. Še moja baba ni drugega videla nego kuharico. Bogati pa so; plačajo, kar je prav, in ne trgajo krajcarjev kakor Lahi.«

»Tedaj niso Lahi!«

»Morda res ne. Pa zakaj ne greste gor? Tak gospod ko vi gre, kamor hoče.«

Hrast je skoro zardel.

»To ni tako, Tileh!«

»I, zakaj ne; saj ne bodo rekli, da ste se prišli ženit, ker menda ni deklet gori!«

Ko bi bil kovač opazoval doktorja in ko bi bila njegova izkustva segala tudi tako daleč, bil bi zdaj po rdečem Hrastovem obrazu marsikaj sodil.

»Kako ste se pa vendar vi ženili?« vpraša doktor ter vstane.

Rekel je to, ker v svoji zadregi ta trenutek ni vedel druge besede.

»Kako? Vraga! Kakor drugi! Tako gotovo ne kakor Adam v raj, ki je jemal svoje rebro brez dote!«

»Haha, torej doto ste tudi priženili?«

»Eh, bikov loj, jelšev plot pa babja dota: to je vseeno; nobenega teka nima.«

»Pa ko ste jo dobili, teknila vam je vendar.«

»Mislil sem res, da je Bog ve kaj, ko je baba donesla svojih petdeset goldinarjev dote in eno brejo kozo! Pa saj tudi krtina misli o sebi, da je Šmarna gora.«

Doktorju je bil pogovor zopet po volji, pa vendar se je jel ozirati proti nebu; mračilo se je skoro. Nekaj bi bil sicer še rad povprašal in tudi kovač je še vedno ugibal, kaj pomenja to postavanje

in govoričenje Hrastovo, a nihče njiju se ni drznil stopiti za korak bliže svojemu namenu.

»Mračno bo žel!« reče doktor.

»Da, da; izprehodili ste se se že, gospod,« veli oni, »pol ure pa boste še potrebovali do trga.«

V tem trenutku so se pa začuli človeški koraki in ropot majhnega vožiča sem od gorenje strani ceste, katera je delala za Tilhovo kovačnico oster ovinek, tako da prihajajočega od te strani ni bilo moči prej opaziti nego v trenutku, ko je bil že skoro poleg kočice.

Prizor, ki se je pokazal očem naših dveh znancev, bil je pa v istini za ta kraj nenavaden.

V širokem stolu na kolesih je sedel bled, postaren gospod, do podbradka zavrt v debelo odejo; očitno je bil silno bolehen in slab. Stol pa je rinil sluga počasi po gladki cesti.

Poleg stola je stopala mlada dama. Bila je temno opravljena; lahek plašček, ki ji je kril ramena, ni mogel skrivati mladostne, gibčne, pa vendar polne postave; šla je razoglava ter v roki nesla širok slamnik. Na rame pa so ji padali krasni, gosti, plavkasti lasje; obraza je bila bledega, pa izredno lepega, in ta obraz je jasno pričal, da lastnica njegova še ni prekoračila prve polovice dvajsetih let. In akoravno tako mladostna, vendar ni niti kazala niti imela že na prvi pogled nič dekliškega. Vsa trojica je šla počasi in molče mimo kovačnice.

»Tole je menda gospoda s pristave,« zagodrnjal je Tileh ter jih zvedavo ogledoval.

Hrast pa je na prvi pogled vedel, kdo je pred njim; mračilo se je sicer že, toda svetlo je bilo še dovolj za tako opazovanje. Bled in kakor okamenel je stal mladi mož ter upiral žareče oko v

mimogredoče; v roki pa je krčevito stiskal palico ter brskal z njo po pesku pred seboj.

Zdaj so tudi oni obrnili poglede sem, kajti tudi ta prizor pred kovačnico je bil skoro čuden: stari, umazani Tileh, na pragu sedeč, in pred njim mlad, lep, eleganten mož – kaj počenjata skupaj? Oči mlade gospe so se srečale s Hrastovimi in ta je prijel za klo-buk. Ona je na lahko odzdravila ter se hotela obrniti k bolnemu soprogu, a v tem trenutku je pogledala še enkrat naglo, bliskoma doktorja in noga ji je hotela zastati. Pa to se je zgodilo vse v enem trenutku. Stopila je naglo naprej in lice ji je na lahko zardelo, ko je takoj potem dvignila ponosno glavo, ter ustna malomarno razte-gnivši, obrnila se k bolniku v stolu ter dejala:

»Hladno je v tej dolini!«

»Da, da!« prikimal je oni.

Zavila ga je tesneje v odejo, pripognivši se globoko k njemu.

Bili so že kakih dvajset korakov od kovačnice oddaljeni, pa doktor je še vedno mehanično gledal za njimi. Vedel je zdaj, da ga je tudi ona spoznala; in kako gorko ga je spreletel njen zadnji prestrašeni pogled.

Tudi on se je bil ustrašil, ko je tako na naglem stopila izza ovinka, akoravno se je šetal po tej soteski, da bi srečal – njo; ta zadnji pogled pa ga je skoro umiril. Ono ponosno dviganje glave, oni skoro zaničljivi izraz okrog usten, vse to ga ni brigalo; v mislih mu je bilo za trenutek le to, da jo je presunilo kakor njega, ko sta se ugledala.

Takoj potem pa je videl, kako se je ona sklonila k staremu bol-nemu možu ter zavijala mu odejo tesneje okrog života. Rdečice na njenem licu ni zapazil – kaj mu je bilo tudi mar rdečice – a le ta skrb za moža! Zbodlo, speklo ga je v globini srca, ko je ugle-dal belo, majhno njeno roko na rami njenega soproga. Pa kako

globoko, kako blizu njegovega lica se je sklonila! ... O ti neznosna strast človeška!

Tileh je zastavil svojo pilo in njeni cvileči glasovi so vzdramili Hrasta.

»Ah, ti so!« dejal je, kakor bi bil kovač stoprav zdaj izpregovoril prejšnjo svojo opazko o pristavski gospodi.

»Menda! Pa vedite, gospod, bolje je vendar svedre kovati in piliti, nego tako voziti se po svetu, kakor se vozi oni.«

»Ha, ha,« vzkliknil je Hrast, toda smejal se ni, »ali se ne vozi vsak dan po tej cesti?«

»Nocoj prvič!«

»Kam pa hodijo?«

»Menda nikamor, ker gospod ne more hoditi,« šali se malo-marno kovač ter vrže pilo na tnalno, sveder pa postavi ob steno. Prav mračno je bilo postalo.

»Gospa pa vendar ne tiči ves dan doma?« vpraša Hrast kolikor mogoče mirno ter tolče s palico ob nogo.

»Če Bog ne ve bolje zanjo nego jaz ...«

»Tileh,« deje resno Hrast, »tu imate en forint; dal vam bom še dva, če kaj več pozveste o tej gospodi. Vaša žena to lahko stori, toda molčite; tu gre za imenitno pravdo in jaz moram več zvedeti o teh ljudeh.«

Zdaj je Tileh vedel, zakaj je doktor sedel pri njem na nerodnem hruševem hlodu. Srce se mu je ohladilo in z zadovoljnim obrazom je spravil goldinar.

»Kaj pa hočete vedeti?« vpraša šele potem.

»I no, kako živijo, kam hodijo, ali veliko denarja potrosijo in take stvari!«

»Tri sto mehov, kurjih! Nekoliko že vem; žive dobro, vsak dan jedo pečena piščeta; jajc in masla tudi mnogo potrebujejo. Kako

je z vinom, tega ne vem; pri Medenu boste zvedeli, ta jim ga prodaja! In kam hodijo? Nikamor! Tu okoli menda vozijo gospoda. Videl jih še nisem, pa moja baba pripoveduje o gospe, da sedi ona zjutraj in zvečer tam gori v ...«

»Kaj boš govoril o babi?« zakriči v tem trenutku od ceste sem došla starikava koščena žena, vodeča s seboj suho, črno kozo.

Bila je kovačica Barba.

»Eh, molči, molči! In v hišo pojdi!« zavrne jo kovač, toda jako pohlevno.

»No, lepa je ta! Ti boš pa bajto zapravlil, ka-li? Nimaš li še dovolj, da si ob pot, zdaj se pa spet zgovarjaš z doktorji?«

»Saj je samo eden!« oporeka Tileh.

»Eden pač, pa ta je –«

Zadnjih besedi jezne kovačice Hrast ni slišal, kajti stopila je bila za kozo v hlev.

»Saj ne boste zamerili, gospod,« dejal je kovač, »neumna je, da bi verjela, da je mesec na štiri ogle, ko bi ji rekel; dobra je pa, dobra; boljša ko pol grunta!«

»Kam hodi, pravite, ona?« reče nestrpljivo mladi advokat.

»Zdaj je menda kozo pasla!«

»Da bi vas strela! Tileh, vi ste neumen človek! Ona gospa – kam ona hodi, to hočem vedeti.«

»A-a-a-a! Pozabil sem že. Tja gor hodi, na konec tega bukovja, kjer stoje tiste klopi okrog mize; saj ste bili že tam. Mi ne smemo tja, ker je zagrajeno; to je le za gospodo.«

»To me ne briga!« reče Hrast.

Dosegel je bil, česar je za zdaj želel. »Če boste še kaj važnega zvedeli, pridite k meni! Potem bova račun pobotala.«

Rekoč odide po stranski stezi proti Borju.

Tileh je stal še nekoliko časa pred svojo kovačnico ter preobračal srebrni goldinar po žepu. »Pravda, pravda,« govoril je sam pri sebi, »kakšna pravda more to biti! Jaz tudi vem nekoliko o pravadah, pa o taki, da bi se prej pozvedovalo, kako in kaj jedo in pijejo in kam ženske sedet in šivat hodijo – o taki pravdi pa še nisem čul! No, to je bil pa res v senci zaslužen denar!«

Stopil je v kovačnico ter skrnil goldinar za polico, na kateri so visela kladiva in drugo kovaško orodje.

»Da bode v nedeljo vendar še kaj v žepu razen krušnih drobtin!«

Tako zadovoljno mrmraje je odšel v hram.

Hrast je bil krenil po stranski stezi proti Borju ter meril urnih nog svoj pot.

Pa ne dolgo, kajti nakrat je obstal, pobrskal s palico po listju kraj steze ter zamišljeno zrl predse.

»Naj velja, kar hoče!« dejal je čez nekoliko trenutkov polglasno, udaril s palico po bližnjih vejah ter se obrnil povprek čez goščo na stran, kjer je stala Medenova pristava.

Ugibal in sodil je spočetka skoro hladnokrvno, akoravno mu je srce nemirno bilo ter mu kri kipela v glavo.

»Spoznala me je, spoznala! To je gotovo,« govoril je polglasno sam s seboj, »in vznemirilo jo je to spoznanje. Samote si bo želela in ven, ven na prosto bo šla, ven na zrak kakor jaz! Jaz? Haha, bedasto!«

Rekoč je mahal po praproti in robidovju. A korakal je le dalje.

»In kam pojde? Gor v bukovje kakor navadno. Govoriti moram z njo! Pa kaj? Kaj poreče ona? Ah, stresnilo jo je, ko me je videla – in kako lepa je, kako krasna – ah –«

Obstati je moral; steza, po kateri je stopal kvišku proti grebenu, bila je strma in preprežena z debelimi koreninami, on pa je

bil že silno zasopen. Temno je tudi postajalo in v dolino še ni bilo mesečnih žarkov.

»Kaj poreče?« premišljeval je vnovič. »Bežala bo ne, ne, pa niti pogledala me ne bode, nego morda – z zaničevanjem! Ah – kaj zaničevanje! Kaj besede! Ljubi me pa vendar še. Bode li tega hromega starca ljubila? Nocoj je prilika govoriti z njo, torej le dalje!«

Ves razvnet in skoro besen je bil v svoji strasti, in to tem bolj, čim više je prihajal in čim bolj se je spehal po strmi stezi. Zato tudi hladnega, pametnega sklepa in presojevanja ni bil več zmožen.

Vsekdar se bomo motili, ako mislimo, da je stara nekdanja strast in ljubezen na veke pokopana, ako smo ji tudi v mrzli uri dali slovo ter novi ljubezni odprli dušek, katera ono izključuje; bodimo tudi še tako srečni, naj nam polni nova ljubav vso dušo, vse dejanje, vse življenje: nikdar nismo gotovi, da se stara ljubezenska strast ne povrne z dvojno elementarno silo ter ne podere in ne razruši vseh močnih in lahkih spon, v katere nas je že poznejša vklenila.

Taka se je godila nocoj tudi z doktorjem. Edin spogled s to krasno ženo, katero je nekdam imenoval svojo ljubo, edino to nemo srečanje mu je navdalo dušo z nepoznano, z neznosno strastjo, kateri bi bil zdaj, nocojšnji večer, vse žrtvoval.

Elze se je spomnil en trenutek! Pa niti otresti se mu ni bilo treba tega spomina. Je li bil vezan nanjo? Mu je li kaj obljubila? In če ji je on dejal, da jo ljubi – mu je li ona tudi to zatrdila? Torej proč z njo!

Zdaj je stal ves upehan, razburjen in skoro tresoč se na vrhu grebena. Ravno tu ni bilo drevja in hladna večerna sapa mu je pihala v vroče lice. Nebo je bilo jasno in mesec, ki je stal že visoko, srebril je bele breze, rastoče po bregu pod robom.

Kaka dva streljaja nazaj se je blesketalo izza drevja ozidje Medenove pristave, nekoliko korakov pred doktorjem pa je stal majhen, temen log debelih bukev.

Tja je bil Hrast namenjen.

Zasopel je trikrat globoko, da umiri srce, ki mu je skoro na glas bilo, ter šel z naglimi koraki proti logu.

Debela kamnita miza je stala pod dvema košatima drevesoma in nekoliko surovo tesanih klopi okrog nje; a žive duše ni bilo blizu.

»Ni je še!« šepetal je Hrast ter sedel na klop tako, da je zrl na jasno obsevano stezo proti gradu. »Priti pa mora – mora – mora!«

Zadrževal je sapo, da bi čul korake prej, nego ugleda prihajajočo. Pa zastonj! Okrog njega po travi, po grmovju so cvrčali in škripali murni, kobilice in drug mrčes, v samotni dolini pod njim pa so skovikale venomer mlade sove. Drugega glasu ni bilo čuti. Tam daleč pod drenovskim gradom so zaukali čez dolgo časa grajski hlapci in kmalu potem je čul doktor glas borjanske ure: bila je deset.

»Ne bo je, ne bo je,« hitel je sam pri sebi, »a če nocoj ne, pa jutri, pa drugikrat!«

Odšel je počasi, postal še dvakrat in enkrat se vrnil celo nekoliko korakov nazaj, ker se mu je zdelo, da je čul glas stopinje; pa zaman.

Ko je šel naglo s povešeno glavo proti Borju, bilo mu je v mislih edino: »Jutri, pojutrišnjem – enkrat gotovo!«

Enajsto poglavje

Kresni večer se je bližal in le-ta je bil našim Borjanom eden najvažnejših vsega leta. Kajti vsi tržni odličnjaki in naši znani sosede iz okolice so se zbirali ta večer s svojimi družinami vred na holmu blizu Medenovega posestva, na katerega golem vrhu so zakurili vsako leto velikanski kres. Megla, ki je bil glavni reditelj te veselice, preskrbel je umetelni ogenj in rakete, katere je seveda sam prižigal in izpuščal v zrak; oženjeni gospodje so skrbeli za mrzla jedila, neoženjeni so pa kupili vsako leto debelega janjca, katerega je davkarski sluga umetno pri kresnem ognju na dolgem lesenem drogu pekel; vsi skupaj pa so zložili novce ter kupili vedro vina ali še več – po zmožnosti in potrebi.

Prav vesel je bil ta večer, in da niso pogrešali niti pevcev niti godbe – v sili ene harmonike – za to je skrbel zopet Megla.

Tudi letos je že ves teden prej letal od enega do drugega z vpišno polo ter nabiral novce, naročal to in ono ter časi govoreč o onih, kateri so bili že obljubili, da se udeleže veselice, migal jako skrivnostno z ramami.

K doktorju je prišel stoprav dva dni pred kresom. Tega se je bila, kakor vselej po enakih viharjih, polastila navadna reakcija in od onega večera navzlic tedanji trdni nameri ni bil še blizu Medenove pristave. Na Drenovo pa tudi ni šel.

Dopoldne se je v prostih urah posmehoval samemu sebi, popoldne po dokaj obilnem obedu pri izpraznjeni butelji pikrega terana so ga obhajale redno romantične misli in vdal bi se jim bil gotovo ter šel ven, tja ven proti znanemu logu, ko bi bilo vsaj že – mračno. A do tja je bilo še mnogo ur in suhi pravni spisi, katere je študiral, zadušili so vso romantiko. Zvečer je zatorej redno – mesto na levo iz trga – krenil na desno v gostilno.

Kakor ga poznamo do zdaj, tega našega junaka, ne moremo se čuditi takim izpremembam.

Megla ga je počastil torej še le predzadnji dan pred veselico s svojo vpisno polo.

»Krasno bode letos, gospod doktor,« hitel je neutrudljivi aranžer, »vse se bode udeležilo, trg in okolica. Rakete so izborne, po goldinarju sem jih plačal!«

Hrasta je malo neprijetno dirnilo, ko je oni imenoval okolico. Spomnil se je Boletovih in Elze, katero je bil toliko časa brez izgovora zanemaril.

»Kdo bo prišel iz okolice?« vpraša potem radovedno.

»I no! Meden, Boletovi, potem oni iz Predvora, zaloška gospoda – ali ni to dovolj?«

»Dovolj pač! A ti pridejo vsako leto; torej letos ne bo nič lepše nego druga leta,« smeje se doktor. Pri tem je izročil Megli svoj donesek za vino in pivo.

»Mislite?« deje oni skrivnostno.

»A seveda,« posmehuje se Hrast, »vaših raket sem pozabil in morda ste mesto ene harmonike naročili štiri!«

»Ne, ne tako! Vedite, gospod doktor, nikomur še nisem povedal, pa nekaj sem vendar dobro naredil. To me bodo zavidali naši gospodje; morda še celo vi?«

»Kaj vraga!« kliče Hrast; neka slutnja se ga je bila polastila.

»Pri Boletovih sem bil včeraj!«

»A – a!«

»In tam sem dobil ono krasno gospo z Medenove pristave –«

»Kaj – Ilovsko?« zakliče doktor ter plane s stola.

»Glejte, glejte! Saj sem pravil, da me boste zavidali. Ime že dalj poznate nego jaz!«

»Ne, ne, začudil sem se le, kako srečo imate vi glede novih znanstev!« reče zopet doktor navidezno mirno; utripalo je pa vendar vse po njem.

»Torej kaj ste opravili tam pri Boletovih?« nadaljuje ter sede zopet k mizi.

»Vse sem povabil, tudi to krasno tujko, in na daljše prigovarjanje – vidite, jaz znam govoriti, kadar hočem – obljubila je, da pride z Boleško k našemu kresu. Soprog njen pa ne more.«

»No, no! Čestitam vam!«

»Pa to je še skrivnost. Samo vam sem jo razodel, torej prosim, molčite do tedaj!«

»Da jo vi pripeljete zmagonosno v našo družbo!« deje Hrast porogljivo. »Ne bojte se, da bi izdajal vašo skrivnost. Molčal bom ko zid.«

Megla se je odpravljaj.

»Stojte malo,« oglasi se Hrast še en pot, »povejte mi, kako je prišla ona tujka k Boletovim?«

»Vprašal nisem! Pa to bi morali vi bolje vedeti, ker ste mnogokrat na Drenovem.«

»Dolgo me že ni bilo gori!«

»Ah, tako! Jaz tudi rajši drugod jašem,« smeje se adjunkt.

»Morda okrog pristave,« roga se oni. Jezilo ga je govorjenje tega gizdalina.

Megla namežika samosvestno.

»Kregala se ne bodeva, gospod doktor, in vi mi ne boste poti gradili. Torej na svidenje!«

Rekši to, je zaloputnil že duri za seboj.

Doktor je zrl z zaničljivim pogledom za njim. Pa takoj potem je vstal s stola ter z naglim korakom premeril sobo. Imenovanje Katinke Ilovske po drugem in misel, da si bodeta čez malo časa vendarle stala nasproti – vse to ga je vnovič močno razburilo. Proč je bil ves mir, proč ono sarkastično nadziranje samega sebe, s katerim se je posmehoval svojim slabostim, svoji strasti.

»Videl jo bom, videl jo bom!« šepetal je ter mel si roki. »Pa kako bo to svidenje? Kaj poreče ona? Ah, nič, nič; ko tujca naju bodo predstavili – bode li barvo izpremenila? Pa – Elza? Poleg bode stala! Ah, kaj to! Saj nisem sedemnajst let star!«

Enkrat se je bil doktor že tolažil s tem izrekom; a bilo je to v ravno nasprotnem slučaju nego danes.

Stopil je k oknu ter pritisnil vroče čelo na steklo. Na oknu v kozarcu vode pa so stale zopet rože, cel šopek, katerega mu je pripravila skrbna hišna gospodinja; pa ta vonjava, ta duh ni imel več take moči ko nekdamj one vijolice; to je bilo vse navadno, vsakdanje, brez ognja! Le tu v njegovi glavi, v prsih, tu je gorelo in peklo.

Opoldanski zvon ga je vzdramil.

»Neumnost, grozna neumnost!« siknil je ter zmajal rame, kakor bi hotel nekaj otresti; obraz mu je bil nenavadno resen. Ko je nekoliko trenutkov pozneje korakal čez trg proti gostilni, kjer je zdaj navadno obedoval, bil je zopet stari doktor Hrast.

Dvanajsto poglavje

Radovedna sem, kako vam bode ugajala naša kresna veselica,« dejala je Boleška svoji sosedinji v vozu, ko sta se odpeljali pozno popoldne od Medenove pristave.

Pripeljala se je bila tja ponjo; nasproti njima je sedela guvernantna s starejšo Boletovo hčerko. Vozil je pa Bole sam, sedeč poleg sluge. Treba je bilo skoro peljati se do podnožja onega holma, kjer je bil napravljen kres, ker bi bila sicer pot gospema preutrudna.

Borjanom je bilo bliže tja.

»Enake gotovo še nisem videla,« odgovori z lahkim smehljajem Katinka Ilovska, kajti ta je sedela poleg Boleške. Bila je elegantno, temno opravljena in ravno ta temna barva ji je najbolj pristovala. Elza jo je pazljivo ogledovala, a povedati ni moč, kakov vtis je napravila tujka nanjo.

»Posebnega ne smete pričakovati; tudi družba, da se prav izrazim, ni posebno kočljiva, pa zanimalo vas bode morda marsikaj.«

»Žal mi je, da se moj soprog ne more udeležiti tega izleta; a bolje mu je vendar tu v vašem zdravem zraku in v nekoliko mesecih mora okrevati, če pojde tako,« reče Katinka skrbljivo in odkritosrčno.

»Bog daj!« pristavi Boleška.

»Torej družba bo velika?« vpraša zopet ona.

»Prepričali se boste sami; pripovedovati vam ne smem preveč, da potem ne boste neprijetno iznenadeni.«

»Vi se smejete, gospica?« obrne se Ilovska k Elzi, kateri je bil v istini ušel lahek smehljaj.

»Ah, spominjam se le, kako se je meni godilo, ko sem bila prvič v borjanski čitalnici. Ali še veste, milostiva, kako so me hoteli slovenskega jezika učiti?«

»To menda še vedno hočejo!« odgovori malo zbadljivo Boleška. »In doktor Hrastovo slovnico menda sami rabite.«

»Seveda!« zavrne guvernanta nedolžno in veselo in ne da bi izpremenila barve na licu. »On je bil edini, ki je imel slovnico.«

Niti Boleška niti Elza nista zapazili, da se je tujka stresnila pri zadnjih besedah drenovske gospe. Lahka rdečica ji je silila v lice, a potem je bila takoj zopet bleda kakor vedno.

»Je li to poseben častilec vaš?« vpraša mirno, obrnivša se k Elzi.

»Tega ne smem in ne morem trditi, kajti zdaj ga menda že štirinajst dni ni bilo na Drenovo, ka-li?« smeje se ona.

Obe, Katinka in Boleška, sta jo natanko opazovali, a njen obraz ni kazal nobene zadrege.

»Doktor Hrast je advokat v Borju in naš stari hišni prijatelj; priliko bomo imeli, predstaviti ga vam; jako vljuden in izobražen mož je to,« razklada Boletova soproga.

Tujka je stisnila ustni, a odgovorila ni izprva ničesar. »Krasen kraj je to in tako krasen večer!« reče čez nekoliko trenutkov, oziraje se po okolici.

»In tu smo že pod holmom!« oglasi se Bole ter pokaže z bičem na grič, v katerega podnožju obenem ustavi konja. Izročil je vajeti slugi ter pomagal gospem iz voza. Potem so se vsi napotili

po široki, ne ravno strmi stezi navzgor, od koder jim je že glasen vrišč naproti donel.

Gori je bilo vse najboljše volje. Pevci, katere so reprezentirali učitelji in nekoliko pisarjev iz Borja in njim na čelu občinski tajnik Koren, sedeli so okrog sodčka piva ter peli venomer in praznili kozarce. Megle ni bilo med njimi, ker je bil reditelj ter je imel povsod, posebno pri ženstvu, dosti opravila. Nedaleč od pevcev je sedel na improviziranem sedežu sodnik Majaron ter nad vse hvalil pečenega janjca, rekoč, da prekosi vsako teletino. Blizu njega sedeli in stali so lekar, sodnijski pristav in nekaj odličnejših tržanov. Gospe so sedele v veliki gruči in ne daleč od njih se je gnetlo dokaj mladega ljudstva: gospodične in mladi gospodiči, zadnji iz onih krogov, iz katerih so se rekrutirali tudi pevci. Za njimi na velikem kamnu je pa sedela godba, namreč dva godca, eden s harmoniko, drugi z okornimi gosli, in po cvilečih glasovih, katere sta vzbujala ta dva, rajal je ves mladi svet.

Jedi in pijače je bilo dovolj; vsak si je izbral, kar si je hotel, ter vzal z bifeja, ki je bil napravljen na veliki, surovo tesani deski.

Kakih petdeset korakov vstran je gorel velik ogenj, kjer so bili spekli janjca, poleg njega pa je bila pripravljena za pozni večer še velikanska grmada. Kmetski fantini pa so tam venomer nabijali topiče ter zažigali jih, da je grmelo daleč po ravnini.

Hrast je bil že tu, pa motal se ni med veliko družbo, nego stal je skoro ves čas na strani ter govoril z okrajnim glavarjem in njegovo soprogo, katera sta bila vedno malo bolj zase, ker jima ni bil pač vsakdo po volji. Pa če sta danes od doktorja posebne zabave pričakovala, zmotila sta se bila jako; kajti silno redkobeseden je bil nocoj in razmišljen tako, da je časi kar narobe odgovarjal. Neprenehoma pa je zrl na pot v dolino in na goščavo, po kateri je tekla steza, vodeča sem gor.

Vsi, ki so prihajali od tam, morali so tu mimo, kjer je stal Hrast z glavarjem.

Pa navzlic svoji pozornosti je vendar zamudil trenutek, ko se je Boletova družba pokazala iz gozdiča.

Govoril je ravno bolj živo s sodnikovo soprogo, katera je bila malo prej prisedla h glavarjevi.

»Ah, glejte, glejte, gospod doktor; Bole ima zopet novo krasotico v svoji družbi; to vam je pravi Don Juan! In ta Megla je že zopet poleg!«

S temi besedami opozori glavar Hrasta na prišlece. Le-ta se hitro obrne; srce mu je utripalo, in da bi ga kdo opazoval, dejal bi bil, da mu slabo prihaja: tako je obledel.

A ohrabil se je naglo.

»Kaka sorodnica morda!« reče tako mirno, kakor mu je bilo možno.

»Ni verjetno! Do zdaj nismo še čuli o njej,« šepeta glavar, »le potrpi, kmalu bodeva zvedela.«

Bole je bil ponudil Katinki roko ter je stopal na čelu svojim ljudem. Oči vse velike družbe so bile s silno radovednostjo uprte v prelepo tujko; nekateri so jo že poznali. Megla pa je z ostentativno zgovornostjo korakal na njeni strani ter pripovedoval, kako izvrsten je bil pečeni janjec ter da obžaluje, da ji ga ne more več ponuditi, kajti še premalo ga je bilo. Zato jo bo pa umetelni ogenj za vse odškodoval.

Katinka ni posebno pozorno poslušala svojega soseda. Težko sapo je imela in Bole je v mislih, da ji je pot prestrma, hotel za trenutek počiti. Toda ona je silila dalje.

Zdaj so bili pri glavarjevih; Hrast je stal malo v ozadju in Ilovska ga še ni bila ugledala, akoravno je zrla vedno, pa le na videz malomarno na vse strani.

Predstavljanje se je vršilo kratko, običajno, in zdaj je prišel tudi Hrast na vrsto. Rdeč je bil nakrat v lice kakor kuhan rak.

»To je pa moj stari prijatelj, doktor Hrast, advokat tukaj v Borju,« dejal je veselo Bole ter potem, obrnivši se k onemu, nadaljeval: »Gospa Ilovska!«

Doktor se je skoro nerodno priklonil, pa upal se ni pogledati mu predstavljene Katinke. Rekel tudi ni ničesar.

»Ah, doktor Hrast,« deje le-ta z melodioznim glasom in lahek smehljaj ji zaigra na ustnih, »pa vi vendar niste oni doktor Hrast, kateri je bil pred več leti koncipient pri mojem stricu na Dunaju?«

Doktor bi bil skoro dejal: »Da, jaz sem oni!« pa spomnil se je še o pravem času, kako neumen bi bil tak odgovor; in zvit je bil tudi ta doktor.

»Ah,« dejal je naglo in začudeno, »milostiva, vi vendar niste gospica Katinka – – –«

»Zdaj seveda ne več! Pa bila sem nekdaj!« deje ona s smehom ter ponudi Hrastu svojo belo roko.

Podala sta si – ona njemu svojo mrzlo, skoro ledeno, on njej svojo vročo roko. A stisnila si ju nista.

On ni vedel, kaj se godi z njim, ni vedel, kaj namerava Katinka; ta ton, ta lahkoživa veselost in ta mrzla, ledena roka! Kaj pomeni vse to? Pa zdaj je bil že sredi reke in plavati je moral – pa ne proti bregu do vrbovja, kjer bi se bil prijel za šibino, ne, ne; plavati je moral sredi reke, naprej, le naprej; kam – tega sam ni vedel; spustil se je po burnem toku – le naprej, naprej in le – na površju, četudi sredi penečih se valov.

Bole je spremljal njo dalje proti središču vse družbe, kjer so sedele druge gospe, in Hrast se je nehote obrnil za njima. Pa niti dveh korakov ni storil, kar ga ustavi Boleška.

»Ah, gospod doktor, ste li še med živimi?«

Govorila je to z malo zlobnim nasmehom; za njo pa je stala Elza ter si malomarno pahljala lice. Hrast je skušal postati jako ljubezniv; opravičeval se je, izgovarjal z obilnimi poslóvi ter Boleški ponudil roko, da jo pelje za drugimi; Elza pa je poklicala svojo gojenko.

»Vi poznate to gospo Ilovsko?« vpraša radovedno Boletova soproga.

»Videl sem jo v družini svojega šefa; a poznal bi je ne bil več, ko bi jo bil srečal,« lagal se je oni.

»Čudno! Vi imate vendar boljši spomin za krasotice nego marsikdo drugi,« šali se Boleška.

»Tedaj ni bila tako krasna,« izusti on naglo, pa takoj hitro popravi: »No, krasna – krasna? To ni pravi izraz in sodba o ženski krasoti tudi ne more biti lahko objektivna.«

»To se pravi: vi imenujete one krasne, katere vam prirastejo k srcu – in, ha, ha, kaj menite, da od vas pričakujemo objektivne sodbe o tem predmetu? Prejšnji vaš izrek je ravno zato, ker mu sami odrekate objektivnost, jako važen in pomenljiv.«

»Milostiva, vi bi bili izvrsten odvetnik!«

»In vi milovanja vreden nasprotnik moj!«

»Kaj še! Vsak bi me zavidal. Oprostite, kje si bodete izbrali sedeže?«

»Malo bolj na strani, saj poznate naše navade.«

»Torej tam pod onim jesenom.«

Odšli so tja in malo pozneje je pripeljal Bole svojo spremljevalko. Tudi neizogibni Megla je prišel za njimi. Sedaj stoprav je spregovoril Hrast nekoliko besedi z guvernanto. Stala je nastrani ter ogledovala drugo veselo družbo.

»Tako čudne veselice tudi vi še niste videli?« vpraša doktor. Prav ugodno mu je bilo, da je mogel govoriti z njo, kajti v zadregi

je bil, s kako besedo bi se obrnil k Ilovski; tako pa je mislil posredno dospeti do pogovora z ono.

»Ne, ne,« deje Elza, »le škoda, da smo pečenega janjca zamudili.«

»Prav sodite,« oglasi se Bole, »poezija in prazen želodec se ne strinjata.«

»Ah, tako ni bilo nameravano!« oporeka s smehom guvernanta.

»Teknil bi vam pa vendar! Gospod Megla, vi nas popolnoma zanemarjate; gospe so lačne, mi smo žejni – in vi, vi ste reditelj te veselice!«

»Oprostite, sam se moram truditi: vsi drugi odborniki pijo in pojo! Pa takoj vam bode ustrezno.« Rekoč hiti proč.

»Glejte, milostiva, tako si moramo pomagati pri nas!« reče Bole s smehom tujki.

»Kakor se mi vidi, ima ta veselica nekov familiaren značaj,« odgovori ona.

»O, da, da! Prav sodite; čestitam vašim bistrim očem. Jako familiarno, in sicer na dobro in na slabo stran – tako mora biti vse pri nas. Tamle bodo nocoj še kozolce preobračevali, soproga našega nadzornika bo sigurno en kozarec preveč izpraznila, okrajno glavarstvo ali recte glavar in njegova milostiva bodeta nosove vihala – jutri pa bode ves trg poln hvale, kako krasna, elegantna veselica je bila to.« Bole je svoje zlobne opazke končal z glasnim smehom. Ilovska ga je začudena pogledovala, soproga njegova pa ni vedela, bi se li jezila – ka-li? »Ljubi moj!« reče mu z očitajočim glasom.

»Gospa Ilovska mi tega ne bode v zlo štela. Treba je, da spozna naše običaje. Tako je in ne drugače – in odkritosrčno rečeno, jaz se tudi prav dobro zabavam pri takih prilikah. Doktor, midva bodeva še plesala nocoj, kajne?« Le-ta stopi z Elzo vred bliže.

»To bode lep prizor!« meni Boleška.

V tem trenutku pride Megla z dvema pomagачema ter donese mrzlih jedil in piva. Tudi glavarjeva sta prišla in sodnikovi.

Meden je hotel sesti k Elzi, pa Megla mu jo odpelje k plesu; šel je torej k Boleški in Hrast je porabil priliko ter stopil poleg Ilovske.

»Kje biva zdaj rodovina vašega strica?« vpraša jo hladno.

»Še vedno na Dunaju,« deje ona ravno tako, igraje se z rokavicami.

»Dolgo nisem čul o njih!«

»Tudi jaz ne! Odkar sem spremila svojega ubogega soproga dol na jug, nimam poročila o onih.«

Ubogi soprog! To je zbodlo Hrasta. Pristovalo bi se bilo, povprašati po njem, je li bolj zdrav ali kaj enakega; toda doktor tega ni mogel.

»Ste li že dolgo od doma?«

»Vso zimo in zdaj bode zopet kmalu jesen.«

Tu je pogovor malo ponehal.

»In vi – ste li dolgo v tem kraju?« vpraša ona. Pri tem je uprla vprvič pogled vanj tako, da sta se srečala z očmi.

»Poldrugo leto.«

»Kaj še! Eno leto še ni tega!« kliče Bole vmes.

»Prosim, domisli se. Ob novem letu sem prišel, in to lani, ne letos.«

»Da, da, prav imaš! Leta teko – mladosti leta, kmalo ste minule,« deje patetično oni ter se obrne zopet h glavarju.

»Koliko časa boste ostali tukaj?« nadaljuje Hrast svoja duhovita vprašanja. Srdit je bil sam nase, ker je čutil, da je okoren kakor nezrel gimnazialec.

»Ne vem; kadar bode hladneje, vrneva se v Gorico.«

»Obžalujem vas.« Ona ga je začudeno pogledala.

»Da, da –« pristavi on, »zaradi – zaradi te bolezni.«

Povesila je glavo, toda odgovorila ni.

»In kaj je?«

Vprašal je to bolj po tihem, kakor je vse zadnje besede skoro šepetaje govoril.

»Zdravniki pravijo, da je neozdravljiva.«

Tudi ona je rekla to s tihim, zamolklim glasom in v obraz je bila bolj bleda nego prej; zrla je k tlom ter krčevito stisnila ustni.

Vtem je pripeljal Megla guvernanto; brezkončna kadrilja je bila srečno končana in vsi deležniki upehani in utrujeni.

»Zavijte si robec okoli vratu, da se ne prehladite!« opominja Boleška Elzo.

»Kje so časi, kje so dnovi,« deje Bole, »ko smo Slave mi sinovi – takole vrteli se?«

»Prej ste pa hoteli?« očita guvernanta.

»Ker sem se nadejal, da bo kaj somišljenikov. Pa prijatelj Meden se ne gane in doktor, oh – ti doktor, ti jezični doktor!«

Vsi so se ozrli v Hrasta.

»Kaj je?« vpraša le-ta, kakor bi se vzdramil iz težkih sanj.

»Plesat pojdi, prijatelj!«

»S kom?«

»O ti živa raztresenost! Gospa in gospodičen na izbor, pa vprašaj: s kom! Oprostite, milostiva, vi ste mu gotovo nekoliko spominov iz njegovih koncipientovskih let pogreli, da je mož tako zamišljen. Jaz poznam to.« Pod košatim jesenom je bilo ravno toliko mračno, da nihče ni opazil temne rdečice, ki je oblila pri teh Boletovih besedah Katinki lice. Doktor pa je bil zdaj trden.

»Prav imaš,« dejal je naglo, »zamislil sem se skoro v ona leta; lepa so bila, lepša morda nego –« Končati ni mogel, kajti ugledal

je pred seboj guvernanto, katera pri njegovem odgovoru ni obrnila oči od njega.

»Oho! Ti postajaš sentimentalen! To je sumnjivo,« oporeka Bole.

»Kaj še!« oglesi se Majaron na drugem kraju, užigaje svojo na novo natlačeno pipo. »Jaz tudi pravim, da je bilo časih lepše nego dandanes. Pivo je bilo v ceno, zajcev toliko ko kobilic –«

»Da, da, gospod sodnik; pa doktor ne govori o starih časih, nego o svojih koncipientovskih letih. Takrat je sicer tudi pivo pil, zajcev pa ni streljal!« zavrne med glasnim smehom Bole.

Veselost v družbi se še ni bila polegla, ko švigne gori na prostoru, kjer so prej pokali topiči, svetla raketa v zrak.

»Ah, umetelni ogenj! Krasno, izvrstno,« kličejo nekateri in vsi vstanejo ter se napote izpod drevja pod milo nebo.

Guvernanta se je počasi zavijala v širok robec ter od strani gledala, kaj bode storil doktor. Pričakovala je, da pristopi k njej, kajti ves popoldan jo je bil očitno zanemarjal. Pa ta je ravnal tudi polagoma ter pomagal Ilovski odeti zavijačo. Bole je govoril z okrajnim glavarjem in pri tem pozabil tujko. Meden pa je bil pozoren in nakrat je stal poleg Elze ter ji pomolil roko. Odreči ni mogla, pa videla je, vtem ko se je obrnila z Medenom na prosto, da vodi doktor Ilovsko za njima.

Na planem so postali ter gledali umetelni ogenj; vsaka raketa, vsak bengalični plamen je bil pozdravljen z burnim odobravanjem; zlasti Koren, ki je bil nekoliko pijan, klical je venomer: »Živio!« in tako ves pevski zbor za njim. Med tem krikom in vikom so podnetili velikansko grmado smrečja, nocojšnji kres, in visoko plapolajoči ogenj je kmalu razsvetljeval vso okolico; vmes pa so grmeli topiči in cvlile gosli in harmonika.

Doktor se je bil z Ilovsko malo oddaljil od velike gneče ter pri tem tudi izgubil Boletove; pa zdaj mu ni bilo do tega, iskati jih. Postal je s Katinko na robu planote in od tod sta oba molče zrla v velikanski kres, ki je gorel ravno pod njima. Rdeči blesk je barval tudi blede lice mlade žene, in ko je Hrast malo od strani pogledal tja, dejal bi si bil skoro, da stoji nekdanja njegova Katinka poleg njega, a ne ta tujčeva žena. In zdaj mu je prišlo zopet v misel, da plava v burnem toku: le naprej, le naprej! Ves ta vrišč in krik okoli, ogenj in neprenehano streljanje, vse to ga je moralo razburiti, ko bi tudi te krasne žene ne vodil za roko; pa ona, ona!

»Nikdar nisem mislil, da vas bom kdaj tako srečal, kakor se je zgodilo danes.« Rekel je to, kakor bi se bil vrgel dalje z namenom: alo, zdaj skočimo čez katarakt!

Ozrla se je nanj; sama sta stala tamkaj, petnajst korakov naokoli ni bilo nikogar. Pa ta pogled! To ni bil kresov plamen, ki je odseval v njenih temnih očeh; ne, ne, to je bil nekov skrivnosten žar, ne svetel, nego temen in pekoč. Hrastu je zavrelo po vseh udih, pa vendar je stal tako lesen in nem pred njo. Še glavo je povetil.

»Tudi jaz ne,« deje potem ona mrzlo.

»Tudi vi ne,« ponavljal je mehanično za njo.

Polastil se ga je čut, da se potaplja.

»Tudi vi ne?« vprašal je čez nekoliko trenutkov z zamolklim glasom.

»Čemu tudi?« deje ona malomarno. »Tudi časa nimam premišljevat nekdanje dni.« Pa gledala je v tla pri teh besedah in zato je njemu vzrastel zopet pogum ozreti se v njo.

»A jaz sem se spominjal mnogokrat, mnogokrat, verujte mi! Tako sam sem tu, tako grozno sam in tako – –« Hotel je reči »nesrečen«; pa te besede ni mogel izustiti. Govoril je to s strastnim naglasom, akoravno je vedel, da je vse laž.

»Pustite spomine, doktor,« zavrne Ilovka po kratkem molku, »tudi sedanjost ni krasna, minula pa – ah, glejte, glejte to prelepo razsvetljavo! Pa kje so Boletovi?«

»Tamkaj menda! Saj še ne odhajamo!«

On se ni ganil z mesta, pa tudi ona ni silila k odhodu. Obeh se je polastila nekova razkošna razburjenost. V spominu so jima bile zdaj le nekdanje sladke ure prve ljubezni in pa zavest, da sta zdaj eden tik drugega. Vse, kar je ležalo, kar se je bilo godilo v letih med tem, vse to je bilo pozabljeno toliko, da jima ni težilo razkošja. Kdo še ni prebil enakih trenutkov? In molčanje je v takem položaju nevarno: čim dalje traja, tem bolj deluje fantazija.

»Ali si mi odpustila, Katinka?« dejal je on mehko čez nekoliko časa in zdaj je govoril prav iz globine svojega srca; lahkomiselnost in sebičnost v tem trenutku tam nista imela prostora; tam je vladala le sama ljubezenska strast ter dušila vse drugo.

Hotela mu je odtegniti roko, katera je doslej še vedno počivala v njegovi. A pritisnil je roko siloma k sebi.

»Ali si mi odpustila?« ponovil je še enkrat šepetaje. Ona dolgo ni dvignila lica, a naposled ga je vendar. Bleda je bila ko zid in v očeh se ji je posvetil zopet oni temni, skrivnostni žar. Skušala ni več odtegniti mu roke.

»Čemu poprašujete po tem?«

»Ker moram, moram! Ker te ljubim – ker te ljubim!« On še morda nikdar ni tako odkrito, tako iz srca govoril. Skoro brezumen je bil, in da bi ona velela, naj skoči v ogenj pod njima, storil bi bil to.

»Odpuščam!« dejala je šepetaje in tresla se je po vsem životu; pa takoj se je ohrabrila ter velela: »Pojdiva, pojdiva, Boletovi naju menda pričakujejo.« Ustavljati se ni mogel in tudi odgovora ni vedel. Pa čutil je, kako je ona silno razburjena, in to mu je bilo

povoljnejše nego ona edina, tiha beseda odpuščanja. Vodil jo je do Boletovih in vsi, z njimi tudi Meden kot spremljevalec guvernante, krenili so navzdol. Pot je bila gladka, akoravno strma, in ko je zavila v gozd, jako temna. Hrast je ostal poleg Ilovske; bilo je treba, da se je opirala nanj, ker sem ter tja je vladala pod košatimi drevesi popolna tema in bakel si tudi niso bili preskrbeli. Gori pri kresu, katerega je bil le še velik kup žerjavice, ponavljali so pevci venomer neizogibno pesem »Lahko noč«, in Megla, ki se je bil zamudil pri umetelnem ognju, povpraševal je zdaj okrog pevcev po Boletovih in gospe Ilovski.

»Prepozno, prepozno,« kričal je pijani Koren, »tu ostani in razvozlaj vendar enkrat svoj tenor; vsega popoldne laziš okrog žensk, zdaj si pa prazen; alo, zapoj, kar hočeš, da boš le pel; če hočeš tudi tisti svoj priljubljeni: ›Uber d'Alma!«

»No, če hočete!« deje Megla, spoznavši, da Boletovih ne doteče več.

»A, kaj še,« oglasi se eden izmed pevcev, »nič nemških; nemški ne bomo peli.«

»Zakaj ne?« vpraša Megla ter, zapazivši, da stoji okrajni glavar blizu, dostavi glasno: »Nemške pesmi so ravno tako lepe. Le zapojmo eno nemško!«

»Jaz ne pojem!« kliče Hrastov pisar, ki je slovel med pevci za najboljšega basista. »Mi tudi ne!« vpijejo drugi. Dva učitelja, ki sta isto zapazila kakor Megla, odmaknila sta se polagoma vstran.

»Jaz pa slovenskih ne pojem nocoj in nikdar več ne!« kriči srdito Megla. »Jaz izstopim iz društva, iz čitalnice.«

»Vrag te vzemi!« oglasi se zdaj Koren ter stopi pred adjunkta. »Kaj meniš, da takega tenorja ne premoremo?«

»No, gospodje, kaj pa bi bilo, ko bi eno nedolžno nemško zape-
li,« vpraša v tem trenutku glavar, »jaz tudi pomagam.«

»Ne znamo nobene!« odreže se Koren.

»Prej ste eno imenovali,« deje oni.

»Tisto zna edini Megla!«

»Vedite, gospod Koren,« zavpije adjunkt, »prinesite mi rajši moje črne hlače nazaj, katere sem vam o veliki noči posodil«

»Vi ste nesramen človek! Da bi ga vrag – tega pobalina!« divjal je Koren.

Megla je spoznal, da ni več varno zanj, in odšel je naglo za okrajnim glavarjem, kateremu se je položaj tudi že opasen dozdeval. Med pevci pa je trajal kreg še nekoliko časa, in ko so pozneje kot zadnji korakali v majhnih gručah navzdol, dejal je Koren Hrastovemu pisarju: »Ali ti nisem pravil, da bo – h...č? Še vsako leto je bil in tudi letos!«

Ko se je to gori vršilo, šla je Boletova družba že dol po gostem bukovem gozdu. Ilovka ni bila vajena takih potov, torej je morala hoditi bolj polagoma ter varneje stopati. Zaostala sta zato s Hrastom nekoliko korakov za drugimi, akoravno se je Katinka trudila, ostati v bližini onih. Govorila je o navadnih predmetih in doktor je večinoma molčal. Kadar je pa odgovarjal, storil je to na kratko, razmišljeno; morda sam ni vedel, kaj govori. V njem je vse vrelo najraznejših čutil: radost, razkošje, bojazen in tesnoba; le mirnega mišljenja ni bil zmožen. Prišla sta blizu izhoda iz gozda in od tam tudi ni bilo več daleč do podnožja holmovega, kjer je čakal Boletov voz. Gosta tema je vladala, le brezštevilno svetlih kresnic se je lesketalo med grmovjem; pred njima se je čul glasni smeh Elze, kateremu so bili povod sigurno Medenovi skromni dovtipi. Hrasta se je polastil nakrat isti čut, kakor prej gori vrhu holma, ko je Ilovsko opomnil minulih let; le naprej čez brezno, čez slapovje! Obstal je ter krepko objel mlado ženo in v svoji slepi strasti pritisnil ustni na njeni. Ubriniti se mu ni mogla, pa izvila

se mu je naglo; besede ni mogla najti, le stekla je naprej, brez sape, brez uma, navzdol za onimi. Ko bi bil mogel on videti njen obraz, prestrašil bi se bil, tako je bil izpremenjen; dospela sta iz gozda, pa on si ni upal več ponuditi ji roke. Nekako bojzljivo je šel molče poleg nje kakor tat.

In ona?

Ubožica! Ta poljub ji je vzbudil in podvojil vse premagane nekdanje bolečine, vse želje in strasti prve vroče ljubezni. Zdaj ni bila več deklica, zdaj je bila – žena.

Da, žena drugega, katerega ne ljubi, pa kateri je vendar pred Bogom in svetom njen mož. Zvrtelo se ji je v glavi pri tej misli, pa ona je bila že marsikaj vročega in bridkega s krepko voljo utešila, zato jo je obšla ta slabost le za trenutek. V naslednjem že je bila zopet krepka, hladna in ponosna.

In čudno! Čut, da je razžaljena, vzbudil se ji je, pa prodreti, vseh drugih nadvladati ni mogel. Zato tudi ni zinila besede, dokler nista dospela do voza, kjer so se bili prednji ravnokar ustavili.

Ah, ženske! One odpuščajo vse, kar storimo iz čaščenja, iz ljubezni do njih, tudi ako prekoračimo nam stavljene meje; pa nikdar ti ženska ne bo odpustila, ako nisi porabil priložnosti, katero je ona napeljala.

»Ali mi bode podala roko k slovesu – ali ne?« ugibal je doktor med potom do voza. In tudi njej je ta pomislek šinil v glavo.

Pa podala mu jo je, toda s pogledom se ga je ognila; tudi rekla mu ni drugega nego hladno: »Lahko noč!«

Zadnje pol ure je bil doktor skoro popolnoma pozabil, da je Elza Müller sploh še na svetu; niti nje zvoneči smeh ga ni spomnil tega. Zato ga je zdaj kar nekako mrzlo spreletelo, ko je začul poleg sebe njen veseli glas:

»Ah, gospod doktor, vendar enkrat! Danes vi kar glavo povešate, gospod Meden pa je izborne volje.«

Hrast se je nekoliko izgovarjal.

»Glejte te krasne rožice, gospod Meden jih je nabral po gozdu. Škoda, da jih v temi ne razločite; pa duh vam jih mora izdati.«

Rekoč mu pomoli šopek.

»Ne poznam,« reče Hrast malomarno.

»Sami korčki so; saj vi ljubite to cvetko.«

Zdaj se je Hrastu malo zjasnilo; iz gubernantinega govora je donelo tudi nekaj zasmehljivega; toda ono je edini doktor začutil. Pa to ga je ujezilo.

»Ali mi darujete eno?« vpraša porogljivo.

»Ne, ne,« deje ona enako, »za to še ni sile.«

Zadnje besede je izustila skoro šepetaje, tako da drugi, pri katerih se je ravno Meden poslavljajal, niso besedice čuli. Potem pa je naglo stopila k vozu. Malo pozneje je izginil voz v temi; tudi Meden se je bil onim pridružil, Hrast pa je ostal sam na cesti.

»Fant, fant, kam bredeš?« dejal je sam v sebi, odgovoril si pa ni na to; in ko je korakal počasi proti domu, utopil se je zopet v razkošne sanjarije. »Ta poljub, ta poljub! Razžaljena ni bila, niti jezna – ljubi me, še vedno me ljubi, ljubi! Le plavajmo, le jadrajmo! Kaj mi je mar, kje je breg; kaj mi je mar ves svet?« ...

Tam na Medenovi pristavi pa je v enem gornjih oken to noč slonela dolgo, dolgo ona mlada žena. Zakrivala si je obraz in bridko jokala. Je li tožila za nekdanjo izgubljeno srečo? Se je li bala, da ne bode imela moči in kreposti, ustavljati se strasti in grehu?

Trinajsto poglavje

Skoro tri tedne po zadnjih dogodkih so ostale razmere med glavnimi osebami naše povesti neizpremenjene.

Ilovska je stregla doma svojemu bolnemu soprogu, kateremu se je bila bolezen na slabše obrnila; mnogo dni žena niti iz hiše ni stopila. Z vednim delom si je tešila spomine, ki so jo sedaj hoteli pogostem mučiti in vznemirjati.

Pri Boletovih ni bilo izpremembe, nego da je Meden sedaj skoro sleherni dan prihajal k njim, in celo Hrast se je bil zopet dvakrat ali trikrat oglasil.

Pa guvernanta ga ni zvalila tja; čisto druge namere so ga vodile. Od onega krasnega večera ni imel več mirne ure in tudi svoj pisarniški posel je zanemarjal. Sprehajal se je mnogo ter vedel vselej tako kreniti, da je prišel v bližino Medenove pristave. Pa sreča mu ni bila mila, nego nasprotno: nezgoda je hotela, da je kovačica Barba večkrat ravno tam hodila, jagode nabirala, kozo pasla ali pa kako suho vejo vlekla iz gozda – kjer je doktor meril svoj pot.

Nekega večera pa – kajti le o takem času se je sprehajal Hrast – srečal je nenadoma Tilha.

»Ah, gospod doktor,« zakričal je le-ta, »ravno k vam sem se namenil; saj veste, zavoljo tiste pravde.«

»Zaradi katere pravde?« vprašal je Hrast, kateremu zadnji pogovor s Tilhom ni bil več v mislih.

»I no! Jaz tudi ne vem, s kom in zakaj se pravdate, pa naročili ste mi zaradi onih tu gori na pristavi –«

»A – a, da, da! Stvar je že v redu. Hvala vam, Tileh.«

»Pa ste hitro končali,« dejal je oni malo nejevoljno, kajti nadejal se je, da še kaj prisluži.

»Tako je; časih hitro, časih pa počasi,« odgovoril je doktor ter naglo stopil naprej.

Istega večera se je Tileh razgovarjal z Barbo, da je srečal doktorja, in ona je tudi omenila, kolikokrat in kje ga je v zadnjih dneh videla.

»Kakor kak ogleduh – tako lazi okoli,« pristavila je.

Kovaču se je pa nekaj posvetilo.

»E, čakaj, čakaj! Baba, ti si slepa; ali ne uganeš, zakaj lazi ta škric po naši soški?«

Ona ga je začudena in skoro prestrašena pogledala.

»Za kom pa lisjak lazi sušca meseca?«

»Pojdi, pojdi, tepec stari!« zavrne žena prebrisanega kovača.

»Kam pa bo hodil tukaj, kjer ni žive duše v obližju – saj ima v Borju dovolj deklet.«

»Razumela si me vendar, čeravno imaš kratek pogled. Kaj pa tu gori na pristavi? Kaj?«

Zdaj sta bila pa soproga takoj edina in Barba je to noč slabo spala od golega hrepenenja po dnevu. Ko se je pa zdanilo, nesla je to novost z jajci vred v Borje.

Poleg svojih brezuspešnih sprehodov obiskal je doktor tudi, kakor smo že omenili, dva ali trikrat Boletove, pa isto tako brezuspešno; kajti šel je tja le zato, da morda najde tam Ilovsko. Našel

pa je le Medena, katerega je zdaj očitno zanimala edinole Elza. Drugim časih še odgovarjal ni.

Bole se je smejal ter pošalil sem ter tja, kadar je bil navzočen; navadno pa je pustil družbo. Boleški vse to ni bilo po volji, pa Medena ni hotela žaliti, in zato je mirno čakala, kako se bodo razmotale te stvari.

Da doktorja ne zanima več njena guvernanta, to je vedela; slepa bi morala biti, da bi ne bila zapazila te izpremembe; – vzroka pa ni znala in navadna ženska radovednost bi jo bila skoro do direktnega izpraševanja guvernante zapeljala. Pa premagala se je.

Nekega dopoldne se pripelje Meden v svojem najlepšem vozu pred drenovski grad. Opravljen je bil najelegantneje; frak, beli ovratnik, cilindar in rokavice, vse je bilo novo. Na prsi si je bil pripel krasen nageljnov cvet. Tako je stopal počasi po stopnicah v Boletovo sobo, kjer je vedel, da najde gospodarja.

Le-ta je osupnjen vstal s stola ter ogledoval prijatelja, kateri se mu je nekako slovesno bližal.

»Ha, ha, ha – kaj pa misliš? Ali uganjaš predpustne burke ali se pa ženiš? Kaj drugega te ni spravilo danes v frak in beli ovratnik.«

»Zadel si jo, kakor vedno, ljubi prijatelj,« deje Meden ter gleda okoli, kam bi odložil cilindar; malo v zadregi je bil mož ter poskušal prijazno smehljanje.

»Kaj sem zadel? Da se ženiš?«

»Da!«

»O ti prekrasni mladenič! Pa kje je tvoja izvoljena, srečna nevesta?«

»Nimam je še; zato sem prišel k tebi.«

»Kaj – k meni? Ha – ha – izvrstno! Morda si hočeš eno mojih deklic izbrati. Takoj privolim, da bi bili le dovolj stari. O ti zlati

ženin – samo malo pozno si začel. »Schier vierzig Jahre bist du alt – -«

»Nikar se ne šali,« vzdihne Meden ter si z rdečim svilenim robcem obriše pot s čela.

»Torej je bridka resnica?«

»Da, resnica! Ti mi moraš pomagati!«

»Jaz – pomagati? A – a!« odgovori zategnjeno Bole, kateri je jel spoznavati, kam meri Meden.

»Moraš, če si mi prijazen!«

»Prijatelj, zdaj pa prosim, da govoriš bolj jasno in točno, kajti do zdaj te še ne umem.«

»Ah, saj veš!«

»Za Boga, kaj hočem vedeti?«

»Elza!«

»A-a-a-a!«

Bole nalašč ni govoril dalje ter se je radoval ob zadregi, v kateri je tičal Meden.

»Povej, prijatelj, ali si tudi tedaj, ko si njo vprašal, tako navdušeno govoril, kakor govoriš zdaj?« deje Bole porogljivo.

Oni je nehal brisati svoje čelo ter začudeno pogledal graščaka.

»Jaz še nisem govoril z njo o tem.«

»Ha, ha, ha, izvrstno! Torej želiš, da jaz govorim zate? Dobro vlogo si mi privoščil. Tirer les marrons du feu! Koliko boš dal – mešetarine? Stvar ne bo tako lahka, kakor v svoji mladeniški zaljubljenosti računaš.«

»Zakaj ne?«

»Pomisli – doktor tudi hodi tvojim potom.«

»Njega se ne bojim!«

»Dobro zate! Pa zdaj govori, kako in kaj!«

»Prosil bi te, da govoriš z Elzo, je li zadovoljna vzeti mene,« deje Meden skoro jecaje ter seže zopet po svoj robec.

»To se lahko takoj zgodi. Čakaj malo,« odgovori Bole ter stopi k steni, da bi pozvonil.

»Ne, ne, ne,« kriči Meden, »ne v moji navzočnosti, nikakor ne! Jaz grem.«

»Ti si vzor pogumnega snubača! Pomisli vendar, da je najbolj umestno, ako se takoj zmenita. Preveč časa ugibati in presojevati – tega ji ne smemo pustiti! To bi ne bilo koristno! Torej jaz bom pozvonil!«

»Ah!« je vzdihnil Meden ter sedel na stol v kotu sobe.

»Prijatelj, nekaj je treba še pomisliti, preden pozvonim in preden se pomenimo: ali ima Elza kaj dote?«

Bole je bil hudoben, poznal je slabosti Medenove ter vedel, da pri njem skopost in lakomnost nista zadnji med merodajnimi strastmi.

»Prašal nisem,« reče Meden, »pa to se morda pozve? Ah, dote ne more imeti, ker je guvernanta.«

»I, morda jo prikriva?«

Meden je ogledoval okna graščakove sobe ter drgnil z rokama po svojih kolenih.

»Meni je vseeno, ima li doto ali ne. Če jo ima, tem bolje!« reče naposled.

Bole se je s sarkastičnim nasmehom obrnil vstran ter potegnil zvonec.

Dekli, ki je malo potem vstopila, ukazal je poklicati guvernanta in nekoliko trenutkov pozneje je vstopila Elza.

Postala je osupnjena pri vratih, ugledavši Medena v praznični opravi.

»Česa želite?« vprašala je Boleta.

»Prosim, sedite tu na stol; razpravljati nam je nekaj važnega.«

»In to bi bilo?«

Guvernanta je umela govoriti z načinom, kateri je časih celo gospodarju imponiral.

Bole je spoznal, da mu je treba resnemu biti, in zato je izpremenil tudi dozdanjo obliko svojega vedenja.

»Oprostite,« dejal je z resnim glasom, »morda se vam ne bode dozdevalo umestno moje vsiljevanje, pa prijateljstvo zahteva, da prevzamem to nalogo. Snubim vas v imenu svojega prijatelja Medena.«

Guvernanta je zardela; pa takoj potem je bila zopet kakor navadno – niti bleda niti rdeča v lice.

»In zakaj gospod Meden tega sam ne stori?« vprašala je ter povabila oči.

»Ker se mu bolj umestno dozdeva, vpeljati to tem potom.«

Kratek molk je nastal po teh besedah in Boletu ni bilo težko, varovati prejšnjo resnobo.

»Vi ste me osupnili, iznenadili –« deje naposled guvernanta.

Bole je mignil Medenu in ta se je počasi vzdignil s svojega stola ter stopil k Elzi.

»Ali niste vedeli tega, da, da, da ...« Dalje ni mogel, pa prijel je guvernanto za roko.

Odtegnila mu je ni, pa obrnila se je k Boletu ter rekla: »Odloga vas prosim; prenašlo je prišlo vse to – odloga morda do jutri, popjutrišnjem, samo nekaj dni –«

»To seveda, kolikor želite, le predolgega ne!« deje Bole.

»To seveda!« pristavi Meden ter vleče svoje rokavice z rok.

Kratek molk je nastal in vtem je odšla guvernanta. Niti Bole niti Meden je ni zadrževal.

»Vesel bodi, bratec,« klical je prvi, »zdaj si na konju; toda jaz bom najel Hrasta, da te toživa za odškodnino. Guvernanto mi vzameš iz hiše – kje dobim drugo?«

»Kaj pa, če se drugače premisli?«

»E – e – prijatelj, če se premisli drugače, potem ti čestitam, sreča tvoja! Če se pa ne premisli, potem pa imaš, česar si želel. Si li zadovoljen z menoj?«

Meden v istini vendar ni bil zadovoljen. Ko je sedel malo pozneje zopet v svojem vozu, dozdevalo se mu je, da ga tišči nekaj tam, kjer je mislil, da mu bije srce, tam med srcem in želodcem, in prav slabe volje je zaklical svojemu hlapcu: »Vozi, vozi in udari to vražjo kobilo!«

Istega popoldne je prišel doktor Hrast na Drenovo in naključje je hotelo, da sta se bila odpeljala Bole in soproga njegova v Zalog na pohod; vzela sta tudi starejšo hčerko s seboj in doma je ostala guvernanta in mlajša hči Boletova, katera je pa najrajši igrala se pri deklah na polju poleg grajskega vrta.

Elza je bila ostala na vrtu in tam jo je našel doktor. Sedela je pod košato platano; pričeto pletenje je ležalo pred njo na mizi in poleg pletenja napol odprta knjiga. Deklica pa je zamišljena zrla predse v tla. Doktorja ni zapazila, da ni stal tik nje ter je ni običajno pozdravil.

Prestrašila se ga je skoro, a ponudila mu je takoj na lahko smehljaje se bližnji sedež.

»Nesrečno ste zadeli, gospod doktor! Nikogar ni doma in tudi nadejati se ni, da bi se gospoda kmalu vrnila.«

»Tem bolje, gospodična,« deje Hrast skoro afektirano; »tem dalje bom smel uživati samo vašo navzočnost, seveda, če me boste vrednega spoznali.«

»Neizrečeno ste ljubeznivi,« zavrne guvernanta z ironičnim posmehom.

On se ni zmenil za to, nego segel je po knjigi, ki je ležala napol odprta na mizi.

»Ah,« dejal je z zategnjenim glasom in skoro zaničljivo, »kako vam je možno brati te povesti?«

»Zakaj?«

On ni odgovoril takoj; videti je bilo, da jo hoče nekako nadzirati ter da išče izrazov in besedi, da pretira svojo sodbo.

»Zakaj?« ponavljal je za njo. »Zato, ker so tako bedasto izmišljene, tako nenaravno koncipirane, sestavljene, izvedene – za božjo voljo, povedati vam skoro ne morem – a to je sigurno, da čez deset, dvajset let teh Marlittinih povesti nihče več ne bo čital.«

»Vi govorite kakor najhujši sovražnik te pisateljice.«

»Ne, ne, brez šale, gospodična, tako mora vsak soditi! Le pomislite junake in junakinje v teh romanih. Junakinje so vse rdečelase, junaki pa merijo povprečno po dva metra od nog do glave. Če pa tega ni, potem so pa sigurno hromi. Vse spletke se rešujejo po skrivnih vhodih, skritih predalih v starih predalnikih ali pa s pomočjo podzemeljskih votlin. In ta dialog! Pomislite vendar, kje na vsem svetu govore ljudje tako pretirano bombastično kakor tu v teh povestih? In kako tendenciozno je vse!«

Guvernanta je bila vzela pletenje v roke ter je mirno poslušala.

»Vi ste hud realist,« rekla je malomarno, ko je oni umolknil.

»Kaj še,« oporeka doktor, »pa na življenje se je vendar treba ozirati.«

Molčala sta nekoliko trenutkov.

»Povejte mi,« pričel je Hrast vnovič, »vam li ugajajo tisti prisiljeni ljubezenski prizori, v katerih se redno topi ponos, ošabnost ali sovraštvo – kakor svinec v žerjavici?«

»Haha, izvrstni ste danes.«

»Zakaj mi ne odgovorite?«

»Ker morda tudi tako sodim. Saj veste – ljubezen v knjigah, v romanih ali pa v življenju – ni povsem enaka.«

Doktor jo je začudeno pogledal; vedel ni, kam meri Elza, toda polastil se ga je čut, da mu nekaj preti. Vstal je ter s svojo paličico odbijal peresa z bližnjega jasminovega grma.

»Vi ne veste, kaj je ljubezen!« dejal je hrabro, toda ozrl se ni v guvernanto.

»In vi, gospod doktor?« vprašala je s svojim melodioznim glasom.

Hrastu je zadonel ta glas tako zapeljivo na uho, da se je obrnil zopet k deklici; pa ona ni dvignila očesa s svojega pletenja.

»Jaz, jaz – o, jaz vem, kaj je to!« dejal je on ter udaril zopet s palico po jasminu.

»Pa pozabite morda tudi lahko?« vpraša ona, a ne da bi se ozr-
la vanj.

Zaničljiv posmeh mu je šinil čez lice. »Mi li nameravate očitati ...?«

Temna rdečica ji je zalila lice, ko je vstala s svojega sedeža ter uprla se z roko ob mizo.

»Hvala vam, doktor,« dejala je in v očeh se ji je nekaj posvetilo kakor prikrivana zlobnost, ki nehote sili na dan, »hvala vam, da se mi kažete v pravi podobi, hvala vaši odkritosrčnosti! Pa da ne boste mislili, da sva si drug drugemu kaj na dolgu, povedati vam moram, da nisem zastonj odlašala svojega odgovora; saj veste katerega. Mislila sem, da se sčasoma privadim – kajti o ljubezni, doktor, o ljubezni – haha, o tej pač ni bilo sledu, haha!«

Žaljeno samoljubje – to časih huje skeli nego vsaka druga bolečina; Hrast pa je bil silno samoljuben. Bled ko pobeljena stena

je stal pred Elzo in divji, jezen odgovor mu je bil na jeziku. A premagal se je.

»Zdaj je menda vrsta na meni, da se vam zahvalim na vaši odkritosrčnosti,« dejal je s posiljenim zasmehom.

»Hranite si to, saj sva se pobotala! Toda še nekaj,« pristavila je Elza in oni zlobni svit ji je šinil zopet iz oči, »še nekaj, gospod doktor; naj vas vendar enkrat svéta prosim. Vedite, gospod Meden me snubi – kaj pravite, vi ste razumen mož, kaj mi je storiti?«

Stisnila je spodnjo ustno med zobe ter neprestano in nekako bodeče zrla v Hrasta.

To vprašanje in ta nenadejana novost razburila ga je še bolj.

Ako smo dali tudi slovo ljubezni in ako nam ni ničesar več do ženske, za katero se nam je bilo nekdanj srce vnelo – vse te nekdanje strasti se povrnejo z dvojno silo, ako vidimo, da ima drug posesti, kar je bilo nekdanj naše. Ljubosumnost traja dalje nego ljubezen.

Tako se je godilo tudi doktorju.

»Kaj, Meden vas snubi?« vprašal je s hripavim glasom.

»Da!« de je ona z nekovim zadoščenjem, kajti videla je, da Hrast svoje strasti ne more prikrivati.

»In jaz – jaz naj vam svetujem?«

»Da, prosim vas!«

»O – vi, vi -! Vi ste zlobni!« siknil je doktor.

»Jaz vas ne umejem.«

Rekla je to malomarno predse.

»Prav imate; saj je bilo res neumno,« hiti oni ter brska s palico po pesku; jeza mu je jela kipeti. »Torej svéta si želite; i ne – gospodična Elza, vzemite ga – Medena! Kakor ga jaz poznam, ne bo vam delal posebne preglavice.«

»Haha!« vzkliknila je ona polglasno, pa čulo se ni kakor smeh.

»In dovolite mi, gospodična, da vam prvi čestitam!« pristavi Hrast.

Sam ni vedel, kak piker zasmeh je zadonel iz njegovih besedi. Pa njo je globoko zadel.

»Ne, ne, to je že preveč!« hitela je ter glasno zajokala. Pala je na stol ter ihte se naslonila na mizo.

Ako hočemo resnični biti, moramo povedati, da jo je doktor z nekakim zadovoljstvom ogledoval; pa ne dolgo, kajti čutil je, da mu preti jako smešna vloga: odpuščenja prositi, preklicevati, tolažiti – vse to mu je stopilo pred oči in eno se mu je bolj smešno zdelo nego drugo. Obrnil se je ter naglo odšel z vrta, ne da bi se enkrat ozrl.

»Jaz dvojim, da vzameš Medena,« mrmral je sam pri sebi, ko je z naglimi koraki hitel čez klanec. »In če ga vzame ... bedak, bedak, saj nimaš nobene pravice do nje.«

V tem trenutku se mu je približal izza ovinka eleganten voz z dvema čilima konjičema. Bil je Medenov, a gospodarja ni bilo v njem, nego temno opravljena gospa – Ilovska. Vračala se je menda iz Borja. Ugledala je doktorja stoprav, ko je šinil voz mimo njega, ter mu na lahko odzdravila. Rdečice njene on ni mogel opaziti, tudi odzdrav njen je komaj videl; pa obstal je nehote ter zrl za vozom, kateri je naglo izginil za bližnjim ovinkom.

Potem pa se je udaril ob čelo, ter obrnivši se proti Borju, dejal skoro glasno: »Tudi tu nimaš nobene pravice več!«

— — —

Drugega jutra se ga je polastila, kakor navadno, neka dobrodejna reakcija, in ko mu je dopoldne prinesel sluga z Drenovega pisemce in mu je, razganivšemu to, palo nekoliko duhtečih ciklamnov iz njega, nasmehnil se je skoro veselo.

»To je torej odgovor,« mislil si je.

Na majhnem lističu pa je stalo zapisano:

Ein guter Rat ist auch nicht zu verschmäh'n.

Homunculus

Hrast je hladnokrvno vzel pero ter pod to vrsto napisal dotični verz iz Fausta:

– – – Wir wollen's weiter seh'n.

Mephistopheles

Zganil je zopet list, napisal nanj Elzin naslov ter ga oddal slugi. Pa uro pozneje prinesel mu je drugi ravno to pismo neodprto nazaj.

»Hoho!« vzkliknil je doktor, ko ga je bil zapustil sluga. Preme- ril je, roki meneč si, dvakrat sobo gor in dol, potem pa je pismo s korčki vred spravil v miznico, vzel klobuk ter odšel v krčmo. Zvonilo je ravno poldne.

Štirinajsto poglavje

Istega dne, pozno proti večeru, je sedela Ilovska gori v bukovem logu blizu pristave. Dolgo časa že ni bila stopila iz hiše; bolni soprog in zdravnik iz Borja, kateri je prihajal sleherni dan tja ter mudil se navadno dolgo, bila sta edina človeka, s katerima je občevala, in niti prilike ni imela, iskati si druge družbe ali celo zabave.

Včeraj stoprav jo je bil pregovoril soprog, da se je peljala v Borje, in tudi danes jo je prosil, naj ide na sprehod. Čutil se je boljšega.

Vlažen večer je bil in od zahoda sem so se kopičili gosti oblaki na nebu; tam daleč za gorami se je od vročine bliskalo in skozi gosto bukovje v logu potegnil je časih gorak veter.

Mlade žene pa niso zanimali niti prirodni prizori niti razgled na globoko, pod njo v poltemi ležečo, obgozdno dolino. Utopljen na v svoje sanjarije je sedela nepremakljivo pod košato bukvijo.

Koraki blizu nje so jo vzdramili na hip in prestrašena je planila kvišku, a v istem trenutku je stal pred njo Hrast.

»Katinka!« vzkliknil je tresoč, polglasno ter iztegnil roki proti njej.

»Vi – vi ste tukaj!« dejala je zamolklo ter svoj lahki plašč potegnila tesneje čez rame. »Prestrašili ste me,« nadaljevala je s težko sapo.

»Katinka!« ponavljal je on proseče.

Obrnila se je proti njemu in žarek lune je obsvetil skozi veje nje blede obraz.

Rekla ni besedice, toda obraz in postava njena, vse je govorilo, vse je vprašalo, kaj želi oni.

»Ne bojte se me, nikar ne bežite pred menoj! Le govoriti mi dovolite – če hočete – o nekdanjosti, ali ne, ne – o sedanjih dnevih – samo ne bežite, samo tukaj ostanite.«

Tresla se je po vsem životu, ko so ji donele te skoro šepetane besede na uho, toda proč iti, bežati ni mogla.

Usedla se je na klop in Hrast je obstal pred njo.

Gosti mrak, ki je bil že nastal, storil je, da nista mogla drug drugega razločevati obraz. In to daje temi in noči njeno moč.

»Odpustili ste mi,« nadaljeval je on, »rekli ste tako zadnjič, da mi odpuščate – pa kaj to, kaj to odpuščanje – to me bolj peče nego sovraštvo, nego jeza, sovraštvo – vedi Katinka, to mi ni nič – to odpuščanje – ljubim te, ljubim – stori, kar hočeš – pa to ti moram povedati.«

Prenehal je nekoliko, strast mu je glas zaprla. Ona pa ni imela nobene moči več.

Sedela je pred njim na klopi ter z rokama zakrivala obraz.

»Pustite me!« dejala je čez nekoliko trenutkov, ko on ni mogel najti zopet besede; pa sama ni vedela, kako bojzljivo je izpregovorila. Njemu je dalo to zopet pogum, kolikor mu ga še noč ni bila dala.

Stopil je pred njo ter jo prijel za obe roki ter odtegnil ju na lahko z obraza.

Pustila mu jih je za trenutek ter povесila glavo; njega pa je prešinila do dna srca misel: tvoja je, tvoja je!

Hotel jo je stisniti k sebi.

Pa izvila se mu je odločno ter stopila naglo vstran na stezo, katera je vodila proti pristavi.

Tam gori sta lajala velika Medenova psa, priklenjena pri hlevu, in skozi bukovje je potegnil močen piš.

»Čemu hodite za menoj?« dejala je strogo in skoro s hripavim glasom. »Povoda vam ne dajem; ne smem ga in – nočem ga dajati! Vi sami ste najini poti ločili ...«

Vtem je stal on zopet poleg nje, ter primši jo okoli pasu, potegnil jo k sebi.

»Tako ne smeš in ne moreš govoriti,« šepetal je; »danes sem drug – odkar sem te tu vnovič videl, sem drug človek; jaz ne vem, ali bedim ali sanjam – pa kaj bi ti pravil?«

Držal jo je nekoliko trenutkov slonečo na njegovih prsih – pa na hip jo je izpustil iz rok, akoravno se ni več ustavljala njegove-
mu objemu. Obrnil se je napol vstran in ona si je molče popravljal
svoj robec, kateri je bil zdrsnil z glave.

Strast človeška ima čudna pota.

»Zbogom,« dejal je Hrast polglasno, pa ne da bi se ozrl v Ilovsko, katera je še vedno nepremično stala na prejšnjem mestu; zavijala se je še vedno v svoj robec. Ko bi se bil le obrnil k njej ter prijel jo za roko – objela bi ga bila in dejala mu, da ga še vedno ljubi kakor nekdanj ali bolj ko nekdanj! Uprla je počasi pogled vanj in na ustnih ji je bilo njegovo ime – izpregovoriti ga ni mogla.

»Zbogom!« odgovorila je po tihem ter odšla naglo po stezi proti domu in tem hitreje, čim bolj se je bližala pristavi. Morda se je bala, da se ji povrne zopet prejšnja slabost.

Hrast je zrl nem za njo, in ko je izginila v temi, stopil je tudi nekoliko korakov proti pristavi, pa vrnil se je ter sedel na okorno mizo pod bukvami.

»Preklete! Preklete!« mrmral je predse, pa vedel ni, niti kaj govori niti koga preklinja.

— — —

Dva dni pozneje je zvedel, da so tujci z Medenove pristave odpotovali.

Petnajsto poglavje

Sredi novembra je že bilo, neprijetnega mračnega dne, kakor nam jih pošilja le pozna jesen.

Daljne gore je zakrivala lahka, mokra meglica, katera, dvigajoča se tudi nad Borjem, ni dala pota sončnim žarkom, da bi prodrli v široko borjansko dolino. Drevje krog in krog je molelo gole veje kvišku, le hrastiči so nosili še v svojih vrhovih cele kodelje suhega perja.

Travniki na desni in levi velike ceste so bili do malega preplavljeni in poleg njih je blatna cesta pričala o dolgotrajnem deževju.

Taki dnevi ležejo duhomorno na človeka.

V Borju pa je bilo ta dan vendarle vse nekako praznično in mlado in staro, vsak, kdor je mogel iz hiše, vse je bilo zbrano po glavni ulici in na majhnem prostoru pred farno cerkvijo.

Gračak Meden je praznoval danes svojo poroko z Boletovo guvernanto, in da se to ni godilo brez šuma in hrupa, nego z vso blestečo oholostjo in kmetsko baharijo – za to je skrbel Meden sam.

Godcev in piskačev seveda ni bil naročil, kajti to misel mu je Bole še pravočasno pregnal; gostov in svatov pa je povabil, kolikor je znancev premogel – da so le dolgo suknjo nosili; svojih

kmetskih sorodnikov se tudi ni mogel izogniti – in sorodniki njegovi so bili sploh skoro samo kmetje – pa v cerkev jih ni pustil, nego samo na odhodnjo jih je bil poklical ter jim pripravil cel polovnjak vina. Tako radodaren še nikdar ni bil kakor danes, in ko se je pripeljal s svati do pregraje, katero so bili improvizirali borjanski fantje, da jim odkupi ženin nevesto, vrgel jim je celih dvajset goldinarjev; pričakovali so jih bili seveda najmanj trideset.

Sedaj se je pripeljala dolga vrsta kočij in vozičev pred farno cerkev, vse polno svatov; gospodje so nosili vsi široke šope cve-tic v petljicah ter opravljeni bili jako različno, kakor je tu v takih prilikah pač navada v naših malih mestih in trgih: poleg najno-vejšega fraka videti je bila obnošena črna suknja nad rdeče lisasto srajco in sodnijski kancelist je tičal celo zaradi cestnega blata v visokih škornjih, pa nataknil si vendar bele rokavice.

Tudi ženski del svatov je bil jako različen. Okrajnega glavarja soproga in Boleška sta bili opravljeni po najnovejšem »Bazaru« in vzbujali sta občno pozornost, ko se jima je pri izstopu iz ko-čije vlekel dobršen kos svilnatega, s čipkami obrobljenega krila po tleh. Lekarjeva žena je z zavistjo gledala za njima, kajti ona je imela tibetno krilo brez vlečke.

Nevesta je bila belo opravljena, in kakor je to tudi navada, malo objokana.

»Krilo iz brokata ima,« šepnila je čitalnična krčmarica, stoječa med gledalci, svoji sosedinji; »to ji je ženin kupil.«

»Ali ona nima denarja?« vpraša ista.

»Niti groša, saj ga ima ženin dovolj.«

»Ta pa, ta; toda tišči ga!«

»Krompir bo jedla pri njem in kislo zelje!« oglasi se davkarski sluga za njima.

»Ah, kaj še! Jaz pravim, da bo ona hlače nosila,« meni krčmarica.

»Toda brez žepov,« smeje se oni.

»Oj, tu je pa naš doktor!« oglasi se zopet ona ter kaže na Hra-
sta, kateri je bil ravno pred njimi z okrajnim sodnikom stopil iz
voza.

Dobre volje je bil videti in krog usten mu je igral ironičen
smehljaj.

»Pravili so enkrat, da bo ta vzel tole Boletovo –« omeni po
tihem eden poleg krčmarice.

»Saj so tudi pravili, da jo bo tisti suhi davkarski pisar vzel,«
ogласi se le-ta jezno.

»Da, da, naš adjunkt Megla,« pritrди davkarski sluga.

»Tisti Megla, da, tisti nemškutar! Kdo bo tega piškavca jemal?«
huduje se čitalnična krčmarica; jezna je bila še vedno na ubogega
Meglo, odkar je bil v istini izstopil iz čitalnice, kakor je bil oni
kresni večer zažugal. »Glej ga no, saj je tudi med svati!«

In res se je bil Megla ravnokar pripeljal mimo teh kritikov ter s
tremi drugimi lezel iz voza. Opravljen je bil danes v čisto nov frak,
kateri se je na smešen način opletal njegovega suhega, dolgega
života.

»Danes so ga prestavili v K...,« deje sluga.

»No, hvala Bogu; pri nas samo zdražbe dela,« odgovori zado-
voljno krčmarica.

Medtem so bili že skoro vsi svatje v cerkvi in množica gledal-
cev je drla sedaj za njimi poslušat, kako bosta ženin in nevesta
svoj usodepolni »da« izpregovorila.

Cerkveno opravilo je bilo kmalu končano, zlasti ker se stari go-
spod dekan z nemškim, tukaj v Borju neobičajnim ogovorom ni
hotel dolgo mučiti; potem pa so se odpeljali vsi vozovi po blatni,

le tu in tam debelo posuti cesti proti Drenovemu; kajti gostoljubni Bole si z ozirom na staro prijateljstvo z Medenom, in ker je bila Elza sedaj skoro del njegove rodbine, ni dal kratiti pravice, da ne bi priredil svatom obeda v svojem gradu. Medenu je bilo pa to še bolj po volji.

Jako mnogobrojna družba je bila zbrana nocoj na Drenovem; došlo jih je tudi mnogo, kateri se zaradi pomanjkanja vozov prej niso mogli v cerkev peljati, in pri izvrstnem obedu se je razvnela živahna zabava. Med svati jih je bilo mnogo, kateri so nocoj prvič šampanjca pili.

Nevesta se je bila preoblekla v navadno popotno opravo, kajti po polnoči sta nameravala novoporočenca odpeljati se na Nemško, kakor je trdil Meden, obiskat nevestine sorodnike; izmed njih je bil samo eden, sicer na Dunaju bivajoči bratranec Elzin, navzočen pri poroki; drugi zaradi oddaljenja niso mogli priti.

Elza je bila nocoj krasna, in kakor je kazal njen veseli obraz, tudi srečna. Današnje solze so bile že zdavnaj usahnile in sedaj se je jako glasno in radostno udeleževala občne zabave.

Proti koncu obeda so se razhajali gostje po prostornih sobanah in tu je slučaj nanesel, da sta se v sobi, kjer so pušili, pri kamini sešla Hrast in Bole, oba, kakor je bilo videti, jako dobre volje.

»Sedaj je vrsta na tebi, prijatelj,« dejal je Bole, vžigaje si smotko.

»Morebiti poskusim pri tvoji prihodnji guvernanti,« odgovoril je Hrast s sarkastičnim smehom. »Eno si boš omislil, in da bo lepa, o tem priča dosedanje izkustvo.«

»Dobro, dobro! Repetita placebit! Kajti mislil sem vendar, da bo ta prej tvoja nego Medenova.«

»Haha!«

»Es ist eine alte Geschichte, doch ...«

»Ne bodi siten, prijatelj! Ko bi ti vedel, kako malo me je zanimala ta današnja nevesta –«

»Ah – qui s'excuse –«

»Pustiva to! Jaz ti rajši ponudim stavo; kaj praviš – kdo bo od slej gospodar v Medenovi hiši?«

»Cherchez la femme!« pristavi Bole s smehom.

»Potem ne moreva staviti in si morava drugega iskati,« reče veselo Hrast.

»No, prijatelj, brez šale,« meni Bole resno, »jaz trdim, da bode Medenu jako koristno, da pride v te roke.«

»Če bode Elza pametna, dobro bode za oba! In celo, haha, če bo kaj otrok – haha, Meden oče, hahaha –«

Grajski gospodar se je vil od smeha.

Doktor pa je polagoma utrnil pepel od svoje smotke ter mignil z rameni; a smejal se ni.

»Ah, še nekaj, doktor,« dejal je Bole po kratkem molku ter stopil k bližnji mizi po vžigalice, da si užge ugaslo smotko. »Pozabil sem skoro – toda ti si vendar sam dobil naznanilo?«

»O čem?« vpraša oni malomarno.

»Da je Ilovski umrl. Saj veš, oni bolni tujec z Medenove prista-ve, čigar žena –«

On ni mogel nadaljevati, kajti doktor je bled ko zid planil s svojega stola ter prijel ga krčevito za roko.

»Umrl je?« hitel je hripavo.

»Za Boga – ali ti je bil v sorodu – ka-li, da si se tako prestrašil?« meni Bole ter gleda začuden v razburjeni doktorjev obraz.

Pa ta je bil že premagal prvo vzhičenje.

»Iznenadilo me je, ker – ker njo poznam in njeno rodbino.«

Doktor je rekel to jako mirno, pa Bole je bil vendar pozoren postal.

»A – a – tako? Spominjam se, da si že prej poznal ono lepo tujko! Doktor – morda si se pa v njo zaljubil – sedaj pa »post nubila Phoebus« – ka-li?»

»Ne šali se vedno, ljubi moj! Ti si kakor kavka na strehi.«

»Ti pa kakor zaljubljen golob brez peruti!«

Hrast se je nejevoljno obrnil vstran. Novost, katero mu je bil razodel graščak, prevzela ga je bila tako, da je komaj ohranil svojo duševno ravnotežje. »Katinka, Katinka,« to je bila edina misel njegova.

Sluga je nesel nekoliko kozarcev vina mimo.

»Doktor, ti si slabe volje – pijva kozarec -!«

Hrast ga je izpraznil na dušek.

»Viresque acquirit – –«

»Bibendo!« končal je doktor s smehom Boletove besede. Nekoliko drugih gospodov je pristopilo in Hrast se je umaknil počasi v drugo sobo.

Najrajši bi bil sam, pa oditi ni mogel prej nego drugi. Prekorčil je več sob, pa povsodi so bili glasni razgovorjajoči se gostje. Na hip je obstal; prišel je bil v salon, kjer sta se prvikrat dalje časa razgovarjala z Elzo. Tudi danes ni bilo nikogar tu in doktor je nameraval sesti na bližnji stol, ko vstopi skozi nasprotna vrata – Elza. Videti je bilo skoro, kakor bi bila sledila Hrastu, kajti niti začudenja ni pokazala, da ga najde na tem mestu. Bila je že popolnoma za odpotovanje opravljena; edina zlatnina, katero je nosila, bila je majhna zaponna na ovratniku, v podobi cvetličnega šopka jako umetno ponarejeni korčki, običajno darilce Hrastovo, katero ji je bil sinoči poslal.

On je to takoj zapazil in morda bi mu bilo to vselej po volji, samo nocoj, sedaj v tem trenutku ne, ko mu je dušo polnila čisto druga podoba.

»Prilike nisem imela do sedaj, zahvaliti se vam, gospod doktor, za prijazni spomin,« dejala je mehko, kakor je le ona znala s svojim zvonkim glasom, in iz njenih temno modrih oči se je posvetil čuden ogenj.

Hrast je kakor neizkušen mladenič obrnil pogled vstran.

»Ne šalite se, milostiva ...« dejal je in jezik mu je bil nekako okoren.

»Jaz se ne šalim!«

Njemu je bilo že žal, da si je bil s tem darilom hotel privoščiti malo maščevanje. Sedaj je trdovratno molčal ter igral se z verižico pri uri.

»Doktor!« pričela je ona ter malo prenehala, tako da se je moral ozreti v njo. Pogledal jo je in zopet ga je vznemiril oni temni ognjeni svit njenih oči.

»Pojdite z menoj!« dejala je zapovedujoče ter obrnila se proti vratom, skozi katere je bila vstopila. On je stopil skoro nehote za njo.

Šla sta skozi dve sobi in tretja, v katero sta stopila, bila je njena prejšnja, guvernantina soba. Vse je bilo v neredu v njej; na mizi pa je brljavo gorela edina sveča.

Mlada žena je obstala sredi sobe ter hlastno snela klobuk raz glavo in vrgla ga v naslanjač.

»Tu sva sama, doktor,« dejala je polglasno ter stopila pred njega, »in časa imam tudi le nekoliko trenutkov; hočem pa, da bode med nama vse poravnano. Odgovorite mi, ste me li kdaj ljubili – tako ljubili ...« Ni mogla končati svojega govora.

On pa je stal nem pred njo; da, ko bi mu ne bila prej ona druga nesrečna žena stopila pred duševno oko; ko bi mu ne bila vzplamtel malo trenutkov prej ona nekdanja ljubezen vnovič s tako silo – sedaj bi se bil oklenil nje – udušil bi se bil v tej strasti, ki se mu je bližala tako zapeljivo.

Sedaj pa je ostal mrzel in le ena skrb se ga je lotila, da je hlastno pogledal proti zaprtim vratom, skrb, da bi ga ne videl kdo tukaj.

Do tega, da je sedaj uvidel in spoznal, da ga Elza ljubi – do vsega tega mu ni bilo nič.

Medenova soproga je to zapazila in skoro ni moči imela prikriti svojih čutil. Rokavico, katero je bila snela s prstov, raztrgala je krčevito ter sedla v naslanjač.

»Prepozno je,« – dejal je on po kratkem mučnem molku; »sedaj bodi vse pozabljeno!«

Ropot voza se je začul pred gradom. Elza je vstala naglo iz naslanjača.

»Torej pozabljeno!« ponavljala je za njim. »Da, saj tako mora biti. Ne bojte se,« pristavila je, zapazivši, da Hrast vnovič gleda na vrata, »nihče ne bode vedel, da ste bili tukaj, odprla vam bom ta vrata; glejte – tule!«

Rekoč, je odprla res vrata na mostovž. Ločila sta se, ne da bi še eden izmed njiju besedico znil.

Elza je stala nekoliko časa pred ogledalom in dela klobuk na glavo. Vse, soba in sveča, miza in zrcalo, vse se je vrtelo pred njo.

Pa tu jo je prišel klicat srečni ženin Meden. Potrkal je na vrata, ki so vodila v salon.

»Tako, takoj!« vzkliknila je njegova soproga in odšel je zopet od vrat.

Ona pa se je naslonila na mizo pred ogledalom. »Pozabljeno, prepozno!« šepetala je. »Pa – sem ga li res ljubila?« -

Obrnila se je od ogledala, vzela klobuk in odšla iz sobe.

V salonu jo je srečal Megla ter ji v tretjič jel pripovedovati, da je prestavljen iz Borja in kako nesrečen je, da se je to ravno sedaj in nenadoma zgodilo. Ona ga niti poslušala ni.

Slovo novoporočenih se je vršilo naglo, čeravno med glasnim hrupom in šumom ostalih gostov. Lekar in davkarski nadzornik

tudi nista opustila nekoliko podlih dovtipov, katere sta šepnila Medenu na uho. Le-ta jih je sprejel z zadovoljnim smehom.

Elza se je pred vstopom v voz ozrla še enkrat po družbi, kakor bi koga iskala.

Toda doktorja ni bilo več; pa tudi drugi niso niti zapazili, da je izginil.

Malo potem je ropotal voz z novoporočenima po klancu navzdol, v gradu gori pa je trajalo svatovsko veselje še dalje pri nešteti buteljah radodarnega graščaka.

Konec

Leto pozneje me je obiskal moj stari znanec Hrast in ostal nekoliko dni pri meni. Deževnega večera, ko nisva mogla nikamor v družbo, sedela sva doma in tedaj mi je na kratko pripovedoval vse te zgodbe in štirinajst dni pozneje mi je poslal tudi oni listek, katerega mu je bila dala Elza s korčki vred.

»Jaz bi se ga rad znebil,« pisal mi je, »pa stran vreči ga ne morem; – vrzi ga ti, če ga hočeš.«

Smejal sem se naivni rahločutnosti tega moža; saj navadno ni bil tak. Tudi o Ilovski mi pri svojem pohodu ni povedal, kje biva in ali on sploh kaj ve o njej.

Toda zopet leto pozneje sem dobil naznanilo, da se je poročil moj stari prijatelj z – Ilovsko. – – – –

Peto leto teče sedaj po pripovedovanih dogodkih.

Pred kratkim sem bil po naključju v Borju. Sodnika Majarona ni več; pokopali so ga že v hladno zemljo in ves trg je žaloval za njim; okrajni glavar pa je šel v penzijo, ker mu nova vlada ni bila po volji.

Tudi o adjunktju Megli ne ve nihče več povedati – tako rahel in neznamenit je sled, katerega puščajo take osebe za seboj; za zgodovino niso.

Graščak Bole je še vedno stari veseljak; ena skrb ga sedaj najbolj zavzema; za starejšo hčerko Milico je treba doto pripraviti. Pa to ga ne bo posebno težilo.

Te, četudi malostne skrbi pa bode menda prost – Meden. Kajti on in Elza nimata otrok. Pripovedujejo sicer o njem, da ni posebno zvest svoji ženi, in tudi o njej gre govorica, da se vozi rada v mesto, kjer zahaja v gledališče in k drugim zabavam, in da jo mož pušča večkrat samo tja. Zlobnim jezikom je pa to dovolj.

In Hrast?

Da govorimo resnico: krstni boter sem bil, ni dolgo tega, tam v Borju drugemu njegovemu otroku. Vesel dan sem prebil in odšel zopet prepričan, da sta to dva srečna človeka: moj prijatelj in njegova žena Katinka.

Z Boletovimi sta v starih prijaznih razmerah, z Medenovimi pa se vsi le redko shajajo. Stari dogodki so sicer v istini »pozabljeni«, pa sedaj pride vedno kaj novega mednje, kakor je to pač na dnevnem redu v takih majhnih trgih.

Prihodnjih volitev za deželni zbor komaj čakajo. Meden bo kandidiral za nemško stranko, kajti, kolikor mu je do zagrizenega nemškutarja še manjkalo, to mu je vzgojila žena, kateri je v vsem pokoren; njegov močnejši nasprotnik in zmagovalec v trgu pa bode sigurno – Hrast. Kam se bode le-ta vrgel – ali bo pristopil k narodni »radikalni« ali narodni »vladni« stranki – tega ne vemo – naroden pa bo gotovo. In to je glavna stvar! Bole bo pa poskusil v velikem posestvu; pa on je prost vsakih iluzij glede zmage ter se tolaži po svoji navadi s starim Homerjem: Prišel bo dan!